

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1913. Första kammaren. Nr 19.

Lördagen den 5 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Petersson* avlämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

nr 156, angående nybyggnad för zoologiska institutionen vid universitetet i Lund;

nr 163, angående anslag till hantverksskolan i Kristinehamn för blinda;

nr 159, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Halleby nr 1 med Jörland nr 1 och Åker nr 1 i Göteborgs och Bohus län;

nr 160, angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Ebbaröd nr 1 och 5 i Kristianstads län;

nr 164, angående upplåtande av lägenheter från förra hospitalshemmanet Hospitalsgården nr 1 i Skaraborgs län;

nr 165, angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Holmesberg nr 1 jämte Eneboda nr 1, en utjord, i Jönköpings län;

nr 166, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Ramdala nr 10 i Blekinge län;

nr 167, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Böke nr 1 i Kalmar län;

nr 168, angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Botilstorp nr 1 Södergård i Jönköpings län;

nr 169, angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Botilstorp nr 2 Norrgård med underlydande i Jönköpings län; och

nr 170, angående grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar.

Justerades protokollet för den 29 nästlidne månad.

Upplästes ett inkommet läkarintyg, så lydande:

Riksdagsman *Johan Nilsson*, som i dag undergått en näsoperation, är på den grund hindrad att lämna sina rum under de närmaste dagarne.

Stockholm den 4 april 1913.

Gunnar Holmgren,
Professor.

Anmäldes och bordlades:

konstitutionsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om omarbetning av förordningen om landsting i syfte huvudsakligen att landstingen må övertaga hushållningssällskapens verksamhet;

statsutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ålders-tillägg för vissa departementsskrivare hos arméförvaltningen, och

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av medel, som influtit genom försäljning av föråldrade handvapen m. m.;

bevillningsutskottets memorial:

nr 27, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 24, i anledning av väckt motion om upphävande av tullen å ris, risgryn och rismjöl, samt

nr 28, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 12, i anledning av väckt motion om åläggande för banker m. fl. att till taxeringsmyndigheterna lämna uppgift å beloppet av insättare gottgjord ränta;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av §§ 1 och 10 i reglementet för småskollärares m. fl. ålderdoms-understödsanstalt,

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av § 17 mom. 1 i reglementet för folkskolläraernas pensionsinrättning, och

nr 28, i anledning av väckt motion angående tryckning av konstitutionsutskottets protokoll; ävensom

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, i anledning av friherre Flemings motion, nr 91, angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning och förslag i fråga om åvägbringande av bättre samverkan mellan vederbörande beträffande arméns och marinens utrustning med vapen och ammunition m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet de denna dag avlämnade kungl. propositionerna:

nr 156, angående nybyggnad för zoologiska institutionen vid universitetet i Lund; och

nr 163, angående anslag till hantverksskolan i Kristinehamn för blinda.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet följande under sammanträdet avlämnade kungl. propositioner:

nr 159, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Halleby nr 1 med Jörland nr 1 och Åker nr 1 i Göteborgs och Bohus län;

nr 160, angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Ebbaröd nr 1 och 5 i Kristianstads län;

nr 164, angående upplåtande av lägenheter från förra hospitals-hemmanet Hospitalsgården nr 1 i Skaraborgs län;

nr 165, angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Holmesberg nr 1 jämte Eneboda nr 1, en utjord, i Jönköpings län;

nr 166, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Ramdala nr 10 i Blekinge län;

nr 167, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Böke nr 1 i Kalmar län;

nr 168, angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Botilstorp nr 1 Södergård i Jönköpings län;

nr 169, angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Botilstorp nr 2 Norrgård med underlydande i Jönköpings län; och

nr 170, angående grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar.

Vid föredragning av ett från Andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 292, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av herr Starbäcks motion, nr 229, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående kungl. Djurgårdens bevarande i största möjliga utsträckning såsom naturlig park, beslöt Första kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott nr 1.

Vid föredragning av ett från Andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 294, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, angående friherre Palmstiernas motion, nr 233, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om åläggande för arbetsgivare vid vissa större

arbetsföretag att till gagn för sina arbetare vidtaga i motionen ifrågasatta anordningar, beslöt Första kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott nr 2.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran, konstitutionsutskottets den 2 och 3 i denna månad bordlagda utlåtanden nr 12 och 13 ävensom lagutskottets samma dag bordlagda utlåtande nr 21.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets den 2 och 3 innevarande april bordlagda utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående tillägg till 38 § riksdagsordningen, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om grundlagsändring i syfte att vissa motioner må kunna omedelbart avvisas.

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets den 2 och 3 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 15, i anledning av herr Kjelléns m. fl. motion om ändring av §§ 56 och 58 riksdagsordningen.

I en inom Första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 99, hade herr *Kjellén m. fl.* hemställt, att Riksdagen måtte som vilande till grundlagsenlig behandling för sin del antaga följande förslag till ändrad lydelse av riksdagsordningens §§ 56 och 58.

§ 56.

Konungens propositioner kunna icke till avgörande i kammare företagas, innan utskott däröver avgivit yttrande. Motion i ämne, som tillhör ständigt utskotts behandling, kan ej utan remiss till utskott bifallas, ej heller utan genom beslut, däruti minst fem sjättedelar av de röstande instämt, omedelbarligen avslås. Angår motion — — — bifallas. Frågor — — — avgöras.

§ 58.

När proposition eller motion — — — ej nedlägges eller, i den ordning § 56 stadgar, eljest bliver avgjord. Varje — — — uppehållas. Uppstår fråga — — — avgöras.

Utskottet hade i detta utlåtande på anförda skäl hemställt, att den förevarande motionen ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Trygger, Olason, Bellinder, K. J. Ekman, von Geijer, Kjellén* och *Räf*, vilka likväl ej däri framlagt sin mening.

Herr Kjellén: Jag måste först bringa i erinran detta lilla ärendes förhistoria. Det har en bestämd födelsedag, nämligen den 4 maj 1912, det tillfälle, då Andra kammarens talman vägrade proposition å herr Lindhagens bekanta republikmotion. Vid det tillfället uppstod nämligen det liberala partiets ledare i Andra kammaren, — densamme som nu som ordförande underskrifvit utskottets betänkande -- och yttrade upprepade gånger sitt »livliga beklagande» av, att han icke hade möjlighet att utan vidare yrka avslag å motionen; »hade jag haft möjligheten därtill», sade han uttryckligen, »så skulle jag gjort det». Till yttermera visso preciserade han denna tanke i ett senare anförande genom en jämförelse med hithörande förhållanden i främmande länder, där remissvägran går för sig, under det att hos oss utvägen är »stängd genom grundlagen». Således från högt auktoritativt håll inom det liberala lägret föreligger här ett beklagande av att våra grundlagar hindra Riksdagen att stänga vägen för en motion från första början, så snart den rör sig inom ständigt utskotts område.

Om grundlagsändring i syfte att vissa motioner må kunna omedelbart avvisas.
(Forts.)

Några behjärtade män i denna kammare ömmade för denna liberala klagan, så mycket mera som de däri igenkände ett uttryck för ett allmänt känt missförhållande, nämligen att vår arbetsordning är så uppblandad med gamla byråkratiska former. Här var således en ypperlig utgångspunkt för en reform: en allmänt erkänd svaghet i lagstiftningen, som blifvit särskilt aktuell genom ett uppeendeväckande missbruk och föranlett uttalanden från skilda läger av beklaganden av detta förhållande. Man kunde då ha hoppats, att denna fråga skulle i fortsättningen fått hållas utanför partisynpunkterna eller åtminstone giva anledning till en liten »borgerlig» samling. Från liberalt håll klagades ju öfver, att författningen saknade en möjlighet; då erbjöd man en sådan möjlighet genom att föreslå ändring i författningen. Man klagade över att en dörr är stängd: nåväl, se här en nyckel!

Denna nyckel var den motion, som nio medlemmar i denna kammare väckte i slutet av förra riksdagen. Den gick ut på, att remissvägran skulle kunna äga rum även i fråga om motion, tillhörande ständigt utskotts behandling, dock endast med bägge kamrarnes samtycke. Och nu kom till den liberala ledarens sympati för saken också konstitutionsutskottets. Konstitutionsutskottet ansåg frågan »väl värd Riksdagens uppmärksamhet» och syftemålet »väl värt beaktande», det tyckte bara icke om formen, och hade för resten vid riksdagens slut icke tid att ingå på någon utredning av dessa »ingalunda lättlösta» spörsmål. För att visa sitt intresse i handling gick utskottet emellertid så långt, att det framkastade en modell till en annan nyckel, nämligen remissvägran med kvalificerad majoritet inom samma kammare.

Motionärerna i år ha lojalt följt denna anvisning med den motivering, att »reformen syntes dem viktigare än formen». Och de hava nu framlagt detta förslag i så god tid som i början av februari. Men sedan fjolårets konstitutionsutskott således fått sin vilja fram, är det komplett slut med utskottets intresse. Visserligen ordas fortfarande om, att syftemålet är »väl värt beaktande», men utskottet finner hela »grundtanken» i motionen icke tillfredsställande. Det stilla tvivel,

Om grundlagsändring i syfte att vissa motioner må kunna omedelbart avvisas.
(Forts.)

som det hyste därom år 1912, har nu vuxit till »allvarliga betänkligheter». Utskottets ordförande gick dock själv i den minnesvärda debatten fjärde maj 1912 in på den tanken, då han yttrade — visserligen i försiktiga ordalag — att Riksdagen kan finna sig nödgad att göra ändring i den grundlagsbestämmelse, som tvingar till remiss av en dylik motion, d. v. s. just den vägen, på vilken motionärerna här slagit in. Men även han delar nu utskottets »allvarliga betänkligheter» och finner »mycket goda grunder» tala däremot.

Jag skall då tillåta mig att i största korthet se på dessa grunder. Den första är den som redan något antyddes av förra årets konstitutionsutskott, nämligen att utvägen icke skulle bli effektiv. Man har fäst sig vid, att remissvägran redan finnes i fråga om motioner, som skola hänvisas till tillfälliga utskott, och att den i praxis icke kommit mycket till användning; och, säger utskottet, det finnes »ingen anledning antaga», att den skulle visa sig mera effektiv om den nu utsträcktes. Jag skall då be att få påvisa icke en utan två anledningar att antaga detta.

Först och främst är det redan statistiskt klart, att möjligheten att en rätt kommer till användning måste växa i proportion till utsträckningen av denna rätt. Här är fråga om en mycket stor utsträckning, en flerdubbel utsträckning av detta område, här finnes sålunda mycket större möjligheter till missbruk att röra sig med, och då är det all anledning att antaga att det också oftare blir beivran av dem. Själva denna motions framträdande vittnar för resten om en förändring i den gamla åskådningen, ett stigande intresse av att beivra dessa missbruk.

Men för det andra sammanhänger denna reformtanke till tiden med den stora reformen, genom vilken Riksdagen icke vidare är byggd på något urval ur det politiskt myndiga folket, utan på allmän valrätt. Det ligger i sakens natur och bekräftas av all erfarenhet, att risken för missbruk av det enskilda initiativet i någon mån måste växa på samma gång Riksdagen får en bredare bas. Också står i många länder på dagordningen att mer eller mindre inskränka den enskildes rätt att besvära en riksförsamling. Jag skulle vilja säga, att här öppnar sig en vidare horisont över det ämne, som selsätter oss: det faller in under en allmän strävan att se till, att den enskilde riksdagsmannens rättigheter icke alltför mycket inkräpta på Riksdagens allt dyrbarare arbetstid. Redan här torde reformen hava betydelse såsom ett första steg att taga itu med detta allmänna missförhållande. Jag ber alltså att få påpeka, att om denna reform å ena sidan skulle utsträcka rätten att påtala missbruk, så är å andra sidan också möjligheten av missbruk nu större än förut. I båda synpunkterna ligger anledning att antaga, att en annan åskådning med en ny praxis skulle kunna göra sig gällande och reformen sålunda verkligen nå effektivitet.

I fortsättningen finner konstitutionsutskottet, att metoden icke tjänar sitt eget ändamål. Utskottet talar om möjligheten att yrkan på remissvägran skulle framkalla en bred diskussion, som icke skulle kunna hållas fri från realitetsbehandling. Jag vill då anmärka, att motionärernas syftemål är icke att undvika debatt, åtminstone icke

detta i första rummet, utan att syftemålet är att utrensa de byråkratiska omvägarne. Därom yttrar fjolårets motion:

»Med riksdagsarbetets växande omfattning framstår allt klarare nödvändigheten att ur riksdagsordningen utrensa de byråkratiska former och omvägar, som ännu här och där stå i vägen för en praktisk behandling av ärendena.

Som ett sådant hinder torde man numera vara allmänt ense om att betrakta kammarnas ovillkorliga skyldighet att till omständlig och hänsynfull behandling upptaga vilken idé som helst, som händelsevis upprunnit i en folkrepresentants hjärna, endast den håller sig inom området för något ständigt utskotts uppgifter och icke är uppenbart grundlagstridig. Huru omogen, huru förflugen, huru för Riksdagen själv nedsättande idén än är — och riksdagsmandatet bjuder tyvärr ingen absolut garanti mot dylika möjligheter — så är Riksdagen lika fullt med nuvarande lagstiftning skyldig att till den enskilde projektmakarens behag sätta sin tunga arbetsapparat i gång, öka utskottens redan förut stora bördor, upptaga den knappa tiden och fördyra sina dryga kostnader, allt för att komma till ett resultat, som redan från början varit självklart.»

Det är denna omväg, som vi finna både opraktisk och för Riksdagen nedsättande. Det kan vara sant vad utskottet säger, att sådana motioner »plåga icke vålla mycket arbete». Men de förorsaka dock bordläggningar, skrivelser och justeringar inom utskott och beslut i riksdagen; det kan till och med mycket väl hända, att strid uppstår rörande till vilket utskott en okynnesmotion skall remitteras, och då blir det ännu mera besvär. Hela landet kanske skrattar eller svär över en motionärs påhitt, men Riksdagen måste behandla den med djupt allvar och all omständlighet, remittera och bordlägga, och först sedan utskottet talat har den möjlighet att giva det från början självklara svaret. Jag tycker att detta är nedsättande för Riksdagens värdighet. Och om besparingen blir stor eller liten, så är den dock alltid en besparing. Det finnes således knappt något tvivel att den föreslagna reformen verkligen skulle tjäna sitt angivna syfte.

Men är det nu så, att metoden skulle giva anledning till stora debatter, då kan man ju säga, att metoden betalar tämligen dyrt i ena ändan vad den vinner i den andra. Emellertid, är icke detta ett skäligen uppkonstruerat fall, detta som utskottet förutsatt, att här skall bli en stor debatt vid ärendets första behandling, och att erforderlig majoritet icke uppnås och sålunda intet vinnes? Kan man verkligen uppställa ett sådant fall som den *norm*, efter vilken lagstiftaren bör rätta sig? Det förefaller mig, som om utskottet hela tiden resonerade med en viss motion för ögonen och såge saken i ett särskildt ljus, som en »lex Lindhagen». Men om utskottet tager denne motionär till normalt看, tror jag, att utskottet underskattar originaliteten hos denna aktade folkrepresentant. Jag kan emellertid icke heller på annat sätt förklara, att utskottet på slutet rent av synes vilja förneka, att metoden skulle hava en avskräckande innebörd. Detta uttalande vittnar icke om aktning för riksdagsmännens ambition. Det torde dock ligga i sakens natur, att ett statuerande av ett sådant exempel skall lända icke blott brottslingen till straff utan ock androm

Om grundlagsändring i syfte att vissa motioner må kunna omedelbart avvisas.
(Forts.)

Om grundlagsändring i syfte att vissa motioner må kunna omedelbart avvisas.

(Forts.)

till varnagel. Om en motionär umgås med förgripliga tankar och tvekar om han skall lägga fram dem eller ej, så måtte det väl vara någon skillnad, om han vet att saken kan bli ihjälslagen med det samma eller om han har visshet, om att det icke möter honom det ringaste hinder.

Utskottet har genom att motsätta sig denna reform tagit parti för den individualistiska uppfattning, som genomgår grundlagen i detta stycke. Jag tror, att det är tid på att ändra uppfattningen i detta stycke. Den enskilde riksdagsmannen bör icke ha rätt att över en viss gräns trakassera och skandalisera riksförsamlingen. Kammaren ger enligt 1809 års regeringsform § 110 skydd åt den enskildes yttrandefrihet; det förefaller mig som om en ren analogi bjuder, att kammaren också får något skydd för sig själf mot missbruk av den enskildes yttrandefrihet. Jag vill tillägga, att en sådan reform infogar sig i författningen helt organiskt. Vi ha redan andra former för kammarens förmynderskap; vi ha riksdagsordningens § 52, som ger kammaren rätt att vidtaga åtgärder mot riksdagsman, som använder förolämpande uttryck, vi ha arbetsordningarne, som föreskriva att kammaren äger att avgöra om en interpellation får framställas eller icke. I dessa båda fall fordras till och med endast enkel majoritet. Det är tid på, att kammaren utsträcker dessa möjligheter till att skydda sin värdighet och trygga sig äfven mot andra missbruk av den enskilde riksdagsmannen.

Jag kan således icke finna, att utskottet har ägnat denna reform en tillfredsställande utredning eller kommit till ett tillfredsställande resultat. För motionärerna har reformen varit viktigare än formen, men för utskottet har tydligen formen nu varit viktigare än reformen. Jag vill här åter påpeka att det gäller en sak, som konstitutionsutskottet i fjol fann *väl värd Riksdagens uppmärksamhet*, och även i år ansett värd allt beaktande. Vi röra oss följaktligen på ett område, som utskottet självt förklarat vara sådant, att en reform där är av nöden. Då frågar jag: om vägen icke är lämplig nu heller, varför har då icke utskottet visat sitt intresse nu som i fjol genom att föreslå en annan? Konstitutionsutskottet tillkommer dock enligt § 38 riksdagsordningen att granska rikets grundlagar och föreslå ändringar, som det finner högst nödiga, nyttiga och möjliga att verkställa. Vi ha här utskottets eget vittnesbörd om nöd och nytta, och »möjligheten att verkställa» var väl icke utesluten. Jag skall tillåta mig att själf ange en utväg, som bryter hela udden av utskottets enda sakskäl. Detta skäl, som kanske gjort ett visst intryck, var det att en vidlyftig debatt kunde komma att föras redan vid yttrandet på remissvägran. Nåväl, varför icke avklippa denna möjlighet genom ett stadgande att i detta fall får icke debatt föras? Det tycker herrarne kanske är grymt, men det finnes redan i arbetsordningarnes bestämmelser om *interpellation*, där det heter: »utan föregående överläggning». Om fem sjättedelar i en kammare anse, att remiss icke bör förekomma, då kan världen utan saknad gå miste om debatt i frågan; kunna åter de fem sjättedelarne icke uppdrivas, då är ju ingen skada skedd, då blir tillfälle att debattera, när ärendet kommer tillbaka från utskottet. Det hade således varit mycket lätt för utskottet att undgå

det enda betänkliga skälet, om utskottet verkligen *velat* befordra ärendet. Men äfven om utskottet ansett sig icke kunna göra detta, så hade man dock, med avseende å vad i saken förekommit, haft skäl att anse, att utskottet åtminstone icke bort hava lagt hinder i vägen för en utredning. Så har emellertid varit fallet. Jag tillåter mig anmärka, att inom utskottet framstälts yrkande på en allsidig undersökning av främmande staters förhållanden i denna fråga, men att utskottet — som eljest icke fruktar för att besvara sitt kansli — med knapp majoritet avvisat detta förslag. Detta synes mig verkligen vara en bestämd anledning att anse, att frågan icke är tillbörligt utredd, och jag tillåter mig på den grund, herr talman, att yrka återremiss.

Om grundlagsändring i syfte att vissa motioner må kunna omedelbart avvisas.

(Forts.)

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Jag måste undra, om motionärernas utgångspunkt är riktig. De tyckas mena, att närhelst och i fråga om hvarje ärende, som kommer fram, Riksdagen anser sig pliktig att taga detta ärende mycket »omständligt och hänsynsfullt». De säga i motionen, att Riksdagen anser sig skyldig att »sätta sin tunga arbetsapparat i gång» — »öka utskottens redan förut stora bördor» — »upptaga den knappa tiden och fördyra sina dryga kostnader». När man läser detta, tycker man sig nästan förnimma, huru ett helt kvarnverk sättes i gång. Det dånar och gnisslar. Men är det på det viset? I fjol behandlade konstitutionsutskottet en motion, som jag från flera håll hörde betecknas som en okynnesmotion. Utskottet omnämnde den och hemställde därefter, »att herr Lindhagens m. fl. motion måtte av Riksdagen lämnas utan avseende». Ingenting mera. I år behandlade statsutskottet en motion, som jag också hört betecknas som en okynnesmotion. Utskottet omnämner den — det var nästan nödvändigt för att man skulle förstå vad saken gällde — och sedan hemställde utskottet, »att ifrågavarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda». Ingenting vidare. Det kan hända, att man betraktar detta som hänsynsfullt, men för att få det till omständligt tänker jag att man måste våldföra sig på modersmålet.

Men *om* nu motionärernas utgångspunkt är riktig — vi antaga det — vinnes då genom det förfaringsätt, som motionärerna rekommendera, det man vill vinna? Utskottet tror det icke, och det till på köpet på flera sidor. Herr Kjellén tror det. Jag vill icke tvista med herr Kjellén i den saken. Jag förmodar, att han betraktar det som en samvetssak att icke tro på utskott i det här fallet. Men vi hade i fjol en liten illustration i Andra kammaren, som herr Kjellén själf omnämnde: den 4 maj, när frågan om remiss af herr Lindhagens motion var före. Det blev, som bekant, ett skönt hallå i kammaren just då. Alla partichefer voro i elden, mer eller mindre lyckligt, och då man icke på förhand var säker om huru det skulle gå, så tyckte man det vara bäst att taga tiden i akt och jämväl gå in på realiteter. När detta hände i fjol, så tänker jag mig, att det kan hända oftare. Och ett sådant exempel bör komma en att förstå vissa ting, om man eljest har någon fallenhet i den riktningen.

Men vi kunna taga ett »om» till för säkerhets skull. Vi antaga, att utgångspunkten är riktig, och att målet vinnes på den vägen, som motionärerna föreslå. Då återstår i alla fall den frågan: vad menas

Om grundlagändring i syfte att vissa motioner må kunna omedelbart arvisas.

(Forts.)

med okynnesmotion? För många faller antagligen svaret alldeles som när man trycker på en knapp: det är en sådan, som herr Lindhagen väcker. Men för en del andra är saken inte så enkel, och det var rätt lustigt att i utskottet höra exemplifieringen. Herr Räf, som står som reservant, ville gärna vara med. Men han kände sig något orolig för en sak, som man betecknat som Riksdagens torrläggning och som han visst varit roten och upphovet till, och han förfrågade sig därför, huru man betraktade en sådan motion. Då man förklarade, att det var en okynnesmotion, sade herr Räf: »åhå!» och bad nästan Gud bevara sig. Och när herr Kjellén sedan exemplifierade *sin* mening om okynnesmotioner genom att draga fram en motion om att färga margarin blå, sade herr Jönsson i Slåtåker »åhå!» och kunde inte alls förstå det. Detta tyder på att det ej är så lätt att få samstämmighet i saken.

Herr Kjellén sade för en stund sedan, att den allmänna röst-rätten gaf anledning att misstänka, att det skulle komma fram en hel del hugskott. Ja, den allmänna rösträtten! Den är inte bara retfull i och för sig, utan den har också sina eventuella förargelser. Jag tycker i alla fall, att man kunde vänta, tills förargelsen kommer.

Jag hörde en gång ett annat yttrande i denna sak, som gjorde, att jag för min del ställde mig betänksam och sade mitt »åhå!» Det var när man yttrade, att det finnes en viss anständighetskänsla i kammaren, som måste skyddas. Ja, det är just det. Det är inte bara det, att man vill ha in liksom litet god ton i grundlagen, utan det är också detta, att det är högerståndpunktens tanke- och känslolif, som skall skyddas. Men det förstå nog herrarna allesamman, att mot ett okynne, som tar sig uttryck på det sättet, att framtiden liksom gör en liten titt inom Första kammaren, mot det okynnet har man ej botemedlet på den här vägen. För det behöver man i stället taga sig motion i friska luften, så att nerverna stärkas, ty jag misstänker, att inom en snar framtid får kammaren upplefva värre saker än republikmotioner.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hellberg: Om det hade ålegat mig att såsom en om jag så får säga akademisk-politisk prestation bedöma vad herr Kjellén åstadkommit i denna fråga, skulle jag utan tvekan gett honom cum laude på försvaret, men jag fruktar, att jag ej hade kunnat ge honom approbatur på avhandlingen. Hela hans talangfulla anförande kan nämligen ej fördölja det faktum, att förslaget är — jag vill visst ej använda ett så oartigt uttryck, som han begagnat om vad han med det vill förebygga — men i alla fall något, som ej kan anses vara ifrån någon synpunkt vare sig praktiskt eller lämpligt.

Herr Kjellén har åberopat sig på konstitutionsutskottets uttalande vid fjolårets riksdag. Men det bör dock bemärkas, att det lilla förord, som konstitutionsutskottet där gav åt den tanke, som han framfört, det var dock ganska reserverat. Utskottet vågade ej säga mer än, att »möjligen» skulle man kunna tänka sig, att en garanti mot en förhastad remissvägran skulle uppnås genom en kvalificerad majoritet. Vidare tillägger utskottet, att frågan dock är av natur att kräva

ett noggrant överbäggande, helst som den torde visa sig sammanhänga med önskvärda förändringar av arbetssättet i övrigt. Och så talar slutligen utskottet om den långt framskridna tiden. Under sådana förhållanden måste man säga sig, att det lilla förord utskottet — jag vill nästan säga i hastigheten — gav åt motionstanken, ej är så synnerligen mycket att åberopa sig på.

För min del får jag säga — jag skall försöka fatta mig kort, då en talare redan bemött herr Kjellén — att jag ej tror så mycket på vare sig lämpligheten eller effektiviteten av sådana åtgärder, som här föreslagits. Jag anser dem i regel ej lämpliga, därför att frågan om vad som är ett »dödfött projekt» eller en »okynnesmotion» alltid blir något ganska subjektivt. Det är ofta så här i världen, att en tanke, som första gången föres fram, möter ganska kompakt motstånd, och det skulle mycket väl kunna tänkas sådana fall, då en sådan tanke, som i framtiden visade sig synnerligen fruktbar och betydelsefull, första gången bleve avfärdad som rent okynnesmässig. Nu är väl en sjättedel av de röstande ett relativt så litet tal, att det ej kan ligga någon så stor fara i förslaget från den synpunkten. Men sedan anser jag för det andra, att effekten av förslaget kan mycket starkt ifrågasättas. Jag skall ej ge mig in på något vidare resonemang om den saken. Jag skall bara, då herr Kjellén angivit sin motions förnämsta betydelse ligga på det preventiva området, be kammarens ledamöter i sin fantasi tänka sig, att denna motion redan varit grundlag den betydelsefulla 4 maj i fjol, då herr Lindhagens motion förelåg. Tror någon måhända, att därest denna lagbestämmelse, denna Kjellénska paragrafen mot okynnesmotioner då föfunnits i grundlagen, herr Lindhagen, när han ville måtta ett slag mot kungadömet, skulle sagt sig: men det är ju sant; jag har denna fruktansvärda Kjellénska paragraf att räkna med; då är det ej värt att komma fram med något sådant — herr Kjellén själv tror väl knappast att detta förhållande skulle verkat synnerligen avskräckande. Överhuvud är det nog så, att om en person är besjälad av en idé, som han vill föra fram, låter han sig ej avskräckas av några preventiva paragrafer. Han känner sig naturligtvis ha en kallelse och den fyller han utan hänsyn därtill och med risk av alla eventualiteter. Är det åter en person, som rent av vill ställa till demonstrationer för deras egen skull — och sådana fall kunna väl förekomma — ja, då torde det verka än mindre avskräckande på honom. Men om paragrafen funnes, är det givet, att det skulle uppstå långa remissdebatter, långa diskussioner om, huruvida motioner skulle få remitteras eller icke. Häremot har herr Kjellén nu invänt, att om utskottet hade velat saken, hade det väl kunnat föreslå en bestämmelse, att sådana diskussioner ej borde få förekomma. Men det hade väl ändå varit att gå alltför långt, om en motionär skulle förhindras att ens få säga ett ord till försvar för en sak, som ligger honom om hjärtat. Jag kan med säkerhet säga, att en sådan preventiv åtgärd skulle den svenska riksdagen med dess uppfattning om enskild motionärs rätt att tala aldrig någonsin vara med om. Och om man sålunda ej kan förhindra en motionär att komma fram med ett förslag och få det debatterat, då har man ock största sannolikhet för, att det

Om grundlagsändring i syfte att vissa motioner må kunna omedelbart avvisas.

(Forts.)

Om grundlagsändring i syfte att vissa motioner må kunna omedelbart arvisas.

(Forts.)

blir remitterat. Det finnes väl säkerligen alltid en sjättedel, som anser, att man ej bör undertrycka ett förslag annat än i alldeles extrema fall. Vad t. ex. herr Lindhagens motion beträffar, för att återgå till vad som gett anledning till den nu föreliggande motionen, så är jag absolut säker om, att det aldrig skulle hänt, att Andra kammaren vägrat remiss på den.

Jag kan under sådana förhållanden ej förstå, att denna förändring, detta tillägg till grundlagen, som föreslås i motionen, är vare sig nyttigt eller nödigt. Motionären har betecknat sitt förslag såsom en nyckel, som han av välvilja presenterat för att få den stängda dörren öppnad, men utskottet ville inte begagna sig av denna nyckel. Det avvisade motionen i fjol, och det har avvisat den även i år. Det skall bli intressant att se, vare sig frågan denna gång avgöres eller återremitteras, om denna kammare för sin del anser, att herr Kjellén åstadkommit en användbar nyckel. Det skulle vara rätt överraskande om majoriteten ansåge, att så vore fallet. Jag är emellertid övertygad, att yrkande på återremiss till rakt ingenting tjänar, ty jag kan ej tänka mig, att utskottet kan komma till annat slut än det kommit.

Jag tillåter mig därför att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr von Geijer: Jag skall ej vidare ingå på frågans reala sida utöver det uttömmande försvar för motionen, som den förste ärade talaren framfört. Jag vill endast än en gång stryka under, vad han ock framhöll, nämligen att motionens syfte givetvis skulle vara att söka sätta en damm för missbruk av den enskildes rätt att besvära kammaren, varpå vi otvetydigt under senare tider sett åtskilliga exempel. Jag vill ej säga, att hans sätt nödvändigt är det enda eller ens det rätta, och om jag ej missförstått den förste talaren, gick en dylik tanke även igenom hans anförande. Det var i känslan av detta, som vi inom utskottet begärde en utredning, huru i detta fall förhöll sig inom andra länder, för att härutinnan få ledning och direktiv. Det var det beslut, som fattades — *det* fattades ej med fem sjättedels majoritet — inom utskottet att afslå denna vår begäran, som för-anledde mig att framhålla, att motionen dock varit värd det beaktande, en dylik utredning kunde åstadkomma. Den första ärade talaren begärde återremiss och jag skall förena mig med honom på den grund, att jag anser frågan så viktig och motionen så allvarlig till sitt syfte, att den verkligen hade förtjänat, att en dylik utredning kommit till stånd. Jag ber sålunda att få förena mig i hans yrkande på återremiss.

Medan jag har ordet, kan jag ej underlåta att i någon mån uttrycka min förvåning över, att min kollega från skånebanken, på sätt som skett, dragit fram vissa detaljer ur diskussionen inom utskottet. Jag tror, att man i allmänhet ej brukar göra det, isynnerhet ej, om vederbörande, mot vilken talaren riktar sig, ej är i tillfälle att själv bemöta det yttrade. Talaren må förlåta mig, om jag kom att tänka på detta, när han en stund efteråt sade, att det enligt hans mening vore lämpligt att en viss anständighetskänsla gjorde sig gällande i kammaren.

Herr Clason: Även jag är reservant och kan ej underlåta att

säga, att utskottet enligt min övertygelse tagit alldeles för lätt på denna fråga. Det är ju så, att representanter i riksdagen för skilda partier erkänt i de mest otvetydiga ord, att här föreligger ett missförhållande, och det har även utskottet gjort. Men om man också skulle se ut över en något vidare krets, huru tro herrarna, att man tänker i landet om dessa frågor? Tro herrarna, att man för närvarande öfverallt i landet verkligen ser med så synnerligt gillande på de, låt mig säga, tungrodda och ganska egendomliga former, under vilka Riksdagen arbetar: på den enskildes rätt att i vilka frågor som helst lägga fram huru tokiga förslag som helst och tvinga Riksdagen att behandla dem under de mest högtidliga former, på hans rätt att upprepa de mest dödfödda projekt är ifrån år i samma form, på hans rätt att med okynnesvoteringar och på annat sätt ta upp en dyrbar arbetstid? Inför allt sådant står Riksdagen alldeles makilös; tro herrarna, att sådant bidrager att stärka Riksdagens anseende hos dem, som se på detta? Enligt min tanke raka motsatsen!

När nu utskottsmajoriteten argumenterat från den ståndpunkten, att här blott skulle vara fråga om detta förslag att lösa frågan på det av motionären föreslagna sättet med fem sjättedelars majoritet o. s. v., då är det alldeles tydligt, att utskottet därvid begått ett fel. Det skulle ha sett frågan i dess helhet och ur den synpunkten: skall här göras något eller skall det icke göras något för att försöka råda bot på dessa oegentligheter? Vi begärde nu i utskottet, att utskottet åtminstone skulle bidraga att belysa denna fråga genom att medverka till en utredning, för att man skulle få se, huru man i andra riksförsamlingar tagit på sådana oegentligheter, och huru man där burit sig åt för att skydda sig i sådant hänseende. Men det ville utskottet ej alls vara med om. Det är mot denna metod att söka skjuta undan en sådan fråga som den, huru Riksdagens anseende och förmåga av ostört arbete skall kunna upprätthållas — det är mot denna metod att skjuta undan frågan, jag velat opponera mig genom att anteckna mig som reservant, och det är därför även jag yrkar återremiss.

Herr Mannheim: Reservanterna ha inskränkt sig till att yrka återremiss av utskottsbetänkandet. De ha sålunda ej ansett sig böra yrka bifall till själva motionen. Såsom skäl för sitt yrkande om återremiss ha de reservanter, som yttrat sig i frågan, framhållit, att utskottet velat hindra en utredning, som från reservanternas sida begärts. I anledning av detta anser jag mig skyldig upplysa kammaren om, huru det förhöll sig därmed. Under debatten i utskottet framhölls — jag tror, att reservanterna själva övertygats om, att det förslag, som framställdes i motionen, var opraktiskt och icke effektivt — att det var på andra förhållanden, man borde rikta blicken, då det var fråga om att söka åstadkomma ett hinder mot slöseri med Riksdagens tid. Man framhöll därvid bland annat den långa tid, som ofta åtgår för voteringar — av hvilka icke så få måhända kunna betraktas som okynnesvoteringar. Man framhöll vidare det slöseri med tid som nu icke sällan förekommer genom det sätt, hvarpå den alldeles obegränsade yttrandefriheten inom kamrarna begagnas. Då framkom inom utskottet det förslag, att man borde söka genom utredning se till vad

Om grundlagsändring i syfte att vissa motioner må kunna omedelbart arvisas.
(Forts.)

Om grundlagsändring i syfte att vissa motioner må kunna omedelbart anvisas.
(Forts.)

som åtgjorts i främmande parlament för att söka åstadkomma inbesparing i parlamentens arbetstid. Men då anfördes från dem, som motsatte sig denna utredning, att för att man skulle röra vid en så grannlaga fråga som den omtalade, alltså försöka åstadkomma inskränkning i de enskilda riksdagsmännens yttrandefrihet och initiativrätt, borde ett förslag framkomma, om vilket man kunde ha anledning tro, att det skulle omfattas med sympati från de olika meningsgrupperna inom kamrarna. Vi ansågo nämligen dessa frågor så svårlösta och grannlaga, att man först borde låta partiorganisationerna själva ta hand om desamma och se till, om icke genom vissa åtgärder från deras sida man skulle kunna åstadkomma förbättringar och reformer, varigenom de förefintliga missförhållandena undanröjdes eller åtminstone mildrades. Det var så, att vi, som motsatte oss utredningen, hade klart för oss, att man med det initiativ, som genom nu ifrågasvarande motion tagits, icke skulle kunna vinna något praktiskt resultat utan tvärtom kunna motverka det syfte som man ville vinna. Jag vill tillägga, att en av reservanterna också framhöll i utskottet, att om de, som intaga den ståndpunkten jag nu antytt, motsatte sig denna utredning, de icke kunde anses därmed ha handlat på något sätt illöjalt.

Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Kjellén: Den siste ärade talaren argumenterade alldeles oberoende av det faktum, som jag här och vi alla måste ställa i förgrunden, nämligen att förra årets konstitutionsutskott faktiskt uttalat sig för en reform i den riktning, som här föreslagits. Den ärade talarens från Karlstad anmärkning om det reserverade i utskottets rekommendation är kanske berättigad beträffande den speciellt utpekade linjen, men han glömmer det allmänna uttalandet att detta vore en fråga *väl värd Riksdagens uppmärksamhet*. Under sådana förhållanden synes det mig att utskottet hade varit skyldigt — icke oss, icke motionärerna, utan sig själft — att visa så pass mycket allvar av sitt intresse för saken, att det understött kravet på utredning. Såsom jag nyss antytt och äfven andra framhållit, brukar utskottet eljest ingalunda vara njuggt på utredningar utan tvärtom, vilket jag för öfrigt räknar utskottet till förtjänst.

Den ärade talaren ifrån Karlstad bestyrkte fullständigt min misstanke, att man från den sidan han tillhör här ser endast en »lex Lindhagen». Han återförde frågan till dess födelsestund och sade, att om nu en lag hade funnits, tro herrarna då att herr Lindhagen hade tvekat? Jag svarar, att det är icke för mig huvudsaken, om hr Lindhagen tvekar eller icke, men jag har utskottets nuvarande ordförandes eget tryckta vittnesbörd om, att om denna lag funnits hade han yrkat avslag på rak arm. »Jag beklagar livligt», sade han, »att jag icke haft möjlighet att yrka avslag utan vidare; *hade jag haft det, skulle jag gjort det.*» Med honom hade naturligtvis följt partiet, och sedan hade nog de fem sjättedelarna varit klara. Nu säger herr Hellberg, att inskränkningen i sig själf är orimlig, det är ett alltför ömtåligt ämne eller, såsom den siste talaren sade, det är för »grannlaga omständigheter». Men ha herrarna glömt, att vi redan ha en kapson på yttrande-

friheten, nämligen när det gäller *interpellationer* — och där behövs bara enkel majoritet! Här är det således med ytterst varsamma händer taget på denna dyrbara frihet, då man begärt ett så stort block som fem sjättedelar av kammaren för att övervinna den.

Det nämndes av de båda talarne, att det skulle bereda stor svårighet att säga vad som är okynnesmotion. Därpå svarar jag som läkaren, när han tillfrågades av en patient av vilken sjukdom denne led: »Det ger sig vid obduktionen!» Visar det sig, att en motion avvisats med fem sjättedels majoritet i kammaren, då var det en okynnesmotion och den må ligga ogilld.

Jag understryker än en gång att utskottet bort också i handling visa allvaret av sitt intresse för saken så pass mycket, att det icke motsatt sig ett rimligt utredningsyrkande. Och på den grunden förnyar jag mitt yrkande på återremiss.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på föreliggande utlåtande yrkats, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att utlåtandet skulle visas åter till utskottet.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kjellén* begärde votering, i anledning varaf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den som bifaller hvad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 15, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, visas utlåtandet åter till utskottet.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 64;

Nej — 68.

Herr statsrådet friherre *Adelswärd* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition, nr 173, till Riksdagen, angående förslag till överenskommelse mellan svenska staten, å ena, samt Luossavaara-Kiurunavaara

Om grundlagsändring i syfte att vissa motioner må kunna omedelbart arvisas.
(Forts.)

aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan, angående ökad malmbrytning inom Kiirunavaara och Gellivare malmfält.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets den 2 och 3 i denna månad bordlagda utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående viss ändring i gällande bestämmelser om kommunal rösträtt i stad, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets den 2 och 3 innevarande april bordlagda utlåtande nr 7, angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

Punkterna 1—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

Om anställande av en teknisk konsulent å kommerskollegii industribyrå. Med föranledande av vad Kungl. Maj:t under punkt 10 av sjunde huvudtiteln i statsverkspropositionen föreslagit, hade utskottet i nu föredragna punkt hemställt, att Riksdagen måtte å extra stat för år 1914 till avlönande av en teknisk konsulent å kommerskollegii industribyrå anvisa ett belopp av 5,825 kronor.

Herr Ekelund: Herr talman, mina herrar! På den här punkten har Kungl. Maj:t begärt ett anslag av 5,825 kronor till avlönande av en teknisk konsulent å kommerskollegii industribyrå. Detta Kungl. Maj:ts förslag har av statsutskottet tillstyrkts, och har statsutskottet i motiveringen till sitt tillstyrkande framhållit, att till denne konsulent borde förvärfvas: »en med hantverkets ställning och behov förtrogen och för detta näringsområdes höjande intresserad person, som sättes i tillfälle att ägna huvudparten av sin kraft åt denna uppgift». Ser man på motiveringen till denna framställning, så finner man, att uppslaget till densamma är givet av en skrivelse, som av styrelsen för Sveriges hantverksorganisation blivit ingiven till Kungl. Maj:t och i vilken skrivelse hemställas om vidtagande av åtgärder för anställande av en hantverkskonsulent.

Vad hantverksorganisationens styrelse avser att vinna genom denna hantverkskonsulent framgår av följande, som innehålles i skrivelsen: »Om man blott jämför de mångahanda sätt, på vilka staten och det allmänna, t. ex. hushållningssällskapen, söker att medels konsultationsverksamhet gagna lantbruket och dess binäringar, med vad som från det allmännas sida i dylikt hänseende göres för den mindre industrien,

framstår ju tydligt, att det egentligen blott är på ett enda område, där man kan tala om en ordnad konsultation, och det är slöjdens — för så vitt man nu i allmänhet kan hänföra densamma till »mindre industri», något, som dock i vissa fall kan låta sig göra. Men på alla de områden för en ordnad officiell informations- eller konsultationsverksamhet, på vilka man sedan många år tillbaka sysslat inom åtskilliga främmande länders statsförvaltningar, har man hos oss icke gjort något, och dock kan så ofantligt mycket göras och bör göras av det allmänna till tjänst för dem, som ej utan stora svårigheter förmå att följa med på den yrkestekniska utvecklingen.»

Det framgår således med önskvärd tydlighet, att hantverksorganisationen avser att med anställande av en hantverkskonsulent få en anställd tjänsteman, som kan utöva en konsulterande, d. v. s. en rådgivande verksamhet åt de olika hantverkarne, bosatta mellan Ystad och Haparanda och utgörande säkerligen tusental. Han skall vara hemma i skrårderi, skomakeri, bokbinderi, snickeri och smide. Han skall vara hemma i kopparslageri, tenngjuteri, förgylleri, måleri och i all möjlig annan verksamhet, som gemenligen utövas såsom hantverk. Över detta förslag, denna hantverksorganisationens skriftliga framställning hava såväl kommerskollegiikommittén som kommerskollegium yttrat sig, och kommerskollegium anför, att kollegium i likhet med kommittén anser det behöfligt och önskvärt, att arbetskrafterna å industribyrån förstärkas medelst inrättande av en ny befattning, vars innehavare skulle få till uppgift att biträda med beredning av de till byrån hörande ärenden av företrädesvis tekniskt-industriell natur.

Man ser således, att kommerskollegiikommittén och kommerskollegium hava tänkt sig någonting helt annat, än vad hantverksorganisationen begärt. Jag anförde nyss vad hantverksorganisationen ansett sig avse med sin framställning. Vad däremot kommerskollegiikommittén och kommerskollegium hava tänkt sig att innehavaren av den begärda befattningen skulle utföra, framgår av följande, som kommerskollegium anför. De hava tänkt sig, att han skulle först och främst behandla alla på kommerskollegii industribyrå förekommande så kallade stipendieärenden, d. v. s. sådana ärenden, som avse reseunderstöd åt olika teknici, hantverksidkare och arbetare inom de särskilda näringsyrkena. Han skulle således biträda vid uppgörandet av förslag till stipendier, och sedan vederbörande stipendiater hade utfört sina resor och avlämnat sina reseberättelser, skulle han granska och genomgå dessa berättelser och se till, att de komma till nytta. Men när man tänker på, huru stor betydelse detta kan hava för hantverket, så finner man, att den icke kan vara så synnerligen omfattande därför, att det av Riksdagen beviljade anslaget till dessa stipendier uppgått till 106,500 kronor. Nu har Kungl. Maj:t i år begärt att få detta anslag höjt med 15,000 kronor, och om detta bifalles, skulle anslaget komma att utgå med i runt tal 121,000 kronor. Av dessa 121,000 kronor är det dock endast 18,000 kronor, som äro avsedda till reseunderstöd åt hantverkets utövare. Det är således en mycket liten del av detta anslag, som berör det egentliga hantverket.

Vidare säger kommerskollegium, att denne befattningshafvare skulle användas för att pröva ansökningar om lån ifrån manufaktur-

Om anställande av en teknisk konsulent å kommerskollegii industribyrå.

(Forts.)

förlagslånefonden. Ja, även där finge väl denne befattningshavare ganska liten kontakt med frågan om hantverket, ty så vitt jag har mig bekant, hava hittills lån ifrån manufaktur-förlagslånefonden huvudsakligen utlämnats till den större industriens utöfvere.

Så står det slutligen: »Kollegium vill ock erinra om fördelen av att till byråns förfogande äga en med de industriella näringarna förtrogen tjänsteman, som kunde tillhandagå vederbörande allmänhet med nödiga upplysningar och råd i dess allmänna förbindelse med kollegium». Ja, det är icke heller någon fråga, som egentligen berör hantverket.

Nu synes det mig, som om man i detta fall icke vore på det klara med vad denne befattningshavare egentligen skulle utföra för arbete, utan det synes fast mera, som om han skulle vara avsedd att fylla ett allmänt behov, en arbetskraft på kommerskollegii industribyrå. Att en viss oklarhet på detta område förefinnes framgår ock därav, att myndigheterna icke alls hava kunnat ena sig om vad denne tjänsteman skulle kallas. Under det att hantverksorganisationen begär, att han skulle kallas hantverkskonsulent, så säger kommerskollegiikommittén, att han borde kallas teknisk sekreterare, och kommerskollegium själf har föreslagit, att han skall kallas teknisk konsulent, vilket också av Kungl. Maj:t accepterats. Men detta förhållande visar också, att man är icke riktigt på det klara med, vad han skulle utföra för arbete. Jag kan icke förstå annat, än att kommerskollegium ytterst avser att få en tillökning av sina arbetskrafter å industribyrån. Det förefaller mig, som om man hade skäl till en viss betänksamhet emot ett bifall till detta krav, särskilt därför att på kommerskollegii industribyrå har sedan en längre tid tillbaka den ordinarie byråchefen alltid varit tekniker. Och sedan förra året finnes på denna byrå anställd en tekniker och före detta industriman såsom extra föredragande.

Nu säger Kungl. Maj:t, att vad man där saknar är tjänstemän med teknisk utbildning och praktisk industriell erfarenhet till biträde vid ärendenas beredning. Det är således en person, som skulle få till uppgift att utföra arbeten av mera allmän natur, som kunna förekomma på industribyrån, men huru han skall kunna sysselsättas med någon konsulentverksamhet vid sidan av byråtjänsten vare sig utåt i landet eller på annat sätt, kan jag knappt tänka mig. Och att tänka sig, att en konsulentverksamhet skulle kunna utövas inom alla de yrken hantverksorganisationen begär, är väl absolut otänkbart, ty då skulle han vara minst tusenkonstnär, och det är fråga, om ens det räcker till.

Nu ser det litet egendomligt ut att kammaren nyss under näst föregående punkt har beviljat på extra stat för 1914 till förstärkning av arbetskrafterna på kommerskollegii industribyrå ett belopp av 10,532 kronor, och nu föreslås i den följande punkten beviljande av ett anslag av 5,825 kronor, *också* till förstärkning av arbetskrafterna på industribyrån. Jag tycker nästan, att man kunde hava slagit ihop de båda kraven till ett, men det har man icke gjort, utan man har delat på det. Jag undrar, om det kan vara lämpligt att nu under närvarande skede, då man väl får anse, att kommerskollegii framtida ordnande så att säga hänger i luften, bevilja anslag för anställande av

den ene tjänstemannen efter den andre åt kollegiet. Jag tror icke att man bör göra det. Jag tror således, att man bör gå till väga med en viss försiktighet i detta fall, och därför, herr talman, ber jag att få yrka avslag på framställningen.

Om anställande av en teknisk konsulent å kommerskollegii industribyrå.

(Forts.)

Herr Ekman, Carl Gustaf: Såsom den föregående talaren påvisade, har anslagsäskandet tillkommit efter framställning från hantverksföreningen, som i särskild inlaga påvisat behovet av en hantverkskonsulent inom kommerskollegii industribyrå.

Hantverksföreningen motiverade i denna framställning på ett, synes det mig, mycket lyckligt sätt sin begäran och påvisade, att redan nu föreläge tillräckligt med uppgifter för en tjänsteman av denna art. Bland de uppgifter, som man påvisade nu förefinnas, vore bland andra: förberedelser för lärlingslagstiftningen, systematisering av den föreläsningsverksamhet, som på detta område bedrivs, en bättre organisation av mästarekurserna, beredning av de stipendier, som staten redan nu låter utgå till yrkesidkare med flere dylika uppgifter.

Nu har den siste här uppträdande talaren argumenterat emot anslaget och därvid utgått ifrån »allt eller intet»-principen. I första delen av anförandet ville han påvisa, att om man här verkligen skulle få en effektiv konsulentverksamhet behövdes en mängd konsulenter som vore var för sig förtrogna med speciella områden på hantverksindustriens fält och som kunde rent yrkestekniskt undervisa å varje dylikt speciellt område. Och när icke något dylikt förslag förelåg, ansåg han sig icke kunna eller böra biträda framställningen. Detta var i första delen av anförandet. I senare delen av yttrandet ville han, så vitt jag förstod, göra gällande, att de uppgifter, som nu förelågo, vore av så obetydlig art, att de icke kunde motivera tillsättandet av en tjänsteman på sätt här föreslagits. Häremot vill jag säga, att jag tror icke, att det är skäligen och lämpligt, att Riksdagen, när det gäller dessa områden, skall gå fram på den principen: »antingen allt, antingen många på en gång eller ingen», utan att det är naturligare, att man, på sätt utskottet här föreslagit, tillmötesgår i första hand det närmaste behovet och låter utvecklingen själv bestämma fortsättningen.

Det finns för övrigt också på ett annat ställe i denna huvudtitel en uppgift, som visar, att om det verkligen är på något område, som staten bör biträda stödande, initiativtagande och anvisande, så är det just här. Det är, när det talas om i punkt 46 i huvudtiteln, att hantverkarna här i landet enligt 1910 års officiella statistik uppgå till ett antal av 63,000 med en genomsnittsinkomst av 665 kronor om året. Det torde väl knappast finnas någon så stor yrkesgrupp så betydelsefull för vårt näringsliv som denna, vilken trots så uppenbart behov av hjälp i så knapp omfattning kommit i tillfälle att få del av statens direkt understödande verksamhet.

Den siste talaren sade också, att man borde slå ihop den föregående punkten med denna. Jag förstår icke riktigt, vad man skulle förtjäna på den saken, om man likväl skulle föreslå anslagsbeloppen. Då skulle man väl blott hava rört ihop två olika saker, i ena fallet det behov av tjänstemän för fyllande av andra uppgifter, som före-

Om anställande av en teknisk konsulent å kommerskollegii industribyrå.

(Forts.)

finnas inom kommerskollegii industribyrå, i andra fallet denna fråga, där det gäller att taga första steget för statens understödande av hantverkiernas utveckling. Det förefaller mig tvärt om vara en ren förtjänst, att Riksdagen blir i tillfälle att bedöma dessa anslagskrav vart för sig; och jag vågar hoppas, att denna kammare skall finna nu förevarande anslag lika behjärtansvärt som det föregående. Det skulle vara mycket underligt, om, när det gäller en framställning av denna art, framburen av så många under svåra omständigheter arbetande synnerligen nyttiga samhällsmedlemmar, man icke skulle, på sätt statsutskottet här enhälligt har föreslagit, börja bisträcka dem för utveckling och förbättring av deras verksamhet. När jag sålunda vågar hoppas, att kammaren skall nära nog enhälligt biträda statsutskottets uppfattning i detta hänseende, så vill jag icke längre argumentera för den ståndpunkten, utan yrkar nu, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekelund: Herr Ekman nämnde, att jag hade givit uttryck åt den mening, att den föreslagna konsulentens verksamhet skulle bli av så obetydlig art, att jag därför ansåg, att anslag till hans avlöning icke borde ifrågakomma. Det har åtminstone icke varit min mening att säga, att hans verksamhet skulle bli av obetydlig art. Men jag vill säga — och det tror jag ingen kan bestrida — att den verksamhet, han skulle komma att utöva såsom konsulent å kommerskollegii industribyrå, blir ganska obetydlig, när det gäller befrämjande och tillgodoseende av hantverkets intressen. Den uppfattningen kan jag icke komma ifrån. Men jag är den förste att erkänna, att just för hantverkets skull, om det gäller befrämjande av dess intressen, skulle jag ytterst gärna vilja söka bidra till åstadkommande av konsulentverksamhet på det området; men då synes det mig vara nödvändigt, att man söker ordna saken på sådant sätt, att denna verksamhet blir fullständigt effektiv. Detta blir likväl ingalunda förhållandet genom ett bifall till framställningen, sådan den nu föreligger, och därför vidhåller jag, herr talman, mitt yrkande.

Herr Kvarnzelius: Då till denna punkt icke är fogad någon reservation, hade jag icke väntat, att här skulle göras någon invändning mot utskottets hemställan, och allra minst hade jag väntat, att en representant för industrien skulle hava något emot, att en ringa början gjordes i avseende å att lämna stöd åt hantverksnäringen. Det torde icke vara varken för denne ärade talare eller för kammarens ledamöter i övrigt obekant, att det är ganska litet, som från statens sida är åtgjort för att stödja hantverksnäringen. Om man ser vad Tyskland i detta avseende gjort för att stödja hantverksnäringen, skall man nödvändigt komma till insikt om att det icke är för tidigt, att även vi i någon mån bidra till att stödja dessa hantverkare, vilka hava mycket små förutsättningar att kunna utan stöd utveckla sin näring, detta så mycket mer, som hantverksnäringen under senaste årtiondet haft att utkämpa en ganska ojämn kamp med storindustrien å ena sidan och arbetarorganisationernas tryck å den andra.

Det förefaller mig därför, som om en liten början på området för att hjälpa de små näringsidkarna och hantverkarna, för att underlätta möjligheten för dem att utveckla sin näring och följa med utvecklingen, sådan den gestaltat sig i andra länder, är väl värd beaktande.

Om anställande av en teknisk konsulent å kommerskollegii industribyrå.

(Forts.)

Jag tror, att det finns många områden, där genom en väl ordnad konsulentverksamhet, genom meddelande av råd och anvisningar från konsulenten till dessa små näringsidkare, hantverksnäringsen skulle kunna så utvecklas på många områden, där vi nu fullständigt äro hänvisade till den utländska marknaden, att vi skulle kunna producera sådana varor inom landets egna gränser och sålunda slippa import därav.

Jag anhåller att särskilt få fästa uppmärksamheten på följande, i statsutskottets yttrande på sidan 9 i dess betänkande, där det heter: »Vid besättandet av denna tjänst synes det vara av synnerlig vikt, att därtill förvärfvas en med hantverkets ställning och behov förtrogen och för detta näringsområdes höjande intresserad person, som sättes i tillfälle att ägna huvudparten av sin kraft åt denna uppgift».

Om det nu är så, att det lyckas Kungl. Maj:t att få tag i en tekniskt bildad person, som har förutsättning att kunna på det sätt, utskottet har förutsatt, ägna sig åt och intressera sig för hantverksnäringens främjande, tror jag, att dessa pengar äro mycket väl använda, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare på avslag därå, och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övertvägande ja besvarad.

Punkterna 11 och 12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13.

Uti punkt 13 av föreliggande huvudtitel i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att för utgivande genom kommerskollegii försorg av en periodisk publikation, »kommersiella meddelanden», i huvudsaklig överensstämmelse med den av departementschefen förordade plan, på extra stat för år 1914 anvisa ett belopp av 12,000 kronor.

Om utgivande av »kommersiella meddelanden».

Utskottet hade i nu föredragna punkt på angivna grunder hemställt, att Riksdagen måtte för utgivande genom kommerskollegii försorg av en periodisk publikation, »kommersiella meddelanden», i huvudsaklig överensstämmelse med den av departementschefen förordade plan, på extra stat för år 1914 anvisa ett belopp av 10,000 kronor.

Omtgivande
av »kommer-
siella med-
delandens».
(Forts.)

Reservation hade avgivits av herrar *S. H. Kvarnzelius, A. N. Hahn, H. F. Lamm, A. C. Lindblad, F. W. Thorsson, K. Starbäck, K. V. Rydén, N. E. Lindberg, J. Ström* och *E. A. Nilson*, vilka yrkat, att utskottet måtte föreslå, att Kungl. Maj:ts förslag måtte bifallas.

Herr Ekman, Johan Emilson: Herr talman! Det är onekligen ägnat att väcka en viss förvåning, att statsutskottets majoritet i fråga om anslaget till publikationen »kommersiella meddelanden» har funnit skäl pruta av 2,000 kronor från det redan mycket måttliga anslaget av 12,000 kronor, och detta, som det vill synas, på mycket svaga grunder. Det egentliga motiv, statsutskottet haft för detta yrkande är, att kommerskollegium i sin framställning om detta anslag själv har sagt, att kollegium »vill starkt framhålla angelägenheten av att vid utgivandet av en publikation med ifrågavarande syfte framgå med all varsamhet och att låta utvecklingen av programmet för densamma fortskrida allenast efter hand med vägledning av vunnen erfarenhet».

Men den, som granskar de synnerligen starkt motiverade beräkningarna om kostnaden för denna publikation, skall icke kunna neka till att all varsamhet har iakttagits redan vid framställandet av den begäran om kronor 12,000, som här är gjord.

Jag vill till en början säga, att man kan förvåna sig över, att ett anslag å 12,000 kronor över huvud taget kan räcka till för en publikation, som skall utgivas i 1,500 exemplar, visserligen i valfria häften, men dock minst en gång i månaden, och det skulle icke heller varit möjligt att göra det, om det icke vore meningen, att hela tryckningskostnaden skulle bekostas av finansdepartementets anslag för tryck och således icke kommer på detta konto.

Nu har man sagt, att man skall låta vägleda sig av vunnen erfarenhet, men jag frågar: hur skall man kunna få erfarenhet, om man icke börjar någon gång? Det var fråga om att begära detta anslag redan för år 1913, men då ansåg man, att man borde använda detta år till förarbeten för publikationen och därför anlita tillgängliga medel. Men från 1914 års början ville man försöka att praktiskt taget få denna publikation till stånd. Om nu icke det måttliga belopp, som är begärt, kommer att beviljas, hur skall man då få hela saken till stånd, och hur skall man kunna få någon erfarenhet av denna publikations skötsel och läggning?

Jag vill erinra om, att de konsulatberättelser och andra meddelanden, särskilt rörande näringsstatistiken, enkannerligen handelsstatistiken, som det här är meningen att publicera, bliva nu offentliggjorda i svenska exportföreningens publikation »Svensk export». När här ifrågavarande publikation, utgiven av statsmyndigheterna, kommer till stånd, får nog, enligt vad finansministern uttalat, Sveriges allmänna exportförening bereda sig på ett väsentligt avdrag å det anslag, statsverket lämnar till föreningen. Det blir därför i själva verket intet extra utlägg, åtminstone icke något avsevärt, för att få denna publikation utgiven av kommerskollegium eller av någon annan statsmyndighet. Jag har tillåtit mig begära ordet i denna fråga, dels emedan

jag deltagit i det kommittéarbete, som ligger till grund för den gjorda framställningen, dels emedan det från den praktiska handelsvärldens ståndpunkt är ett önskemål, som länge gjort sig känt, att få dessa kommersiella meddelanden utgivna i första hand från statsmyndigheterna. Jag säger detta, icke för att det skall vara någon anmärkning mot det sätt, varpå dessa meddelanden förut publicerats, men det säger sig själv, att det hela bör vinna i snabbhet och klarhet, liksom även i andra avseenden genom att utgivas direkt från de statsmyndigheter, som få det statistiska materialet sig tillsänt så snart som möjligt. Om kammaren i likhet med statsutskottet erkänner betydelsen av denna publikation, kan jag icke tänka mig, att kammaren skulle vilja draga av det lilla beloppet å 2,000 kronor och därmed kanske riskera, att detta experiment — som det till en början skulle vara — icke kommer till stånd.

Om utgivande av kommersiella meddelanden.
(Forts.)

Då icke starkare skäl från statsutskottets sida äro anförda för den gjorda avprutningen, tillåter jag mig, herr talman, yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Friherre Beck-Friis, Johan: Herr talman, mina herrar! I stort sett skulle jag kunna instämma med den föregående ärade talaren i vad angår vikten av att denna tidskrift skall komma till stånd. Utskottet har också till fullo visat, att utskottet anser detta vara ett för vårt näringsliv viktigt steg. Men om man i den kungliga propositionen ser vad som är avsikten att låta införa i denna tidskrift, finner man där först upptaget: »a) översikter av den ekonomiska situationen till vägledning för bedömandet av den allmänna ekonomiska konjunkturen».

Denna fråga har varit behandlad under sistlidet år av en särskild kommitté. Denna kommittés arbeten hava först i dagarna blivit avslutade, och den har nu lämnat in sitt betänkande till Kungl. Maj:t. Men Kungl. Maj:t har ännu icke haft tid att taga någon som helst befattning med den vidare behandlingen av betänkandet. Om jag icke misstar mig, har jag emellertid i tidningsreferat därav sett, att kommittén hemställer, att det redan skulle börja utgivas några häften av denna så kallade krisbarometer, som är dess vanliga namn. Således tror jag icke, att de, som hava utarbetat detta förslag, hava tänkt sig, att den saken skall komma in i kommersiella meddelanden.

I b) står: »konsulernas årsberättelser och övriga rapporter även som handelsattachéernas berättelser i den omfattning, kungl. utrikesdepartementet finner deras offentliggörande tjänligt».

Dessa konsulsrapporter och handelsattachéernas berättelser utkomma nu i Svensk exporttidning. Således får det lov att bli en överenskommelse med denna tidning, att den icke skall fortsätta att publicera dem, utan att dessa berättelser skola intagas i kommersiella meddelanden. Det är en sak, varom man ännu icke kommit till klarhet. Vi veta ju, att Sveriges allmänna exportförening är en ganska kraftig sammanslutning, och denna förening har redan i sin hemställan om statsanslag i år polemiserat emot att överflytta konsulsrapporterna ifrån sin publikation till kommersiella meddelanden. Där

Om utgivande
av kommersiella meddelanden.
(Forts.)

hava vi en sak, som således torde komma att erfordra utredning, innan den saken är klar.

Sedan finns det andra saker, om vilka det är aldeles givet, att de skola här införas. Då har utskottets tankegång varit denna, att om utskottet redan i år beviljar hela det belopp, som Kungl. Maj:t begärt, och om man sålunda sätter Kungl. Maj:t i tillfälle att tillsätta en huvudredaktör med arvode å kronor 5,600, en amanuens med arvode å kronor 2,500 samt ett biträde med arvode å kronor 1,200 samt att disponera ytterligare 4,000 kronor till övriga kostnader, som det heter i utgiftsstaten, så blir ju detta en mera fastslagen sak, och Riksdagen får icke tillfälle att se till, att allt, varom det kan anses vara önskvärdt att det innefattas i denna publikation, verkligen kommer dit; men det är vad utskottet har velat. Utskottet vill se till, att vi få *en* publikation och icke komma att få tre, som det finns tendenser till att det kan utveckla sig till, om exportföreningen med flere få råda.

Tanken i vårt förslag har alltså endast varit den, att man icke i år skulle organisera redaktionen för tidskriften, utan att man skulle giva departementschefen pengar, så att han under hand må kunna ordna tidskriftens utgivande. Jag kan därför icke riktigt förstå, hur den föregående ärade talaren kunde säga, att vi böra giva pengarna för att icke riskera, att detta lilla experiment kanske icke kan företagas. Jag vill tvärtom framhålla, att hava vi väl anvisat medel till huvudredaktör, amanuens och biträde, är det icke längre något experiment, utan då är saken ganska fast organiserad. Jag tror, att det är bättre att i år giva statsrådet och chefen för finansdepartementet 10,000 kronor och säga till honom: vi önska, att denna publikation skall komma till stånd och börja utgivas, men vi vilja icke bevilja definitivt anslag, förrän vi få se, hur han lyckats göra upp saken, så att alla de meddelanden, som det är avsikten få in i denna publikation, verkligen också komma in där.

Det gäller således här egentligen icke något avslag på vad Kungl. Maj:t hemställt, utan här föreligger endast en avprutning, på det att vi icke skola absolut binda oss för framtiden, förrän vi få se, hur saken utvecklar sig. Och det är nog icke annat än vad kommerskollegium anfört såsom det sades i fjolårets statsverksproposition, där det heter, att kollegium »vill starkt framhålla angelägenheten av att vid utgivandet av en publikation med ifrågavarande syfte framgå med all varsamhet och att låta utvecklingen av programmet för densamma fortskrida allenast efter hand med vägledning av vunnen erfarenhet».

På denna grund ber jag, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förevarande hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande punkt hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle avslå utskottets hemställan, såvitt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifalla denna framställning oförändrad; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 14—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19.

Lades till handlingarna.

Punkten 20.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 21.

Lades till handlingarna.

Punkterna 22—25.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 26 och 27.

Lades till handlingarna.

Punkterna 28—31.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 32.

Lades till handlingarna.

Punkten 33.

Kungl. Maj:t hade i punkt 35 av sjunde huvudtiteln i statsverkspropositionen föreslagit Riksdagen att till understöd för byggandet av en flytdocka i Göteborg bevilja ett anslag å 725,000 kronor att utgå med 175,000 kronor för vart och ett av åren 1914, 1915 och 1916 samt med 200,000 kronor för år 1917 och att disponeras enligt de av departementschefen angivna grunder och på de av honom förordade villkor samt att till beredande av sådant understöd under år 1914 på extra stat för samma år anvisa ett belopp av 175,000 kronor.

Om statsbidrag till byggandet av en flytdocka i Göteborg.

Utskottet hade i denna punkt på återopade grunder hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte av Riksdagen bifallas.

Herr Mannheimer: Statsutskottet har icke ansett sig kunna tillstyrka Riksdagen att bifalla Kungl. Maj:ts förslag om bidrag till byggandet av en flytdocka i Göteborg. Ehuru jag icke har något yrkande att göra emot statsutskottets förslag, som ju är enhälligt, kan

Om statsbidrag till byggandet av en flytdocka i Göteborg.
(Forts.)

jag dock icke såsom göteborgare underlåta att uttala ett beklagande av, att frågan kommit i det läge, som den gjort.

Jag ber att i allra största korthet få beröra två av de skäl, som statsutskottet anfört till stöd för sin avstyrkan. Det ena skälet är det, att utskottet har ansett, att det kräves närmare utredning rörande behovet av en ytterligare docka i vårt land. Det förefaller mig emellertid, som om den utredning, som i den kungl. propositionen är lämnad, tydligen ådagalägger, att det verkligen förefinnes ett sådant behov. Kommerskollegium har tillstyrkt anslaget. Marinförvaltningen har även förordat det, och handelsrådet, som blifvit hört, har enhälligt gifvit sin anslutning därtill. Vidare tror jag, att dockningsmöjligheterna i vårt land i jämförelse med förhållandena i våra grannländer — jag talar då icke om Tyskland, utan om förhållandena i Norge och Danmark — äro vida mindre. Man måste därför anse, att någon ytterligare utredning i denna punkt icke är behöfelig. Det andra skälet, som framhållits, är, att statsutskottet har hänvisat till det förhållande, som ägde rum, då det var fråga om, att staten skulle lämna anslaget till dockan i Malmö. Då begärdes av regeringen ett anslag av 720,000 kronor. Det är således ungefär samma anslag, som regeringen nu begärt för flytdockan i Göteborg. Emellertid lyckades statsmakterna då att få en uppgörelse med Malmö stad, varigenom anslaget nedprutades till 300,000 kronor. Nu antyder statsutskottet, att förhandlingar även kunde inledas med staden Göteborg för att utröna, om icke nedsättning i anslaget till dockan i Göteborg även skulle kunna ifrågasättas. Emellertid är det ett förhållande, som visar, att icke någon utsikt föreligger för att kunna åstadkomma någon nedprutning. När nämligen Malmö företog sig att finansiera sin dockanläggning, mot att staten lämnade ett anslag på 300,000 kronor, så skedde detta enligt lämnade upplysningar på grund av en förutsättning, som sedan visat sig vara oriktig. Malmö stad utgick nämligen ifrån, att det dockföretag, som man begärde anslag till, skulle ingå såsom integrerande del i Malmö hamnväsen och att sålunda den eventuella förlusten å företaget skulle bäras av hamnen, men icke av kommunen. Men det har visat sig, att denna förutsättning varit oriktig, enär det enligt gällande förordning om hamntaxor icke lär vara möjligt att med medel, som inflyta från hamnen, betala kostnaderna för dockföretagets drift. Resultatet blir, att förlusten, som otvivelaktigt kommer att uppstå för Malmö genom dockanläggningen, kommer att få bäras av Malmö stad, och det är säkert, att om Malmö vetat detta, när den företog sig finansieringen av dockan, så hade den icke kunnat göra detta med ett så litet statsanslag som 300,000 kronor.

Jag har velat fästa uppmärksamheten på detta förhållande, på det att, när frågan, såsom jag hoppas, kommer igen nästa riksdag, man icke då skall, om någon nu skulle ha förhoppning om att kunna nedpruta statsbidraget, till dess leva sig så in i den tankegången, att man då finner sina förhoppningar besvikna.

Herr talman! Jag har som sagt intet yrkande. Jag har endast velat uttala den förhoppningen, att frågan måtte återkomma nästa riksdag och att dockan då måtte bliva bragt i hamn.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren vad utskottet i föreliggande punkt hemställt.

Punkterna 34 och 35.

Lades till handlingarna.

Punkterna 36—44.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 45.

Kungl. Maj:t hade under punkt 47 av föreliggande huvudtitel i statsverkspropositionen föreslagit Riksdagen att till beredande av understöd åt yrkesarbetare för besök vid Baltiska utställningen i Malmö år 1914 bland de extra anslagen under sjunde huvudtiteln för nämnda år beräkna ett belopp av 90,000 kronor.

*Om understöd
åt yrkesarbeta-
rare för besök
vid Baltiska
utställningen
i Malmö.*

Utskottet hade i denna punkt på anförda skäl hemställt, att Riksdagen måtte såsom understöd åt arbetare i de särskilda yrkena för besök vid Baltiska utställningen i Malmö år 1914 på extra stat under sjunde huvudtiteln för år 1914 anvisa ett belopp av 90,000 kronor, att genom de i de särskilda orterna för utställningens främjande tillsatta kommittéer utdelas, under villkor att genom kommittéerna, var för dess område, för ändamålet anskaffades minst lika stort belopp, som av statsmedel tillsköttes, och enligt de närmare bestämmelser i övrigt, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

Herr Fahlén: När styrelsens för Baltiska utställningen förvaltningsutskott gjorde sin framställning till Kungl. Maj:t om anslag till ifrågavarande ändamål, så utgick förvaltningsutskottet uppenbarligen från den förutsättningen, att fria resor skulle beviljas på statens järnvägar. Detta har också utgjort förutsättningen för kommerskollegiums tillstyrkan. Nu har emellertid statsutskottet, i överensstämmelse med järnvägsstyrelsens utlåtande, uttalat, att fria resor i förevarande fall icke borde beviljas, men väl en nedsättning i biljettpreisen. Jag nödgas emellertid göra den invändningen mot utskottets resonemang, att man icke utan vidare kan göra det påståendet, att det begärda anslaget kan anses vara för det avsedda ändamålet fullt tillräckligt, även om de fria järnvägsresorna indragas, men jag lämnar gärna detta därhän, då man väl icke härom kan hava någon fullt bestämd uppfattning. Det synes i allt fall, att den omständigheten, att fria resor borttagas av statsutskottet, kan medföra vissa svårigheter för avlägsna orter, när de vilja begagna sig av de dem tilldelade anslagsmedlen. Det är möjligt, att därest biljettpreisen sänkas i så avsevärd grad, att avgifterna bliva obetydliga, olägenheten icke blir märkbar, men därest biljettkostnaderna skulle uttagas i någon högre grad, så är det otvivelaktigt, att de avlägsnare länen komma i en sämre ställning än de andra. Jag tänker särskilt på de norrländska länen. Då jag i ett

Om understödet åt yrkesarbetare för besök vid Baltiska utställningen i Malmö.
(Forts.)

av dessa län har äran att vara ordförande i den s. k. baltiska utställningskommittén, så vill jag begagna detta tillfälle att uttala den förhoppningen, att, därest icke fria resor på statens järnvägar kunna beviljas mot statsutskottets utlåtande, Kungl. Maj:t vid fördelningen av anslagsmedlen på de olika länskommittéerna måtte taga i betraktande den extra belastning, som kommer att drabba de mera avslägsna länen, på det att de vid åtnjutandet av anslaget icke måtte komma i en sämre ställning än de mera gynnsamt belägna länen. Jag har intet yrkande.

Herr Jonsson, Olof: Utskottet har ingalunda förbisett den omständighet, som talaren nyss här framhöll, utan tvärtom. Utskottet har nämligen i sista stycket av sin motivering uttryckligen framhållit, att genom borttagandet av dessa fria resor en omläggning av anslagsmedlens fördelning skall göras med nänsyn till, att för somliga bliva resorna dyrbarare än för andra. På det sättet komma just de oegentligheter, som han förmenade bli en följd av, att de fria resorna borttagas, att förminskas, och de komma sålunda icke att hava någon större betydelse.

Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 46.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. tullverkets stater.

Punkten 47.

Kungl. Maj:t hade i punkt 49 av föreliggande huvudtitel i statsverkspropositionen föreslagit Riksdagen att

dels, med godkännande av de utav departementschefen förordade ändringar i tullverkets stater, för år 1914 bestämma anslaget för tullverket till ett mot staternas slutsumma svarande belopp av 5,976 650 kronor, att såsom förslagsanslag utgå,

dels medgiva, att för år 1914 till avlöning åt de tjänst innehavare, vilkas innehavande befattningar antingen bibehölles i den nya organisationen eller därstädes ersattes med befattningar i lägre tjänstegrad, men vilka komme att kvarstå å äldre stat, finge disponeras avlöningarna vid motsvarande befattningar i den nya staten, samt

att, därest innehavare av tjänst, som med år 1914 bleve indragen, måste överföras på indragningsstat, till avlöning åt honom för år 1914 finge av de å anslaget till tullverket anvisade medel användas så stort belopp, som motsvarade hans intjänta lön enligt 1913 års stat;

dels ock slutligen att antaga det vid statsrådsprotokollet fogade förslag till ändring i gällande avlöningsreglemente för tjänstemän vid tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakning.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehått *dels* en inom Andra kammaren av herr *M. Bengtsson* väckt motion (nr 122), däri hemstälts, att Riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts framställning i årets statsverksproposition om inrättande på ordinarie stat av en ny kontrollörstjänst vid tullkammaren i Göteborg samt att Riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts framställning om uppförande på extra stat från och med den 1 mars 1913 av sex nya kontrollörstjänster och tio nya kammarskrivartjänster samt för år 1914 av nämnda tjänster jämte ytterligare två nya kontrollörstjänster och fyra nya kammarskrivartjänster;

dels ock en inom Andra kammaren av herr *C. J. Ödman m. fl.* väckt motion (nr 176), däri hemstälts, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t behagade föranstalta en undersökning i huvudsaklig överensstämmelse med vad i motionen föreslagits, för erhållande av fullständig utredning angående den inverkan på den svenska handelsflottans skeppsumgälder, ett eventuellt återinförande av engelska skeppsmätningssystemet skulle utöva, samt därefter för Riksdagen framlägga resultatet av denna undersökning; samt att Riksdagen måtte för bestridande av kostnaderna för en sådan undersökning anslå ett belopp av 7,000 (sju tusen) kronor.

Utskottets yttrande i ämnet innehöll bland annat följande:

De av Kungl. Maj:t föreslagna ändringarna i nu gällande ordinarie »avlöningsstat» för tullverket kunna sammanfattas sålunda:

Den för år 1913 fastställda avlöningsstaten slutar

å ett belopp av kr. 4,510,450: —

Enligt förslagen skulle emellertid för år 1914 *tillkomma*

dels avlöningen vid följande tjänster, nämligen:

en sekreteraretjänst kr. 5,800: —

en kvinnlig skrivbiträdesbefattning » 1,200: —

en skeppsmätningsoverkontrollör » 7,000: —

en skeppsmätningkontrollör » 5,800: —

en kontrollörstjänst » 4,200: —

en kammarskrivaretjänst » 2,800: —

en uppsyningsmanstjänst av klass 1 » 2,050: —

sex vaktmästaretjänster av klass 1... » 10,500: —

dels skillnaden mellan generaltull-

direktörens avlöning enligt 1913

års stat, 11,000 kronor, och den

föreslagna avlöningen, 15,000 kronor » 4,000: —

dels ock arvode åt tulldirektören i

Göteborg » 2,500: —

och arvode åt tulldirektören i Malmö » 2,000: —

eller sammanlagt kr. 47,850: —

men däremot *avgå*

dels avlöning vid en uppsyningsmans-

tjänst av klass 2 kr. 1,900: —

dels ock det i staten

upptagna förslagsan-

Transport kr. 1,900: — kr. 47,850: — kr. 4,510,450: —

Ang. tull-
verketsstater.
(Forts.)

Transport kr. 1,900; — kr. 47,850: — kr. 4,510,450: —
slaget till arvode åt
avdelningsföreståndare
i Göteborg och
Malmö för förordnan-
de enligt § 18 avlö-
ningsreglementet » 2,000: —
eller sammanlagt » 3,900: —
då alltså ökningen skulle uppgå till » 43,950: —
och sålunda den ordinarie avlöningsstaten för år 1914
utgöra kr. 4,554,400: —.

Indragningsstaten, som för år 1913 slutar å 15,860 kronor, skulle enligt Kungl. Maj:ts förevarande förslag upptagas till 14,660 kronor.

I omkostnadsstaten har föreslagits den förändring, att det därå uppförda förslagsanslaget till skeppsmättningskostnad med viss förändrad rubrik måtte uppföras med ett belopp av 12,000 kronor, vadan omkostnadsstatens slutsumma skulle minskas från 641,690 kronor till 621,690 kronor.

Då Riksdagen så nyligen som år 1910 varit i tillfälle att yttra sig om generaltulldirektörens avlöningsförmåner och därvid, oaktat Kungl. Maj:t då föreslagit hans avlöning till 14,000 kronor och fastän det då gällde nyreglering av ämbetsverket, ansett sig icke kunna medgiva avlöningens bestämmande till högre belopp än 11,000 kronor; och då några alldeles särskilda skäl till frångående av denna Riksdagens uppfattning icke synas i detta fall föreligga, har utskottet funnit sig icke kunna tillstyrka bifall till framställningen i denna del.

Med anledning av vad i fråga om behovet av inrättande av en ny sekreterarbefattning å generaltullstyrelsens stat blivit anfört, har utskottet funnit sig böra biträda Kungl. Maj:ts förslag härutinnan.

Vidkommande sedermera frågan om förändrad organisation av skeppsmättningskontrollen och de av Kungl. Maj:t i samband därmed framställda förslag, så synes den av Kungl. Maj:t härutinnan föreslagna förändringen hava ifrågasatts så gott som uteslutande med hänsyn till tanken på utbytandet av den inom landet nu gällande skeppsmättningsregeln mot den s. k. engelska skeppsmättningsregeln, vilket av olika myndigheter i ärendet förordats. Enligt vad utskottet inhämtat, befinner sig emellertid frågan om ett dylikt utbyte numera i ett annat läge än då berörda myndigheter däröver avgavo sina yttranden, och den uppfattningen synes numera göra sig alltmer gällande, att vissa avsevärda olägenheter vidlåda den engelska skeppsmättningsregeln. Så har exempelvis i Tyskland, som för några år sedan antog den engelska skeppsmättningsregeln, från fackkretsar till och med väckts fråga om och vidtagits vissa förberedande åtgärder för införande av en annan bättre avpassad mättningsregel. Vid dylikt förhållande och då man alltså synes böra ställa sig ganska tveksam i fråga om lämpligheten av att hos oss införa den engelska skeppsmättningsregeln, har utskottet, som icke anser den föreslagna skeppsmättningskontrollen vara fördelaktigare än den nuvarande under nu inom landet rådande regler för skeppsmätningen, för sin del funnit sig sakna skäl att för närvarande

biträda en organisation, som synes vara i huvudsak avsedd för beredande av väg för införande av den engelska skeppsmättningsregeln. Såsom en följd härav har utskottet ansett sig böra under tullverkets omkostnadsstat till skeppsmättningskostnad upptaga enahanda belopp som för innevarande år eller 32,000 kronor.

*Ang. tull-
verkets stat.*
(Forts.)

I betraktande av den ställning, utskottet sålunda ansett sig böra intaga i förhållande till frågan om införandet av den engelska skeppsmättningsregeln, har utskottet följaktligen funnit sig sakna anledning att biträda herr Ödmans m. fl:s förenämnda motion.

Vad sedermera angår avlöningsstaten för lokalförvaltningen samt kust- och gränsbevakningen, har utskottet, vad först beträffar Kungl. Maj:ts förslag om inrättande i Malmö och Göteborg av tulldirektörsbefattningar av samma beskaffenhet som de före år 1911 befintliga, icke av den därom förebragta utredningen känt sig övertygat om det verkliga behovet härav. I likhet med 1910 års Riksdag finner nämligen jämväl utskottet det chefskap, varom här är fråga, icke kunna anses såsom i någon högre grad krävande eller betungande, varför utskottet, i likhet med nämnda års Riksdag, anser denna fråga kunna fortfarande ordnas på sätt under de senare åren ägt rum eller sålunda att någon bland avdelningsföreståndarna i Göteborg och Malmö förordnas att med bibehållande av egen tjänstebefattning utöva ifrågasvarande chefskap i nämnda städer och andra lokaltullförvaltningar inom respektive städers tullkammardistrikt mot den särskilda gottgörelse, som härför hittills utgått. Då det emellertid, med hänsyn till vad i ärendet förekommit, synes kunna vara för allmänheten av vikt, att en dylik föreståndare erhåller sådan beteckning, att hans berörda chefsfunktioner därav närmare framgå, har utskottet ansett sig böra tillstyrka, att han må benämnas tulldirektör. De i den nuvarande staten upptagna arvoden till förenämnda avdelningsföreståndare böra således fortfarande uppföras med enahanda belopp som hittills, varjämte i 18:de paragrafen av avlöningsreglementet för tjänstemän vid tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakning torde böra göras det tillägg, att dylik avdelningsföreståndare må under uppdragets innehavande benämnas tulldirektör.

Beträffande slutligen övriga av Kungl. Maj:t framställda förslag om inrättande å ordinarie och extra stat av ny personal vid lokaltullförvaltningen samt kust- och gränsbevakningen, har utskottet, ehuru den däri innefattade personalökningen är avsevärd, likväl och då berörda förslag, som innebär en betydande begränsning av de från de olika lokaltullförvaltningarna och generaltullstyrelsen härutinnan framställda fordringar, synes vara avfattat med mycken varsamhet och omfatta allenast en med hänsyn jämväl till tillkomsten av nya tulllokaler och nya expeditioner oundgängligen nödvändig ökning av personalen, ansett sig böra, med avstyrkande av herr Bengtssons förenämnda motion, biträda, vad Kungl. Maj:t föreslagit i dessa delar.

Utskottet hade på dessa och i övrigt åberopade grunder hemställt, att Riksdagen, med avslag å herr Bengtssons samt herr Ödmans m. fl. förenämnda motioner, den förres i vad den avsåge å ordinarie stat

Ang. tull-
verkets stat.
(Forts.)

uppförda tjänster, måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition

a) med godkännande av det vid föreliggande utlåtandet fogade förslag till utgiftsstat för tullverket för år 1914 bestämma anslaget för tullverket till ett mot staternas slutsumma svarande belopp av 5,976,150 kronor att såsom förslagsanslag utgå;

b) medgiva, att för år 1914 till avlöning åt de tjänsteinnehavare, vilkas innehavande befattningar antingen bibehölles i den nya organisationen eller därstädes ersattes med befattningar i lägre tjänstegrad, men vilka komme att kvarstå å äldre stat, finge disponeras avlöningarna vid motsvarande befattningar i den nya staten, och

att, därest innehavare av tjänst, som med år 1914 bleve indragen, måste överföras på indragningsstat, till avlöning åt honom för år 1914 finge av de å anslaget till tullverket anvisade medel användas så stort belopp, som motsvarade hans intjänta lön enligt 1913 års stat; samt

c) antaga vid utlåtandet fogat förslag till ändring i gällande avlöningsreglemente för tjänstemän vid tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakning.

Vid denna punkt hade reservationer avgivits:

dels av greve *F. Ol:son Wachtmeister*, herrar *S. H. Kvarnzelius* och *O. Jonsson*, friherre *J. T. Gripenstedt*, greve *P. O. L. Klingspor*, friherrarne *C. H. Falkenberg* och *J. G. Beck-Friis* samt herrar *O. M. Strömberg* och *C. G. Ekman*, vilka yrkat, att generaltulldirektörens aflöning skulle i avlöningsstaten för generaltullstyrelsen uppföras på följande sätt: lön 8,500, tjänstgöringspenningar 3,500, ortstillägg 1,000, summa 13,000, samt att följaktligen anslaget till tullverket skulle utföras med 5,978,150 kronor;

dels och av herrar *A. C. Lindblad*, *N. E. Lindberg*, *J. Ström*, *A. Anderson* i Råstock och *C. R. Jansson*, vilka yrkat, att herr *M. Bengtssons* motion, nr 122, måtte, i vad den avsåge den ordinarie avlöningsstaten, bifallas på det sätt, att den av Kungl. Maj:t föreslagna staten minskades med en kontrollörstjänst vid tullkammaren i Göteborg, och att sålunda staternas slutsumma minskades med 4,200 kronor till 5,971,950 kronor.

Mom. a).

Herr Ekman, Johan Emilson: Beträffande de i denna punkt föreslagna utgifterna skulle jag för min del i fråga om avlöningen till generaltulldirektören helst vilja understödja Kungl. Maj:ts förslag om lörens bestämmande till 15,000 kronor. Det är bekant, att ett ombyte på denna krävande och viktiga plats förestår, och det har då från många håll uttalats en önskan, att på denna plats skulle komma en person, som vore mera bekant med det praktiska livets krav och därför i tullverkets organisation kunde införa förenklingar, som komme trafikanterna till godo. Det är icke tänkbart, att detta skall kunna ske, om lören sättes så lågt, som utskottet föreslagit. Vi veta, att även på andra platser inom statsförvaltningen — jag vill särskilt

påpeka post- och telegrafstyrelserna — lönen för generaldirektörerna är satt till 15,000 kronor för att man skall kunna få lämpliga innehavare till dessa platser, men vid tullverket, som har så stora och viktiga uppgifter att fullgöra, har man ansett 11,000 kronor för generaldirektörlönen tillräckliga. Jag gör mig till tolk för en stor mängd personer och yrken, som hava att göra med tullverket, då jag hemställer, att utskottets yrkande icke måtte av riksdagen bifallas. Det är så, som herr statsrådet säger: »möjligheten att för en så viktig post som generaltulldirektörsämbetet förvärva lämplig person även från annat håll än ämbetsmannavärlden bör hållas öppen». Det är emellertid måhända icke skäl att nu yrka på, att lönen för generaltulldirektören sättes till 15,000 kronor, då icke ens reservanterna velat gå så långt. Jag vill därför ansluta mig till den i ämnet avgivna reservationen.

Det är en annan punkt, som jag samtidigt vill beröra. Det är i fråga om ledningen av tullverket i Göteborg och Malmö. Tullverket arbetar på sex avdelningar i Göteborg och på fyra avdelningar i Malmö. Intill år 1911 var en av dessa avdelningars föreståndare förordnad att under benämning tulldirektör vara chef icke endast för tullverket i Göteborg och Malmö, utan även för andra lokala förvaltningar, som ligga inom samma städers tullkammardistrikt. Han hade för detta en extra avlöning av 2,500 kronor om året i Göteborg och 2,000 kronor i Malmö. Emellertid nedsatte 1910 års riksdag dessa arvoden till 1,000 kronor och avskaffade samtidigt titeln av tulldirektör. Följden härav har blivit, att vederbörande chefsställning helt och hållet försvunnit. Han har icke någon auktoritet. Hans anordningar leda icke till efter rättelse, och det är icke bara det. Generaltullstyrelsen har nu icke någon att hålla sig till, som ansvarar för den viktiga ledningen, utan den måste konferera med alla de sex avdelningarna i Göteborg och alla de fyra avdelningarna i Malmö. Nu har generaltullstyrelsen gjort framställning till regeringen, som också härom avlätit en proposition, att det föregående tillståndet skulle återinträda, d. v. s. att en av avdelningscheferna skulle bli tulldirektör och chef för verket inom distriktet och återfå den avlöning av 2,500 respektive 2,000 kronor, som han förut hade. Statsutskottet har icke ansett sig kunna bifalla detta. Det säger nämligen, att det finner, att göromål, som äro förenade med det chefskap, varom här är fråga, icke kunna anses såsom »i någon högre grad krävande och betungande», varför utskottet anser, att vederbörande gärna kan sköta göromålen utan högre avlöning än de 1,000 kronor, som han härför har. Emellertid har utskottet gått så långt, att det anser sig böra tillstyrka, att en dylik chef benämnes tulldirektör. Därigenom har det gjort en antydning om, att denna chef verkligen har en något högre ställning än de övriga avdelningscheferna. Jag kan emellertid icke tro, att detta är tillräckligt, utan jag önskar, att statsutskottet hade bifallit Kungl. Maj:ts förslag och även höjt avlöningen för chefsgöromålen i Göteborg till 2,500 kronor, och i Malmö till 2,000 kronor. Endast därigenom kunde utskottet och riksdagen ha markerat, att denna chefsplats skulle återföras till vad den var före år 1911. Jag tycker det är egendomligt, att när löneregleringar på

Ang. tull-
verkets stat.

(Fortis.)

alla andra områden leda till en höjning av lönen, så få cheferna för tullförvaltningen i Göteborg och Malmö mindre inkomster. Det är så mycket egendomligare, som tullverket på senare tiden fått sig ålagt ökade göromål, icke blott inom föregående grenar av verkets sysslor, utan även nya uppgifter, exempelvis rörande frilager och tullrestitutioner, vilka giva tullverket synnerligen mycket att göra. Då emellertid icke någon röst höjt sig inom utskottet för de önskemål, jag framställt, skall jag icke göra något yrkande därom, men jag vill hoppas, att, då jag tagit mig friheten att för kammaren belysa denna sak, Kungl. Maj:t må till ett annat år återkomma till riksdagen med begäran om högre avlöning för dessa tjänstemän och att det då skall hava utsikt att vinna kammarens bifall.

Herr talman! Jag inskränker mig till att yrka bifall till reservationen i fråga om generaltulldirektörens avlöning.

Herr Kobb: Under det sista året har jag fått anledning att samsätta mig med undersökning över ökningen av statsutgifterna, och under denna undersökning har det särskilt fallit mig i ögonen den oerhörd stora ökning för tullverket, som ägt rum under de sista åren. Jag skall be att få meddela ett par siffror, som jag tycker äro ganska belysande.

År 1903 uppgick tullverkets stat, d. v. s. tullverkets utgifter till 3,042,798 kronor, och år 1913 beräknades utgifterna till 5,953,000 kronor. Det är i det närmaste 6,000,000 kronor. Summan har emellertid överstigit 6,000,000 kronor. Ser man nämligen på de verkliga utgifterna, så utgjorde de år 1911 6,120,561 kronor. Således har det under dessa tio år förekommit en fördubbling av utgifterna för tullverket. Om man å andra sidan ser på inkomsterna, så visa de sig visst icke utgöra en så betydande ökning. År 1903 uppgick bruttoinkomsten till 56,225,000 kronor, och för år 1913 beräknades de till 62,000,000 kronor. Denna omständighet synes mig tyda på, att man bör med mycket stor försiktighet gå tillväga vid anställandet av nya tjänstemän i tullverket. Det förefaller mig nästan som om man här skulle kontrollera kanske allt för mycket. Det är ganska möjligt, att den ökade kontrollen kostar mer, än vad den inbringar. Det är särskilt ett yttrande av den föregående talaren, som jag vill instämma uti, nämligen att det vore önskvärt att i spetsen för tullverket få en person, som kunde bortse från byråkratiska tendenser och även se tillgodo rent praktiska frågor. Jag har intet yrkande att göra, men jag har velat fästa kammarens uppmärksamhet på detta verks väl stora ökning i fråga om utgifter.

Herr Lindblad, Anders C.: Jag kunde efter den senare talarens yttrande hava avstått från ordet. Den är verkligen betänkelig denna tendens, som gjort sig gällande i fråga om ökningen av antalet tjänstemän inom tullverket, och det ser ut som om denna tendens skulle fortfara, och tjänstemännens antal ytterligare ökas. Den föregående talaren har ju redan nämnt den summa, varmed utgifterna under de senaste 10 åren ökat för detta verk. För ett tiotal år sedan, år 1902, utgjorde tjänstemännens antal 212. Nu är antalet 423. Och

denna ökning fortsätter, ehuru en löneroglering ägt rum så sent som år 1910 och ehuru både vid 1911 och 1912 års riksdagar tulltjänstemännens antal ökats. Även för år 1913 begäres nu en avsevärd ökning. Uti denna punkt har man framställt begäran om en kontrollantbefattning vid tullkammaren i Göteborg, och utskottet har gått med på den. För min del tror jag, att man mycket väl, utan att skada tullverket, kunde avstå från en sådan uppflyttning från kammarskriver- till kontrollörsbefattning, ty det innebär just ingenting annat än en förändring i lönen. Det är ett slags löneroglering och ingenting annat, som det här gäller. Göromålen äro precis desamma. Det är endast titeln och den därmed följande lönen, som blir annorlunda, och fortgår det på detta sätt, så blir tullverket oss bra dyrt, vilket framgår av de siffror, som lämnats. En särskild anledning till att icke fortsätta att öka är ju också den, att Kungl. Maj:t har under utredning frågan om användning av billigare arbetskrafter i detta verk. Kommittén, som blivit tillsatt i början av detta år, har sålunda frågan om hand rörande användandet av mindre kvalificerad arbetskraft för en del befattningar, som nu innehavas av högre kvalificerade arbetskrafter och sålunda kosta staten ofantligt mycket mera, än vad som kan vara nödigt.

Jag kan därför icke vara med om, vare sig någon ökning i generaltulldirektörens avlöning eller inrättande av någon ny kontrollörstjänst. Generaltulldirektörens lön bestämdes, liksom övriga ämbets- och tjänstemäns i generaltullstyrelsen löner, år 1910, och reservanterna föreslå nu en ökning i den förras avlöning från 11 till 13,000 kronor. Det skulle alltså blifva en ny lönetyp, vilket måste medföra, att cheferna för andra centrala verk komma fram med krav på samma avlöning. Den nuvarande lönen, 11,000 kronor, är densamma som åtnjutes av chefen för statskontoret och cheferna för en del övriga centrala verk, och den ansågs år 1910 vara tillräcklig. Skulle man nu, såsom reservanterna föreslå, fastställa en mellanlön mellan 11,000 och 15,000 kronor, den avlöning som åtnjutes av t. ex. generalpostdirektören, skulle följden bliva, att vi fingo tre lönetyper, en på 11,000, en på 13,000 och en på 15,000 kronor, och då skulle nog snart den på 11,000 kronor fullständigt komma att utrangeras, så att endast de båda andra å 13,000 och 15,000 kronor återstodo.

Det förefaller mig som om även Första kammaren äntligen borde komma underfund med, att man ute i landet lägger märke till den oupphörliga ökningen i avlöningarne för de högre befattningstagarne. Vid alla de lönerogleringar, som gått av stapeln under de senare åren, har man haft en förnimmelse av att de högre tjänsteinnehavarna fått sig tilldelade ganska rundliga löner. Skall man fortsätta på detta sätt, genom att införa nya titlar med ty åtföljande utökning av lönen, vet jag icke, var det skall sluta. Jag tror, att man gjort klokt uti att i detta fall stanna för att se, vad den kommitté kan uträtta, som Kungl. Maj:t tillsatt, och vars uppgift är att undersöka förhållandena inom tullverket, där besparingar ifråga om utgifterna för tjänstnehavare utan allt tvivel kunna göras.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till den av

*Ang. tull-
verkets stater.*
(Forts.)

*Aug. tull-
verkets stater.* herr Bengtsson väckta motionen, vilken överensstämmer med den reservation jag avgivit.

(Forts.)

Herr Jonsson, Olof: Herr talman, mina herrar! Till att börja med skall jag be att få yrka bifall till den av greve Wachtmeister m. fl. avgivna reservationen och därefter skall jag uttala mig något beträffande det, som den föregående talaren här haft att anföra. Det är mindre nödigt att bemöta herr Ekman i Göteborg, i vad han åsyftade att tulldirektörerna i Göteborg och Malmö skulle få högre arvoden för sina befattningar än vad som för närvarande är anvisat åt dessa herrar.

Kungl. Maj:t begär 4,500 kronor, därav 2,500 kronor äro avsedda att användas för tulldirektören i Göteborg och 2,000 kronor för motsvarande befattningshavare i Malmö. När denna stat första gången reglerades år 1910, gjorde utskottet sig mycken möda att söka komma under fund med vad dessa s. k. tulldirektörer hade för betydelse och vilka anspråk de kunde ha på högre avlöning utöver den, som de ha för sina ordinarie, vanliga befattningar. Efter åtskilliga undersökningar i detta avseende blevo avdelningens ledamöter fullständigt ense om, att ett extra arvode av 1,000 kronor för vardera, för att de skulle ha funktionen att i vissa fall kunna skilja mellan olika meningar inom tullkammardistriktet eller avgiva yttranden, vore mer än nog, och det har icke visat sig, att den löneroglering, som år 1910 genomfördes, medfört några olägenheter, utan allt har gått bra. Det enda, som framhållits mot nuvarande bestämmelser i detta avseende, har varit, att icke den, som förordnats att uppehålla dessa göromål, fått någon särskild titel, utan att det ena gången varit tullförvaltaren på platsen och en annan gång chefen för någon annan avdelning inom tullverket, och utskottet har därför gått med på att till 18 § avlöningsreglementet göres det tillägg, att dessa tillförordnade chefer under det de tjänstgöra i sådan egenskap få titeln tulldirektör. Detta har skett för att allmänheten bättre än hittills skall kunna veta, vart den skall vända sig, när det gäller saker, som kunna bliva föremål för tvivel eller tvist.

Utskottet har lika mycket som herr Lindblad varit bekymrat över den hastiga ökning av antalet tjänstemän, som ägt rum inom lokaltullförvaltningarna, men utskottet kan å andra sidan peka på, att först generaltullstyrelsen och sedermera ännu mer statsrådet och chefen för finansdepartementet prutat ned det antal tjänster, som lokalförvaltningarna ansett behöfliga å olika platser. Vidare har avdelningen sökt att beträffande förhållandena i Stockholm övertyga sig om, huruvida något behov vore förefintligt av ökat antal tjänster och har därför besökt åtskilliga tulllokaler, varvid avdelningen kommit till den uppfattningen, att nya tjänster äro absolut behöfliga för de nya tulllokaler och expeditioner, som kommit till, vilka var för sig måste ha en eller flera tjänstemän av högre grad. Jag vill erinra om, att en undersökning ställts i utsikt, huruvida indragningar av tull-, gräns- eller kustbevakningar skulle kunna ske ävensom att Riksdagen redan förut gjort framställning om att undersökning skulle verkställas, huruvida vissa platser, som nu skötas av tjänstemän av högre grad, skulle kunna

skötas av tjänstemän av lägre grad, och man får hoppas, att, när dessa undersökningar en gång fullbordats, man skall få klart för sig, huruvida det är möjligt att indraga några tjänster.

*Ang. tull-
cerkets stator.*
(Forts.)

Jag skall för tillfället, herr talman, inskränka mig till att yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet Larsson: Herr talman! Det är ett något egendomligt förhållande, att frågor om skeppsmättningsförfattningarna ankomma på sjöförvarsdepartementets handläggning, medan däremot kontrollen över författningarnas tillämpning samt den personal, som har att tillämpa dem, lyder under finansdepartementet. Det är av denna anledning som Kungl. Maj:t under sjunde huvudtiteln begärt Riksdagens medverkan för åstadkommande av en ny organisation av kontrollen över skeppsmätningen. Utskottet har emellertid ställt sig avvisande mot denna Kungl. Maj:ts hemställan. Men jag ber om ursäkt, om jag icke kan undertrycka den anmärkningen, att utskottet synes hava tagit på denna fråga ganska lättvindigt. Utskottet uttalar sig på det hela alls icke om den ifrågasatta organisationen av skeppsmättningskontrollen i och för sig, utan vill avvisa förslaget därför, att den ifrågasatta skeppsmättningskontrollen skulle avse att bereda väg för införande av den s. k. engelska skeppsmättningsregeln, och eftersom utskottet kommit till den uppfattningen, att vi icke böra införa denna regel, avstyrker utskottet Kungl. Maj:ts framställning.

Ser man nu på den motivering, utskottet anfört för sin principiella ställning till spörsmålet om den engelska skeppsmättningsregeln, är det svårt att leta ut egentligen något annat än att utskottet har den uppfattningen, att frågan om övergång till den engelska skeppsmättningsregeln numera kommit i ett annat läge sedan den tid, då myndigheterna uttalade sig i saken, och utskottet har därför blivit tveksamt, huruvida man skall övergå till en ny mättningsregel. Det är svårt att veta vad utskottet menar med, att frågan kommit i annat läge, sedan myndigheterna uttalat sig. Petitioner hava visserligen inkommit från en del skeppsredare med anhållan, att den engelska mättningsregeln icke måtte införas, men om man ser hur denna fråga utvecklats, är det omöjligt att säga, att densamma därigenom kommit i ett annat läge. Frågan befinner sig, såvitt jag kan förstå, för närvarande i samma läge som det, vari den befunnit sig varje gång det varit tal om att företaga reformer av skeppsmättningsförfattningarna. Den befinner sig i aldeles samma läge nu som för tjugu år sedan, nämligen så, att skeppsredarna icke kunnat enas i sin uppfattning av den ena eller andra skeppsmättningsregelns större eller mindre fördelar. Utskottet anför såsom bevis för att frågan kommit i ett annat läge, att i Tyskland, där för några år sedan den engelska skeppsmättningsregeln antagits, förslag skulle väckts om och vissa förberedande åtgärder vidtagits för införande av en bättre anpassad mättningsregel. Det förefaller mig egendomligt, att utskottet använt uttrycket »några år» om en tidsperiod på 18 år, ty det är sedan år 1895 som Tyskland tillämpar den engelska skeppsmättningsregeln. Naturligtvis hava i Tyskland liksom överallt annorstädes olika meningar gjort sig gällande, och att det förekommit yrkande från fackkretsar på att övergå till en

*Ang. tull-
verkets stat.*
(Forts.)

annan mättningsregel är sant, men å andra sidan råda i Tyskland samma förhållanden som här, att skeppsredarna alls icke äro ense i denna fråga. Och alldeles säkert är, att från myndigheternas sida icke ens ifrågasatts, att man skulle vidtaga åtgärder för att övergå från den engelska regeln. Det enda utskottet anför — utom det att frågan kommit i ett annat läge — för sin tveksamhet i fråga om den engelska regeln är, att denna regel skulle vara förenad med vissa olägenheter. Men utskottet angiver alls icke vari dessa olägenheter skulle bestå, och det är därför icke möjligt att upptaga de invändningar, som utskottet tilläventyrs haft att göra, till något egentligt bemötande, även om det över huvud taget vore lämpligt att vid detta tillfälle och i denna församling giva sig in på att diskutera en så ytterst komplicerad fråga som denna. Detta tror jag icke varit lämpligt, men det må ändå tillåtas mig erinra, att den mättningsregel, som för närvarande tillämpas i Sverige, den s. k. tyska regeln — uttrycket är alldeles oegentligt, enär denna regel numera icke tillämpas i Tyskland — infördes i Sverige år 1881. Många år dröjde det emellertid icke, förrän här i Sverige från sjöfartskretsar framställningar gjordes om återgång till den engelska mättningsregeln, vilken förut varit gällande men blivit utbytt mot den tyska. År 1902 meddelade Kungl. Maj:t beslut med anledning av en sådan framställning och avlog densamma bland annat av det skäl, att fråga vore väckt om antagande av ett nytt system för bestämmande av fartygs dräktighet. Att våra skeppsmättningsförfattningar redan då voro i hög grad otillfredsställande medförde, att redan samma år, 1902, sakkunniga tillsattes för att inom departementet biträda med en revision av desamma grundad på bibehållande av den tyska mättningsregeln. De sakkunniga arbetade till februari år 1907. Omedelbart efter det de sakkunnigas betänkande blivit offentliggjort, inkommo representanter för ett flertal större skeppsredare i Stockholm, Göteborg och Gävle till Kungl. Maj:t med en petition, att för den fortsatta revideringen av skeppsmättningsförfattningarna den engelska mättningsregeln borde läggas till grund. Och samma år beslöt även Sveriges allmänna redareförenings årsmöte i Göteborg att till Kungl. Maj:t avlåta en petition om införande av den engelska mättningsregeln.

För såvitt utskottet nu menar, att de nu inkomna petitionerna om att få slippa den engelska mättningsregeln, skulle känneteckna, att frågan kommit i ett annat läge, är detta alldeles oriktigt, ty vid nämnda redareförenings årsmöte i Göteborg uttalades mycket olika meningar. Majoriteten samlade sig kring den föreslagna petitionen, men de, som voro motståndare till den engelska regeln,ingo in till Kungl. Maj:t med en motpetition. Vid 1908 års riksdag interPELLERADE skeppsredaren Dan Broström i Andra kammaren dåvarande departementschefen och önskade få veta, om icke inom den närmaste tiden en övergång till den engelska skeppsmättningsregeln kunde vara att motse.

Med anledning av dessa framställningar tillkallades nya sakkunniga år 1907 med uppdrag att verkställa revision av skeppsmättningsförfattningarna under förutsättning av övergång till den engelska regeln. Det är detta sakkunnigbetänkande som nu föreligger. Enahanda pro-

tester, som tidigare framkommit, hava också nu ingivits mot övergången till den engelska regeln, och om man skall vänta att definitivt reglera dessa förhållanden, till dess skeppsredarne bli eniga om, vilken mättningsregel bör läggas till grund för författningarna, tror jag, att vi få vänta till den yttersta dagen. Ty det är aldeles ingen anledning att antaga, att skeppsredarna i framtiden skola lättare kunna ena sig om den ena eller andra regeln än vad de hittills haft. De sakkunniga hava nu utarbetat ett förslag, baserat på övergång till den engelska regeln, och kommerskollegium och generaltullstyrelsen hava, såvitt jag kan erinra mig, utan meningsskiljaktighet tillstyrkt detsamma. Nu föreslår utskottet, att Riksdagen skulle på denna punkt i ett principuttalande fatta position till denna invecklade och synnerligt svårösta fråga, och detta utan att, såvitt jag kan förstå, det tillhandahållits Riksdagen något material, som sätter Riksdagen i stånd att verkligt bilda sig ett eget omdöme i saken. Med all respekt för utskottet tror jag, att den uppfattning utskottet kommit till är tämligen ensidigt påverkad. Ty det lider intet tvivel att, om utskottet vidtagit den åtgärden att låta en motståndare och en anhängare till den engelska mättningsregeln samtidigt inför sig diskutera denna fråga, utskottet icke skulle kunnat tillråda Riksdagen att intaga någon principiell ståndpunkt i fråga om den ena eller andra regeln, utan utskottet skulle nog då, även om detsamma hyst tvekan i själva frågan, föredragit att låta avgörandet vila där det hittills alltid ansetts böra vila, nämligen hos Kungl. Maj:t.

Det har anförts från redarehåll, från motståndare till den engelska regeln, att genomförandet av denna regel skulle bringa svenska tonnage i ett ogynnsamt läge i förhållande till det utländska. Det ligger ju något i detta, och även de sakkunniga säga, att de icke velat fördölja, att det engelska mätningssystemets föreskrifter angående undantag av överbyggnader och avdrag för vissa rum i överbyggnader skulle för närvarande på grund av fartygens konstruktion verka, i stort sett, något till nackdel för det svenska tonnage i jämförelse med det utländska. Ville man nu se, vari denna förskjutning till nackdel för det svenska tonnage egentligen ligger, bör man studera de beräkningar, som av de sakkunniga blivit gjorda, och jag vill i förbigående säga, att dessa beräkningar verkstälts av en ledamot av de sakkunniga, som själv är motståndare till den engelska regeln. Den faktor, som ligger närmast till hands att räkna med, eftersom den är den mest betydande, är fyr- och båkavgifterna. De sakkunniga erinra om, att segelflottan i stort sett icke komme att beröras av övergången till den engelska regeln, detta beroende på att segelflottans avgiftspliktiga dräktighet icke komme att genom övergången ändras eller åtminstone i så ytterst obetydlig grad, att man aldeles kunde bortse därför. Däremot skulle genom övergången till den engelska regeln ångbåtsflottans avgiftspliktiga tonnage komma att förskjutas till nackdel för segelflottan därmed, att ångbåtsflottans avgiftspliktiga dräktighet komme att icke oväsentligt minskas. Nu förutsättes, att denna förskjutning mellan segelflottan och ångbåtsflottan till den förras nackdel bör utjämnas genom en reglering av taxorna. De sakkunniga föreslå därför också, att avgifterna skulle utgå med högre belopp för

*Ang. tull-
verkets stat.*
(Forts.)

Ang. tull-
verkets state.
(Forts.)

ångfartyg än för segelfartyg, och de hava även beräknat huru stor skillnaden skulle vara, för att den nuvarande proportionen skulle kunna bibehållas.

Vid sina beräkningar över förhållandet mellan svenskt och utländskt tonnage hava sakkunnige därför bortsett från segelflottan. Det är av sakkunnige visat, att år 1908 sammanlagda beloppet av fyr- och båkavgifter uppgick för svenska ångfartyg till 749,693 kronor samt för utländska ångfartyg till 866,670 kronor, summa alltså 1,616,363 kronor, men att, om under nämnda år den engelska regeln varit i tillämpning, dessa avgifter skulle hava minskats för svenska ångfartyg med 144,941 kronor och för utländska ångfartyg med 188,288 kronor. Hela minskningen uppgår till 333,229 kronor och utgör således 20,6 procent av de sammanlagda avgifterna, men 19,3 procent på det svenska tonnaget och 21,7 procent på det utländska. Av det anförda synes således att en förskjutning skulle inträffa i så måtto, att minskningen något starkare komme det utländska tonnaget till godo. Nu utgår man ju från, att statens inkomster av fyr- och båkmedlen icke böra minskas, och det är omöjligt att för närvarande minska dem, ty med dessa avgifter ensamt har man kunnat bestrida underhållet av våra sjösäkerhetsanstalter, och detta måste ju bliva nödvändigt ända tills Riksdagen övertager regleringen av lotsverkets utgifter. Om således icke statsverket skall drabbas av minskade inkomster från fyr- och båkmedlen skall man nödgas höja avgiften från den nuvarande 25 öre till 31 öre per ton. En sådan förhöjning skulle, om man baserar beräkningarna på 1908 års inkomster betyda en ökning för det svenska tonnaget med inalles 199 kronor, medan det däremot skulle inträda en minskning i det utländska tonnagets avgifter med 25,476 kronor.

Detta är vad man av handlingarna kan se. Nu är det ju tydligt, att inom det svenska ångbåtstonnaget komma alltid rubbningar att ske genom en övergång till en ny mättningsregel. Fråga är dock, om icke rubbningar ändå bliva oundvikliga även med bibehållande av den nuvarande mättningsregeln, emedan det är ofrånkomligt, att mättningsförfattningarna måste underkastas en genomgripande revision för att åstadkomma ett lämpligare mättningsförfarande än det, som vi nu äga. Emellertid synes av dessa beräkningar, att staten har alldeles icke något fiskaliskt intresse av, att den ena eller den andra mättningsgraden tillämpas. Detta är staten alldeles likgiltigt ur inkomstsynpunkt. Frågan blir därför den, om en övergång till engelska regeln betingas av andra allmänna intressen. Ett sådant allmänt intresse kräver, såvitt jag kan förstå saken, att man får sådana mättningsbestämmelser genomförda, som möjliggöra en utjämning och ett förebyggande av att på grund av bristfälliga mättningsförfattningar, ett fartyg beredes fördelar, som ett annat går miste om, så att man med ett ord kan reglera avgifterna i mån av fartygens *verkliga* lastförmåga.

Utom detta allmänna intresse förefinnes emellertid ett annat, som jag tror är av vida mera avgörande betydelse, nämligen hänsyn till den internationella samfärdseln. Det är ju länge sedan vårt land intog en sådan ställning, att det uti den utländska fraktfarten kunde

sätta in blott ett ganska ringa eget tonnage. Nu är det lyckligtvis så, att vi äga ett högst betydande eget tonnage i den utländska fraktfarten, och därmed uppstår nödvändigtvis för oss ett stort intresse att ställa det så, att vi icke bliva isolerade från övriga sjöfartsidkande nationer. I ett sådant isoleringstillstånd befinner sig Sverige faktiskt för närvarande. Nästan hela den sjöfartsidkande världen i övrigt har gått över till den engelska regeln såsom den bärande. Om jag icke är illa underrättad delar Sverige äran att tillämpa den tyska mättningsregeln endast med Belgien och Chile. Därvid är vad Belgien beträffar att märka att den högst betydande sjöfart, som äger rum i Belgien från och till främmande hamnar, uppehålles icke av belgiskt tonnage utan av främmande tonnage.

*Ang. tull-
verkets stater.*
(Forts.)

De nationer, med vilka vi hava våra lifligaste sjöfartsförbindelser, äro ju våra närmaste grannar, Tyskland, Danmark och Norge samt av övriga europeiska länder i främsta rummet England, och i alla dessa fyra länder tillämpas den engelska regeln. Det är ju då naturligen ett stort intresse för oss såsom sjöfartsidkande nation att försöka komma till en mellanfolklig överenskommelse även på skeppmättningsområdet. En nödvändig förutsättning att kunna träffa sådana överenskommelser är emellertid reciprocitet, eller att man behandlar varandra lika, d. v. s. att främmande fartyg i ett land behandlas i mättningshänseende lika med landets egna fartyg. Nu har förhållandet emellertid varit, att Sverige fått mottaga upprepade reklamationer genom utrikesdepartementet. Det finnes i sjöförsvarsdepartementet långa listor på svenska fartyg, vilkas mätbrev blivit föremål för mycket graverande anmärkningar från tysk sida, och då dessa anmärkningar här framställts måste man över dem höra myndigheterna. Enligt dessa myndigheters uttalande kunna vi visserligen med de nuvarande mättningsförfattningarna förebygga och avhjälpa en del av de missförhållanden, mot vilka anmärkningarna riktats, men andra och de viktigaste kunna icke förebyggas genom de nuvarande mättningsförfattningarna. Det förefaller mig, som om här vore den viktigaste punkten att taga sikte på, då det gäller att bestämma sig för den ena eller andra principen för mättningsförfarandet: hänsynen till den internationella sjöfarten, av vilken Sverige självt för sitt näringsliv är i så hög grad beroende. Det är således ett aldeles direkt näringsintresse för landet i dess helhet, att man erhåller sådana bestämmelser, att man icke försvarar, utan underlättar den internationella samfärdseln.

Det skulle därför enligt min mening vara i hög grad att beklaga, om Riksdagen i det skick, detta ärende för närvarande befinner sig, skulle följa utskottets maning att intaga en bestämd ståndpunkt mot Sveriges anslutning till de grundregler för skeppmätningen, vilka omfattas av så gott som alla andra sjöfartsidkande nationer. Då kan man fråga: har det varit behövt för utskottet att intaga en principiell ståndpunkt till spörsmålet om den engelska mättningsregeln för att kunna komma till ett avstyrkande av Kungl. Maj:ts proposition. Det förefaller så av utskottets resonemang, då utskottet säger, att denna organisation »synes vara i huvudsak avsedd för beredande av väg för införande av den engelska skeppmättningsregeln». Ja, men mina herrar, det synes av propositionen, att de sakkunniga, som

Ang. tull-
verkets stat. (Forts.)

år 1902 tillsattes för att revidera skeppsmättningsförfattningarna med bibehållande av den tyska mättningsregeln, det oaktat kommo till det resultat, att mättningskontrollen borde organiseras centralt, medan den däremot nu är en decentraliserad kontroll. Mot detta beslut fanns visserligen en reservant då, liksom det finnes reservanter nu, men jag vill åberopa detta såsom ett bevis på, att frågan om anordnande av mättningskontrollen ingalunda står i så oupplösligt samband med frågan om införandet av den engelska mättningsregeln, som utskottet tyckes tro. Det är ju alldeles tydligt, att om man vill inlåta sig på en verklig reform av hela skeppsmättningsväsendet, man då också i detta sammanhang bör upptaga spörsmålet om den lämpligaste organisationen av skeppsmättningskontrollen. Såsom herrarne tvivelsutan hava sig bekant, bestrides mättningskontrollen för närvarande från ett förslagsanslag å sjunde huvudtiteln, men det existerar icke något på ordinarie stat uppfört mättningsorgan. Arvoden såväl för överkontrollören som kontrollörer bestridas av nämnda förslagsanslag. Kungl. Maj:t föreslår nu att mättningskontrollen skall förläggas till en avdelning i generaltullstyrelsen, som redan nu har inseende över skeppsmätningen. I stället för de med arvoden försedda fyra av varandra oberoende kontrollörer och en överkontrollör skulle man således erhålla en verklig kontrollinstitution på ordinarie stat. Nu säger utskottet sig icke anse den föreslagna skeppsmättningskontrollen vara fördelaktigare än den nuvarande under nu inom landet rådande regler för skeppsmätning. Det beror dock ganska mycket på vad man menar med »fördelaktigt» i detta fall. Anser man det fördelaktigt, att icke mättningsförfattningarna likformigt tillämpas i så stor utsträckning ske kan, ja, då är det alldeles tydligt, att man icke har någon anledning att frångå den decentraliserade kontrollen. Men jag tillåter mig vara av en annan mening eller att det är fördelaktigt, ja, en mycket stor fördel, att kontrollen över mättningsförfattningarna *centraliseras*, på det att dessa författningar må tillämpas likformigt och icke såsom nu sker. För närvarande är det icke blott möjligt utan det har även flera gånger inträffat, att ett mätbrev, utfärdat och granskat av kontrollören inom ett distrikt kasseras af kontrollören inom ett annat. I stället måste man sträva efter, att det verkligen blir en enhetlig granskning av mätbreven, en tillsyn över, att författningarna, de må nu vila på den engelska eller den tyska regeln, bliva såvitt möjligt är likformigt tillämpade. Det förefaller mig högst egendomligt, om man icke skulle anse detta vara en fördel, oavsett vilkendera mättningsregeln man lägger till grund för förfarandet, och jag skulle högeligen beklaga, om Riksdagen skulle dela utskottets uppfattning, att en effektiv kontroll, som har tillsyfte att tillse, hurusom författningarna likformigt och såvitt möjligt är enhetligt tillämpas icke skulle innebära någon fördel.

Det är ju alldeles tydligt, att jag för min del helst såge att den kungl. propositionen kunde av Riksdagen bifallas. Såsom ledamot av denna kammare anser jag mig också oförhindrad att oavsett ett enhälligt utskotts avstyrkande för min del yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition, såvitt angår ordnandet av skeppsmättningskontrollen inom generaltullstyrelsen.

Däremot vill jag icke i likhet med utskottet tillråda kammaren att intaga någon principell ståndpunkt till vare sig den ena eller den andra mättningsregeln. Jag tror därför, att det vore lyckligast att — vilket beslut kammaren än kommer att fatta, vare sig kammaren bifaller Kungl. Maj:ts proposition i nämnda del eller utskottets hemställan — utskottets motivering i denna punkt uteslötes.

Ang. tull-
verkets stator.
(Forts.)

Friherre Beck-Friis, Johan: Herr talman, mina herrar! Det är rätt egendomligt, att då i en kungl. proposition det endast framlägges förslag om en viss mindre organisation inom tullverket, detta kan ge anledning till en så lång diskussion angående den engelska skeppsmättningsregeln. Att så blivit fallet, och att denna sak blifvit dragen inför Riksdagen — vilket av statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet beklagats — torde dock vara regeringens eget fel, ty finansministern skriver i propositionen: »Sedan chefen för sjöförsvarsdepartementet meddelat mig, att han har för avsikt att framlägga förslag till förordning angående skeppsmätning i huvudsaklig överensstämmelse med ett av särskilda sakkunniga den 30 september 1911 avgivet, på engelska regeln grundat förslag, men detta icke lämpligen kunde ske förr än frågan om skeppsmättningskontrollens omorganisation vunnit sin lösning, ber jag nu få anmäla sistnämnda fråga för Eders Kungl. Maj:t.» Där har således alldeles tydligt påpekats, att hela detta förslag, som finansministern här framlägger, har sitt ursprung i sjöministerns meddelande om den engelska skeppsmättningsregeln införande. Således har verkligen för utskottet denna regel — skeppsmätning efter det engelska systemet — blifvit huvudsak och organisationen av mättningskontrollen måhända snarare en bisak. Att så även varit uppfattningen ute i landet torde knappast för någon av utskottets ledamöter vara ovisst på grund av de många framställningar, som från redarne själva i olika delar av landet inkommit till utskottet, framställningar av innehåll att redarne måtte bli befriade från den engelska skeppsmättningsregeln. Herr statsrådet Larsson frågade: Vad är det som ändrat uppfattningen, vad har kommit det förändrade läget åstad? Jo, mina herrar, det är den utredning, som har skett. För några år sedan tror jag, att våra rederier voro nästan eniga om, att det skulle vara önskligt att erhålla en enhetlig skeppsmätning införd, och de ansågo då, att detta skulle kunna ske på grundval av den engelska skeppsmättningsregeln. Men sedan nu genom Kungl. Maj:ts föranstaltande en utredning blifvit verkställd och denna utredning visar, vilka ekonomiska verkningar denna regels införande har för våra svenska rederier, hava dessa lika enhälligt uttalat sig för att icke denna regel måtte införas. Jag tror till och med, att de, som ivrigast talade för saken förut, de, som huvudsakligen hava fraktfart på utländska hamnar och således redan hava sina fartyg mätta efter den engelska regeln, nu ansett, att de på grund av svensk hänsyn böra ställa sig passiva.

Så har åtminstone frågan framträtt för mig och för många av mina kamrater i utskottet, och därför torde herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet ursäktas, om vi försökt intaga en bestämd ståndpunkt till denna fråga. Frågan är verkligen icke av

Ang. tull-
verkets stater.
(Forts.)

någon liten betydelse, Vi skola komma ihåg, att dessa mätbrev äro de grunder, som ange, efter vilken norm fartygen skola erlägga alla dessa olika avgifter, fyr- och båkmedel, last- och lotspenningar, avgifter som sammanlagt uppgå till millioner per år.

Den engelska regeln skiljer sig egentligen från den svenska däri, att den medgiver att rätt stora delar av fartygens lastutrymme få undantagas vid inregistreringen av det avgiftspliktiga tonnaget. Jag har här några exempel på huru saken, praktiskt taget, ställer sig. Det finnes en ångare som heter »Albano» och som lastar 1780 ton. Om denna ångare mätes efter den svenska mätningensregeln, får den ett avgiftspliktigt tonnage av 1296 ton, men om den mätes efter den engelska regeln, behöver den blott betala för 518 ton. — en skillnad således av 150 procent. Ett annat fartyg »Thorsten», som lastar 1674 ton, betalar avgifterna, om det mätes efter den svenska regeln för 1150 ton, men om det mätes efter den engelska regeln för 1015 ton. Här märkes således en reduktion av blott 13 procent. Den engelska ångaren »Neva», som om den mätes efter svensk regel skall betala efter 2351 ton, får om den mätes efter den engelska regeln endast betala efter 1051 ton, således 12 $\frac{1}{4}$ procent mindre. Av dessa siffror kunna herrarna se, vilken stor minskning, som vällas i dessa Sverige tillkommande avgifter, om den engelska regeln kommer att gälla i våra hamnar i jämförelse med om den svenska regeln gäller där. Sak-kunniga hava också fäst sig vid detta och funnit att det då icke går ihop med alla utgifter, som skola bestridas med de avgifter det här gäller, och därför hava de också förklarat, att om den engelska regeln införes, avgifterna måste höjas med 25 procent. Nu har emellertid den engelska regeln sådana bestämmelser, att för varje år som går och för varje nytt fartyg som bygges utomlands, kunna tillämpas olika »tricks», och genom dessa »tricks» utandrages avsevärdt tonnage från att bliva avgiftspliktigt. I dag på morgonen visade en person mig en fartygsritning över en engelsk båt, så väl byggd att ehuru den lastar 265 ton, den dock endast behöver betala för 18. Detta visar vilken stor rol mätningensregeln spelar, och det sorgliga är just, att våra svenska fartyg, som icke äro byggda med tanke på mätning efter den engelska regeln, och som för det mesta äro av gammal modell (men väl byggda och väl underhållna och då de icke gå i frakt vintertid länge ännu kunna brukas) de få nästan ingen lindring, då de mätas efter den engelska regeln. Men de på Sverige gående utländska fartygen erhålla stora fördelar och slippa billigare undan i våra hamnar.

Herr statsrådet sade, att det var nödvändigt att i denna del erhålla likhet med utlandet! Ja, de svenska båtarna som gå ut, de mätas här också efter den engelska regeln och få ett engelskt mätbrev att deklarerera med i den utländska hamnen. Huru kinkig den engelska regeln är, torde bäst visas däraf, att det finnes ett svenskt fartyg, byggt i England och där mätt efter den engelska regeln. Det har också fått sitt mätbrev därstädes. När fartyget kom hit till Sverige, blev det av våra mätare mätt efter den svenska regeln, och då kontrollerades också det engelska mätbrevet och befanns efter gällande föreskrifter riktigt. När fartyget sedan kom till Tyskland fordrade hamnstyrelsen i en tysk hamn, att fartyget skulle betala för 1,150

ton mera än mätbrevet angav, vilket tontal tyskarne icke ville erkänna såsom avdragsberättigat. Detta visar på huru många sätt den engelska mätningsregeln kan tillämpas, och i detta fall förelåg icke något fel hos våra svenska myndigheter, ty ångaren var först mätt på varvet i England, och kontrollmätt i Sverige.

Ja, mina herrar, jag skulle kunna hålla på en ganska god stund, om jag ville framdraga alla exempel, som blivit till mig överlämnade på sistone angående denna fråga, men jag skall icke upptaga tiden härmed. Däremot skall jag be att få försvara utskottet i en punkt. Herr statsrådet har påstått att vi icke hava rätt då vi säga: »Så har exempelvis i Tyskland, som för några år sedan antog den engelska skeppsmätningsregeln, från fackkretsar till och med väckts fråga om och vidtagits vissa förberedande åtgärder för införande av en annan bättre avpassad mätningsregel». Ja, det står visserligen för några år sedan, och det uttrycket ber jag om ursäkt för, ty det är jag, som yttrat detta. Jag trodde, att det var 1905, men det var 1895, som engelska mätningsregeln infördes i Tyskland. Dock spelar väl den saken icke någon rol på frågan i sin helhet! Men herr statsrådet lade tonvikten vid att detta uttalande av utskottet icke skulle vara grundat, och jag tror till och med att herr statsrådet sade, att de tyska myndigheterna förklarar, att de icke hade kännedom om något sådant. Det har utskottet icke heller sagt. Utskottet har använt ordet »fackkretsar», och jag vidhåller att det är riktigt. Jag har tagit med mig några exemplar av en skrift, som jag kanske eiteråt kan få äran överlämna till herrar statsråd, i vilken visas att utskottets påstående är sant. I denna skrift återfinnes det mycket ansedda tyska skeppsbyggaresällskapet tryckta förhandlingar och meddelas, att frågan om en sådan ändring är väckt från tyska fackkretsar, vilket ju är något helt annat än om saken hade gällt det officiella tyska riket.

Vid den livliga diskussion i saken, som ägde rum vid sällskapet senaste årssammanträde i Berlin förliden november månad, uttalade den tyske skeppsmätningsöverkontrollören betänkligheter mot en brytning med det engelska systemet, men detta hindrade honom icke att uttala en mycket avgörande förkastelsedom över särskilt en viktig del av detta system, vilken vore ägnad att förminska fartygens säkerhet. Då denne tyske ämbetsman icke desto mindre ställde sig avböjande mot de inom sällskapet väckta planerna på åstadkommande av ett tidsenligare mätningsystem, sammanhänger detta sannolikt med en för en person i hans ställning mycket naturlig motvilja mot den ökning i administrationens arbetsbörda, som skulle bli en följd av införandet — åtminstone till en början och till dess det nya systemet vunnit internationell giltighet — av ökad kontroll och dennas utsträckande jämväl till en del främmande fartyg. Jag vill icke fortsätta med att läsa upp några längre utdrag ur dessa protokoll, men resultatet blev, att skeppsbyggaresällskapet tillsatte en särskild kommitté för utarbetande av ett nytt och tidsenligt skeppsmätningsystem, för att erhålla en bättre ordning än den nu gällande för Tyskland, där den engelska mätningsregeln nu tillämpas.

Jag ber också att få påpeka, att herr statsrådet i sitt anförande icke alls kunde på något sätt jäva, att just ett ombyte, en övergång

Ang. tull-
verkets stater.
(Forts.)

från den svenska till den engelska mättningsregeln skulle bliva särskilt ögonnsam för de svenska rederierna i allmänhet.

Jag anhåller att om denna fråga ytterligare få tilläggas, att så många gånger som denna sak varit undersökt och så många uttalanden som gjorts, så kan visserligen konstateras, att en majoritet funnits för den engelska regeln. Men alltid har det varit synnerligen beaktansvärda reservationer. Jag vill i detta hänseende särskilt påpeka en sådan, avgiven av generalkonsuln Johnson och dåvarande kaptenen Gustaf Wallenberg till handels- och sjöfartsnämndens uttalande 1899. Denna reservation är verkligen så märklig, att jag måste anhålla, att om någon gång den engelska mättningsregeln ånyo kommer upp till behandling, vederbörande måtte noga observera den reservationen. Den avgavs nämligen av de två redare, som suto i den då arbetande kommittén. Vad de då sade torde ännu hava sin fulla giltighet.

Vad nu själva organisationen för skeppsmätningen angår, så förstår jag ej detta tal om den stora fördelen med att få den centraliserad. Jag tror tvärtom, att vi äga en mycket stor styrka i den organisation vi hava, i det vi nämligen på flera platser i vårt land hava kontrollörer, som verkligen kunna övervaka huru skeppsmätningen tillgår och blir utförd. Jag är övertygad om, att det ej är herr statsrådet obekant, att det varit flere tillfällen, då vi här i Sverige gjort anmärkning mot de mätbrev, som för utländska fartyg varit utfärdade. Ja, det har varit officiella anmärkningar, men kanske det likväl ej är så lämpligt att nu läsa upp dem. Det system, som nu skulle införas, det är det, som finnes i Tyskland och England. Det kan tänkas, att det blir ett synnerligen väl organiserat papperssystem, men faktiskt blir det ej något praktiskt system. För närvarande får varje båt, sedan den i en hamn blivit uppmätt av någon av våra 40 skeppsmätare, i närmaste tullkammare sitt mätbrev kontrollerat och påskrivet. Efter det nya systemet skulle brevet skickas hit till Stockholm och granskas, och först därefter utfärdas. Men så förespeglas det, att om det är bråttom så skulle brevet även kunna utfärdas i vederbörande tullkammare. Ja, jag är rädd för, att det alltid kommer att bliva så brått, att den där möjligheten att vid vissa tillfällen kunna få sitt mätbrev utfärdat i tullkammaren kommer att bli regel. Emellertid tycker jag, att det ligger i sakens natur, att det är fördelaktigare att på skilda orter i landet hava dessa kontrollörer, som tillkallas vid större mätningar, och som alltid mäta varje fartyg, som kommer från plats, där ingen kontrollör funnits. Så fort det kommer till en plats, där kontrollör finnes, så mätes det om, och på det sättet får man en verklig kontroll. Och den kontroll, som en centralstyrelse skulle komma att utöva, den utövas ju även nu, ty alla mätbrev skickas sedermera in till härvarande överkontrollör.

Vidare beklagade sig herr statsrådet över svårigheten att få en ändring utförd. Jag tycker, att detta klagomål är ganska obegripligt, då jag ser den massa av cirkulär, som av generaltullstyrelsen utfärdats angående skeppsmätning. Ja, så fort det kommer någon ny bestämmelse från England, utfärdas den också här. Jag tror därför för min del, att det ej finnes någon anledning till att nu införa en ny organisation, då det sannerligen ej finnes någon anmärkning att göra mot

den gamla. Flere redare hava också sagt, att vår svenska skeppsmätning- organisationsorganisation fungerar säkrare, än vad de utländska göra.

*Ang. tull-
verhets stater*
(Forts.)

Jag får kanske tillfälle att yttra mig vidare under dagens lopp om denna organisationsfråga och skall därför ej nu längre upptaga kammarens tid, utan anhåller, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan, utom i vad densamma berör generaldirektörens avlöning, i vilket hänseende jag yrkar bifall till greve Wachtmeisters reservation.

Herr Andersson: Herr talman, mina herrar! Jag skulle ej hava begärt ordet i en sådan fråga, som ligger under Kungl. Maj:ts administrativa lagstiftning, om jag ej haft en alldeles speciell anledning därtill. Under mitt arbete på västkusten har jag kommit i rätt nära beröring med sjöfarten och dess idkare, och jag har fått det intrycket, att frågan om införande av den engelska regeln är för dem av allra största vikt — så till vida, som det är en ganska stark opinion för densamma. När jag först hörde ett skäl för införandet av den engelska regeln så var det det, att den skulle medföra internationell likformighet, och då blev jag mycket tilltalad därav. Sedermera har jag emellertid försökt att, så gott sig göra låtit, komma närmare in i frågan, som ju är ganska invecklad, genom att tala med sakkunnige, och därför ber jag nu att få säga några ord därom.

Vad nu först beträffar den omständigheten, att det utom Sverige endast är Belgien och Chile, som använda den tyska regeln, så vill jag framhålla, att ej ens den engelska regeln är lika i alla länder, där den användes. Skeppsmätningssakkunnige anföra på ett ställe i sitt utlåtande, att uti sådana länder som Förenta staterna, Frankrike och Ryssland användes den engelska regeln i en inskränktare bemärkelse, så att det händer, att främmande fartyg, som besöka dessa länder, måste underkasta sig partiell ommätning. Därtill kommer, att man på några håll, såsom Grekland och vissa hamnar i Donauländerna, använder en alldeles speciell regel. Vidare ha vi Suezkanalbolaget, vilket bolag fordrar, att alla de båtar, som vilja gå igenom Suezkanalen, måste vara uppmätta efter dess regler — ett ytterligare bevis på, att likformigheten i bestämmelserna angående skeppsmätning, internationellt sett, ej bleve så stor, även om Sverige skulle ansluta sig till den engelska regeln. Det är ju så, som här förut har framhållits, att de svenska fartyg, som gå i utländsk fart, äro försedda med appendixmätbrev, och detta är då utfärdat efter den engelska regeln. För ej länge sedan sade offentligen en av vårt lands större skeppsredare, att det ej ens är ifrågasatt av något land, att uppsäga de överenskommelser, som äro baserade på ett sådant tillvägagångssätt. Nu framhålles det ju, att klagomål hava inkommit till utrikesdepartementet, speciellt från Tyskland, men jag föreställer mig, att det varit klagomål icke däröver, att den engelska regeln ej blivit använd, utan däröver, att den ej i alla detaljer tillämpats så, att den tillfredsställt de tyska myndigheterna, så att även om vi införa den engelska regeln kunna vi ej vara säkra på, att ej även i framtiden sådana klagomål kunna förekomma.

Emellertid är det största skälet emot ett införande av den engelska

Ang. tull-
verkets stater.
(Forts.)

regeln, såsom förut har framhållits, det, att den skulle drabba vår svenska ångbåtsflotta på ett ofördelaktigt sätt.

Jag ber nu att få nämna några ord om, hur segelflottan förhåller sig till denna sak. Kommitterade säga i motiveringen till § 6, att segelfartygen »på goda grunder» kunna antagas efter införandet av engelska regeln, »såsom den i England tillämpas», komma att få »behålla i det väsentliga minst samma nettodräktighet, som enligt nu gällande tyska regel». Nu vill jag nämna, att i denna fråga föreligger, så vitt jag kunnat finna, ingen utredning, liksom ej heller någon utredning föreligger om, hur den engelska regelns införande skulle verka beträffande umgälderna för de svenska ångfartygen. I stort sett kan man dock säga, att de stora moderna fartygen drabbas gynnsamt av den engelska regeln, men att de äldre och mera omoderna fartygen bliva mindre gynnsamt lottade. Dessa bibehållas i det stora hela oförändrade. De utredningar, som förut skett, hava, såvitt jag känner till saken, endast avsett utarbetande av lagförslag, för den händelse den engelska regeln skulle införas. Jag tar mig friheten att uppläsa vad svenska skeppsmätarne i denna sak säga beträffande segelfartygen i det utlåtande, som de avgivit till kungl. generaltullstyrelsen, på anmodan av denna. De säga i fortsättningen av motiveringen till § 6 efter det av mig nyss upplästa citatet: »Vilka dessa goda grunder äro hava kommitterade dock icke uppgivit, och det är verkligen rätt egendomligt, att ingen av de sakkunnige synes hava ägnat en tanke däråt, att, medan segelfartygen icke få någon tontalsnedsättning, såsom följd av införandet av engelska regeln i fråga om maskinrumsavdrag och endast i ytterst sällsynta fall genom de ändrade bestämmelserna om påbyggnader, kommer så godt som vartenda svenskt segelfartyg att få sin avgiftspliktiga dräktighet förhöjd, så snart i detsamma tillämpas de av kommitterade, i överensstämmelse med det dem givna uppdrag, på åtskilliga punkter i fråga om avdrag införda skärpningarna av nu gällande bestämmelser, exempelvis rörande båtarnas förrådsrum och gångar». Nu finnes det särskilt på västkusten och jag förmodar även på ostkusten en icke obetydlig flotta, som idkar utländsk sjöfart. Det är en flotta av fartyg med 30, 40, 50 ton i nettodräktighet. Nu veta vi alla, att de fartyg, som äro under 40 ton, äro fria från umgälder till fyr- och båkmedel. Om det nu bleve så, att segelfartygens tonnage i regel komme att höjas, så ligger den fara nära till hands, att de, som för närvarande äro befriade från umgälder, efter införandet av den engelska regeln komme att få erlägga sådana. Nu veta vi, att dessa små fartyg arbeta under mycket tryckta förhållanden, och därför emotse ägarne av dessa fartyg med största farhåga införandet av den engelska regeln. Skeppsmätningsskommitterade hava, såvitt jag kunnat finna, ej framlagt något förslag till höjning av denna gräns för segelfartygens tonnage. Jag har vid umgänge med sjöfartsintresserade fått ett mycket starkt intryck av, att opinionen är bestämt emot införandet av den engelska regeln. Man lär för närvarande bland de smärre rederierna svårligen kunna finna någon opinion därför.

Detta var vad jag har att säga om själva mätningssättet. Jag skall nu be att beträffande det nya förslaget till kontrollen få göra några

tillägg till vad därom förut här har blivit anfört. I den kungl. propositionen omnämnes, att det finnes skeppsmätare vid tullkamrarne och kontrollörer i en del av våra städer och att det i tullverket finnes en särskild expert, en skeppsmättningsöverkontrollör. Men jag har inhämtat, att generaltullstyrelsen redan nu utövar en mycket effektiv central kontroll. Där finnes en byrå, som har denna sak om hand och som vid sin sida har skeppsmättningsöverkontrollören. Det har berättats mig, att denna byrå utsänder tryckta eller hektograferade cirkulär till skeppsmätarne och kontrollörerna i landet. Förslagen till dessa uppgöras av skeppsmättningsöverkontrollören enligt honom given instruktion, och sedan dessa förslag granskats av generaltullstyrelsen, skickas cirkulären ut till de olika platserna. Dessa cirkulär innehålla tolkningar av tvivelaktiga bestämmelser angående skeppsmätningen, och på det sättet synes det mig redan nu finnas medel att åstadkomma den likformighet, som man nu angiver saknas. Därtill kommer, att alla svenska mätbrev skickas in till generaltullstyrelsen, som har tillfälle att granska dem. Därför kan jag svårligen finna, att kontrollen skulle bli mer effektiv, om den centraliserades, och på den grund ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Ang. tull-
verkets stater.*
(Forts.)

Herr statsrådet friherre Adelswärd: Mina herrar! Här har nu talats så mycket om den engelska regeln och de detaljer, som beröra densamma, att jag ej skall trötta kammaren med att nu ingå på ytterligare detaljer, men med anledning av vad den ärade talaren på östgötabanken anfört måste jag dock säga några ord. Han framhöll, att orsaken till detta Kungl. Maj:ts förslag uteslutande skulle vara avsikten att införa den engelska regeln, och det kan ju vara sant, att det är den närmaste anledningen till, att detta förslag blivit framställt. Men jag vill framhålla, att centralisationen av skeppsmättningskontrollen kan hava sitt berättigande, även om ej den regeln införes. Jag tror även att när samme talare bedömde den engelska regeln, karakteriserade han den nästan för enkelt, då han sade, att skillnaden egentligen vore att den vid mätningen upptog en mindre del av rummen i fartyget än vad den andra regeln gör.

Den siste ärade talaren framhöll, att särskildt för vissa skeppsredare bleve införandet av den engelska regeln synnerligen ogynnsamt. Det är ju obestridligt, att för vissa slag av fartyg, beroende mycket på hur de äro byggda, bleve den engelska regeln ofördelaktig, nämligen för de smärre fartygen, men jag tror ej, att man vid bedömandet av denna fråga för mycket bör taga hänsyn till de enskilda intressena i det ena eller andra fallet. Somliga redare hava fördel, andra hava olägenhet. Det har redan blivit framhållet. Men utan att ingå på detaljer om det ena eller andra systemets fördelar ber jag att få framhålla det förhållandet, att Sverige av alla sjöfartsidkande nationer praktiskt sett är den enda, som ej tillämpar den engelska mättningsregeln. Sverige är vidare av sjöfartsidkande nationer den enda, som ej använder en centraliserad mättningskontroll. Jag tycker, att just i detta förhållande bör ligga ett starkt skäl för, att även vi så småningom skola övergå till detta mätningssystem. Jag hörde mycket väl och kände förresten till det förut, vad den förre

Ang. tull-
verkets stater.
(Forts.)

ärade talaren påpekade, nämligen att det finnes vissa modifikationerna i tillämpningen av den engelska regeln, så att den särskilt för Suezkanalen och vissa delar av Orientens farvatten tillämpas olika, men i stort sett måste man erkänna, att den engelska regeln tillämpas över snart sagt hela världen, och det kan ej vara lämpligt, att vi utgöra ett undantag härvidlag. Olägenheterna av detta förhållande hava redan sedan årtal tillbaka kommit till synes. Reklamationer ske snart sagt varje vecka med anledning av de otillfredsställande anordningarna hos oss i fråga om skeppsmätningssystemet. — Vad den ekonomiska sidan av saken angår, den som närmast berör min huvudtitel, så vill jag slutligen påpeka, att Kungl. Maj:ts förslag innebär en besparing, om ej så synnerligen stor så dock någon, nämligen i fråga om kostnaderna för mätningkontrollen.

Det finnes emellertid en annan fråga, tillhörande denna punkt i betänkandet, vilken jag tillmäter lika stor, om ej större, betydelse än frågan om skeppsmätningkontrollen och frågan om tillämpning av den engelska regeln, och det är frågan om avlöningen av generaltulldirektören. Utskottet har avstyrkt Kungl. Maj:ts proposition, men en reservation vid betänkandet föreslår en medelväg, en avlöning av 13,000 kronor. Skälen, varför jag har tillåtit mig att föreslå en väsentlig ökning i avlöningen för denne ämbetsman, äro utförligt framhållna i propositionen. Huvudsaken av vad jag där framhållit är, att det är ytterligt svårt att få denna befattning på ett tillfredsställande sätt beklädd utan att man kan erbjuda en blivande innehavare en större avlöning än den nu gällande. Jag vill erinra om, att den nuvarande innehavaren enligt den gamla avlöningsstaten har icke blott 9,000 kronor utan dessutom en ytterligare löneförmån i och genom den bostadsvåning, som han kan hyra ut, så att hans avlöning i verkligheten går upp till över 13,000 kronor, eller över det belopp, som reservationen föreslår. Även ett bifall till reservationen skulle således i verkligheten innebära en sänkning av generaltulldirektörens löneförmåner, något som synes mig föga befogat, så viktig och så svårskött som denna befattning utan tvifvel är.

Vidare har det blivit sagt, att lönereglering skett så nyligen som 1910, och man har jämfört denna befattning med andra chefers för centrala verk och sagt, att denne bör ej hava mer än dessa. Jag tycker, att denna jämförelse ej är rättvis. Det är bra mycket naturligare att jämföra denna befattning med chefernas för postverket och telegrafverket. Vi veta, att dessas löneförmåner uppgå till just 15,000 kronor eller det belopp som Kungl. Maj:t nu föreslår. Det är ju alldeles påtagligt, och det lär väl ingen kunna bestrida, att tullverket är ett av våra största verk, om ej det största, samt av den allra största betydelse och vikt och naturligtvis mycket svårskött. Man har ju alla dessa lokala tullmyndigheter, som måste övervakas av den högste chefen, som sannerligen måste vara en kraftig organisatorisk förmåga för att verket skall kunna bliva väl skött. Det har nu här påpekats, hurusom kostnaderna för tullverket årligen stiga, vilket naturligen även jag observerat, samt huru det varje år kommer in förslag till nya befattningar och nya utgifter. Det är alldeles givet, att det är synnerligen svårt för Kungl. Maj:t att kunna i detalj kon-

trollera dessa förslag. Kungl. Maj:t gör sitt bästa och prutar, ned-sätter fordringarna, men att ingående kunna kontrollera, hur mycket som verkligen är berättigat av generaltullstyrelsens förslag i fråga om dessa ökningsar, det är nästan omöjligt. Det är också alldeles klart, att en framstående person som chef för tullverket skulle kunna göra mycket stora besparingar genom en förbättrad organisation såväl i den centrala förvaltningen som i den lokala, och det är klart, att då det endast gäller en löneförhöjning på några tusen kronor, så kan denna ökning många gånger inbesparas därigenom, att ifrågavarande chef kan förstå att göra inbesparingar och indragningar på verkets utgifter. Jag måste säga, att jag fruktar för, att man ej är hjälpt ens med ett bifall till reservationen. Summan är ju ej i och för sig stor, och om man jämför den med vad som betalas för cheferna för enskilda företag, så är det helt naturligt, att man har svårt att få den duglige, den rätte mannen för en avlöning även till det belopp, som reservanterna föreslå. Jag måste därför uttala den önskan, att Riksdagen, för att det skall bli möjligt att få den rätte mannen på denna plats, måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag till löneförhöjning.

*Ang. tull-
verkets stater.*
(Forts.)

Herr Trygger: Jag har, allt sedan jag var ung, haft ganska god reda på skeppsmätning, av rätt naturliga skäl, därför att en mig närstående person var skeppsmättningskontrollör, och jag har också i 17 år drivit rederirörelse, så att jag har någon erfarenhet även på det området. Detta är orsaken till att jag nu yttrar mig i denna fråga.

När man skall bedöma vad en övergång till den engelska skeppsmättningsregeln skulle innebära för vår sjöfart, är det naturligt, att man måste undersöka, dels vad den har för betydelse för den svenska sjöfart, som sker på utlandet, och dels vad den har för betydelse för sjöfarten på Sverige. Vad nu sjöfarten på utlandet beträffar, så är det väl alldeles uppenbart för den som vet, att vi i de utländska hamnarna naturligtvis icke kunna komma med svenskt mätebrev — vi måste hava sådana mätebrev, som tillfredsställa deras mättningsregler, på grund varav utfärdas appendixbrev — att det är likgiltigt, huruvida vi antaga den engelska skeppsmättningsregeln eller låta förhållandet vara på samma sätt som för närvarande, ty appendixmätebrev äro gjorda efter den engelska skeppsmättningsregeln.

Nu säger herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, att det förekommer så många reklamationer, ty våra mätebrev bliva understundom icke godkända. Det blir precis på samma sätt, ifall vi övergå till den engelska skeppsmättningsregeln, ty man vill väl icke, att vi skola mäta våra fartyg i England eller någon annan stans, utan de skola mätas i Sverige, och om den engelska mättningsregeln tillämpas för dessa appendixmätebrev och den svenska regeln för de svenska mätebrev så är det likgiltigt vad beträffar den utrikes sjöfarten, om vi antagit den engelska regeln eller icke. Dessa reklamationer bliva icke färre i framtiden, utan de komma alltid att kvarstå, vilken ståndpunkt man än intager i denna fråga.

Nu har det sagts, att de svenska fartygen skulle hava så stora olägenheter av det nuvarande systemet. Jag har aldrig hört talas om några olägenheter därav. Det finnes kanske litet bråk då och då, men

*Ang. tull-
verkets stator.* det hör till sjöfarten. Det bör väl vara herrarna bekant, att där ofta är trassel.

(Forts.)

Ser man därefter på den inrikes sjöfarten, erkände sjöministern, att det skulle innebära en fara, om det utländska tonnaget skulle få en fördel framför det svenska, ifall vi överginge till den engelska mättningsregeln, men om en dylik fara kunde man icke tala, ty utlandet skulle få minskning i uppskattat tonnage med 21,7, under det att svenska fartyg skulle få 19,3. Det ser således ut, som om förhållandet mellan det svenska tonnaget och det utländska tonnaget skulle beträffande sjöfarten på Sverige bliva detsamma i stort sett, ifall man överginge från svensk till engelsk mättningsregel. Men jag tycker verkligen, att sjöministern bort tänka på att det finnes en annan faktor, som är avgörande, och det är: vad är det för fartyg, som utlänningen skickar hit till Sverige? Hava de särskild anledning att för närvarande skicka hit moderna båtar? Nej, visst icke. Även om de skicka hit de allra modernaste båtar, skola dessa mätas efter svensk mättningsregel, och fastän de äro modärna, blir det icke mindre avgiftspliktigt tontal, än om de äro gammalmodiga. Men hur blir det, ifall vi övergå till den engelska mättningsregeln? Då komma naturligtvis utlänningarna att hitskicka modernt tonnage, så att de med tillämpning av den engelska regeln komma till låga avgifter.

Då kan man säga: varför gör icke Sverige detsamma och bygger moderna båtar? Svaret på denna fråga är det: vi hava icke tillräckligt med pengar, och vi hava icke så stor ångbåtsflotta, som åtskilliga andra nationer, med vilka det gäller att konkurrera. Det fordras kapital i våra dagar, om man skall bygga fartyg, och stort kapital, och man kan i vårt land endast successivt övergå från gammalt till modernt tonnage. Vårt land har i det avseendet icke stora resurser. Om vi se på Englands flotta, vad vore det för svårighet för England att, om vi övergå till den engelska mättningsregeln, taga hit sitt moderna tonnage för att konkurrera med våra fartyg och begagna sig av de fördelar, som de skulle erhålla genom den engelska mättningsregelns tillämpning. De finge betala mindre och vi mera.

Nu är det visserligen sant, att det är ett vackert och stort mål att söka komma fram till en enhetlig regel, och det böra vi eftersträva, men vi skola icke göra det på det sättet, att vår sjöfart går under.

Herr finansministern sade, att man bör icke taga för stort intryck av de enskildas intressen; men hela sjöfartens intresse är ju summan av alla enskildas intressen. Skola vi icke taga hänsyn till det? Här i landet lär man snart icke alls vilja taga hänsyn till några ekonomiska intressen. Vad är det då man enligt finansministern skall taga hänsyn till? Jo därtill, att utom Sverige det endast är Chile och Belgien, som icke tillämpa den engelska mättningsregeln. Är det någon av herrarna, som känner något obehag av att vara tillsammans med Chile och Belgien? Skulle ni vara gladare, om sjöfartsnäringen gäve mindre netto, men vi hade den stora äran att vara tillsammans med England och Tyskland etc.? Jag kan icke finna annat, än att Chile och Belgien äro ett tillräckligt gentilt sällskap. Och menar man, att de icke vore det, så berör det icke mig det allra ringaste, ty jag ser

på Sveriges verkliga intresse, icke på huru det ser ut utåt eller i vad sällskap vi äro. Man kan icke i detta fall åberopa den gamla satsen: säg mig med vem du umgås, och jag skall säga dig vem du är. Ang. tull-
verkets statcr.
(Forts.)

Sedermera, när man på regeringsbänken fann, att man kanske icke kunde hålla uppe den engelska mättningsregeln, gjorde man gällande, att detta förslag, som nu är framlagt, mycket väl skulle kunna antagas även med fortfarande tillämpning av den nuvarande svenska mättningsregeln. Friherre Beck-Friis har redan påpekat, att det intrycket får man icke av den kungliga propositionen att något dylikt vore avsett. Men jag instämmer för min del med den föregående talaren, som yttrade sig i samma riktning, att nog är den kontroll, som för närvarande finnes, ojämförligt bättre än den som föreslås, ty vi skola komma ihåg, att vi få visserligen enhetligheten bättre tillgodosedd genom det föreslagna systemet, men genom det nuvarande systemet får man varje särskild mätning bättre kontrollerad. Man får icke blott en papperskontroll, utan själva mätningen kontrolleras, och således synes mig, att säkerheten i detta fall är större än säkerheten med det nya systemet. Huru saken kan te sig från administrativ synpunkt, från tullsynpunkt, anser jag vara av underordnad betydelse. Huvudsaken är, vad kontrollen kan hava för betydelse för mätningens riktighet.

Till sist ett ytterligare skäl att gå med på utskottets förslag. Det kan väl ändå icke förnekas att man nu börjar undersöka, huruvida den engelska mättningsregeln är den riktiga, huruvida man icke snarare borde övergå till ett annat system. Jag är övertygad om att framtidens system icke kan vara det nuvarande enligt vilket man skall räkna ut kubikinnehållet av fartyget och sedan draga av åtskilliga utrymmen enligt olika regler. Det riktiga synes väl vara, att grunden för fartygets avgiftspliktighet skall vara *vikten* av den last det kan bära. Och därför, när helst det man och man emellan talas om fartyg på så och så många ton, vem tänker då på registerton? Man tänker på viktton och huru mycket last det ifrågavarande fartyget kan bära. Därefter bör det betala avgift. Har man den uppfattningen, att vi stå inför en övergång, varför skulle man, när andra börjat vackla i fråga om det engelska systemet, antaga det, synnerligast som det onekligen innebär en fara för vår sjöfartsnäring, vilken fara visserligen blir mindre och mindre, i mån som våra fartyg bliva modernare och man sålunda hinner skaffa sig nytt tonnage.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag skall icke besvära kammaren med någon lång diskussion, men beträffande innebörden av utskottets motivering ville jag framhålla, att man i densamma velat inlägga någonting annat, än utskottet däri velat uttala. Utskottets alla ledamöter ha, såsom synes, enat sig om det yttrande, som här föreligger, och den tankegång, som varit bestämmande för dem, som icke göra anspråk på att förstå själva den tekniska sidan av spörsmålet, har varit att, när icke ett direkt statsintresse här påkallar ändring och det är uppenbart, att opinionen hos den industri, det här gäller, alltmer tydligt förskjutit sig i riktning mot den engelska mättningsregeln, det

Ang. tull-
verkets stater.
(Forts.)

icke är påkallat att införa densamma. Det har i stort sett varit denna tankegång, som föranlett, att vi ansett oss böra förena oss med utskottets övriga ledamöter och avstyrka föreliggande förslag.

Nu yttrades emellertid av sjöministern, att ett godkännande av utskottets förslag skulle innebära, att Riksdagen skulle taga position i mättningsfrågan, och att det vore olämpligt, då omöjligen sakkunskap härvidlag kunde förefinnas hos kammarens flertal. Jag måste anse, att frågan ligger på annat sätt. Genom att finansministern på sidan 242 under sjunde huvudtiteln säger: »sedan chefen för sjöförsvarsdepartementet meddelat mig, att han har för avsikt att framlägga förslag till förordning angående skeppsmätning i huvudsaklig överensstämmelse med ett av särskilda sakkunniga den 30 september 1911 avgivet, på engelska regeln grundat förslag, men detta icke lämpligen kunde ske förrän frågan om skeppsmätningens kontrollens omorganisation vunnit sin lösning, ber jag nu att få anmäla sistnämnda fråga för Eders Kungl. Maj:ts», har jag måst fatta situationen så, att ett godkännande av ett förslag, grundat på detta resonemang, innebär ett positionstagande för den engelska mättningsregeln, en inbjudan således till Riksdagen att tillstyrka denna regels införande, under det att utskottet har velat avstyrka, att man skulle taga position i den tekniska delen av frågan. Utskottet säger nämligen, efter att hava angivit åtskilliga skäl för sin åsikt: »vid dylikt förhållande och då man alltså synes böra ställa sig ganska tveksam i fråga om lämpligheten av att hos oss införa den engelska skeppsmättningsregeln, har utskottet, som icke anser den föreslagna skeppsmättningskontrollen» -- detta ord har tydligen på åtskilliga håll blivit utläst såsom »skeppsmättningsregeln», under det att utskottet givetvis därmed åsyftar den organisation, varmed varje antagen regels tillämpning måste kontrolleras -- »vara fördelaktigare än den nuvarande under nu inom landet rådande regler för skeppsmätningen, för sin del funnit sig sakna skäl att för närvarande biträda en organisation, som synes vara i huvudsak avsedd för beredande av väg för införande av den engelska skeppsmättningsregeln».

Sålunda måste jag uttolka detta yttrande så, att utskottet vill avstyrka Riksdagen att taga position i den tekniska delen av frågan, under det att Kungl. Maj:ts proposition måste anses innebära en inbjudan åt Riksdagen att tillkännagiva sin anslutning till den uppfattning, som förordar en ny regels införande.

Slutligen vill jag säga med avseende på det resonemang, som förts om att »läget» i detta avseende icke skulle vara ändrat mot vad som förekommit tidigare, att det är väl ändå ett förändrat läge. Jag vill icke förneka, att skeppsredarna själva skapat förvirring, därför att flertalet av dem tidigare petitionerat om den engelska regels införande, varemot nu uppenbarligen flertalet anhåller, att den icke måtte införas. Men när man resonerar med skeppsredarna härom säga de, att den förändrade ståndpunkten beror på att de studerat frågan om, huru regeln i fråga skulle verka på rederinäringen, och då måste den förändrade uppfattningen i sakkunniga kretsar i och för sig innebära ett förändrat läge ur Riksdagens synpunkt. Och dessutom har det också lämnats ostridigt, att man i utländska fackkretsar hyser tvivel om huruvida den engelska mättningsregeln är den bästa. Och varpå

beror denna förändrade uppfattning? Såvitt jag kunnat erfaras därpå, att man funnit, att i den mån som skeppsbyggnadskonsten utnyttjar de möjligheter, som ligga i den engelska mättningsregeln, på ett för vissa fartygstyper utmärkande sätt, är regeln såsom allmängiltig olämplig, och det förefaller mig, som om man hade goda skäl att verkligen vara betänksam mot regelns tillämpning på svenska förhållanden.

*Ang. tull-
verkets stater.*
(Forts.)

Av dessa skäl hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag före kl. 2 e. m. utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 på aftonen.

Herr Lindley: Utan tillgång till några siffror för att styrka mina påståenden vill jag dock ifrågasätta, huruvida herr Tryggers utsago har rätten bakom sig, då han ifrågasätter, att det enda skyddet för sjöfarten skulle bestå i den svenska eller rättare sagt den tyska mättningsregelns bibehållande. Han ville göra troligt, att om vi skulle övergå till den engelska mättningsregeln, skulle följden bliva, att England såsom en mycket stor sjöfartsidkande nation skulle skicka hit sitt modernaste tonnage för att tävla med våra fartyg. Nu tror jag icke, att hamnumgälderna hava någon större inverkan i denna sak. Hamnumgälderna äro visserligen en betydande tunga på de sämst lottade ångfartygen eller på segelfartygen, men icke har det någonting att betyda i det stora fraktkriget. Att England icke skickar hit sina mest moderna fartyg beror därpå, att vi icke hava så stor lastmassa att skicka ut och att de nya moderna fartygen icke byggas efter de dimensioner, som vi skulle behöva i vårt land. Därför har det lilla Sveriges tonnage mycket starkt övertag i denna konkurrens, ehuru också Norge söker tävla med oss. I alla fall tror jag, att det icke är dessa hamnumgälder, som avskräcka England från att skicka hit till oss sina moderna fartyg.

För min del är jag icke någon beundrare av den engelska mättningsregeln, men det är icke på grund av dessa anledningar, utan på grund av sjömannamässiga erfarenheter, som jag har en viss aversion mot den engelska mättningsregeln. Engelsmännen bygga icke fartyg, utan de bygga magasin med tillhjälp av förut påpekade tricks, fartyg som skola kunna lasta det mesta möjliga och endast hava det minsta möjliga avgiftspliktiga tonnage. De bygga fartyg, som varken kunna styras eller hanteras på något sätt, utan de äro rent ut sagt endast flytande magasin. Det är anledningen, varför jag icke tycker om det engelska systemet.

Jag har icke något yrkande att göra.

Herr Trygger: Jag skall icke vidare upptaga denna fråga till bemötande. Att vi, herr Lindley och jag, på olika vägar komma till samma resultat, är ju angenämt.

När jag gjorde mitt yrkande, yrkade jag bifall till utskottets förslag. Jag menade naturligtvis i denna punkt och i denna fråga, och för att undvika missförstånd skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag med den ändring, som innehålles i den reservation, vilken vid denna punkt är avgiven av greve Wachtmeister m. fl.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner komme att göras särskilt beträffande dels generaltulldirektörens avlöning, dels ifrågasatt inrättande på ordinarie stat av en ny kontrollörstjänst vid tullkammaren i Göteborg, dels ock anslag till skeppsmättningskostnad, varefter övriga framställningar i mom. a) skulle företagas till avgörande.

I avseende på generaltulldirektörens avlöning vore yrkat, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle godkänna vad härom föreslagits i den av greve Fredrik Wachtmeister m. fl. vid förevarande punkt avgivna reservationen.

Härefter gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på antagande av reservanternas förslag vara med övervägande ja besvarad.

Beträffande frågan om inrättande av en ny kontrollörstjänst vid tullverket i Göteborg, fortsatte herr talmannen, hade yrkats, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr A. G. Lindblad m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Propositioner gjordes enligt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Vidkommande anslag till skeppsmättningskostnad, yttrade herr talmannen, vore yrkat, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Sedermera gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

På därefter gjord proposition bifölls vad utskottet i övrigt hemställt i föreliggande moment.

Mom. b) och c.)

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 48.

*Förstärkning
av arbets-
krafterna vid
tullverkets
lokal-
förvaltning.*

I punkt 50 av sjunde huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att för förstärkning av arbetskrafterna vid tullverkets lokalförvaltning, i enlighet med vad departementschefen i sitt yttrande till statsrådsprotokollet över finansärenden för den 14 januari 1913 närmare utvecklat, på extra stat för år 1914 anvisa ett belopp av 232,015 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att därav redan under år 1913 disponera 65,685 kronor.

Under hänvisande till herr M. Bengtssons i nästföregående punkt omförmälda motion nr 122 och med åberopande av vad utskottet i ärendet anfört under samma punkt, hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att Riksdagen, med avslag å herr M. Bengtssons motion nr 122 i vad den avsåge å extra stat föreslagna tjänster, måtte för förstärkning av arbetskrafterna vid tullverkets lokalförvaltning, i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i sitt yttrande till statsrådsprotokollet över finansärenden för den 14 januari 1913 närmare utvecklat, på extra stat för år 1914 anvisa ett belopp av 225,015 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att därav redan under år 1913 disponera 58,685 kronor.

*Förstärkning
av arbets-
krafterna vid
tullverkets
lokal-
förvaltning.
(Forts.)*

Reservation hade avgivits av herrar *A. G. Lindblad, N. E. Lindberg, J. Ström, A. Anderson* i Råstock och *C. R. Jansson*, vilka yrkat, att med anledning av herr M. Bengtssons motion nr 122 Kungl. Maj:t:s framställning om uppförande av tjänstemän å extra stat skulle avslås i vad den avsåge uppförande av sex nya kontrollörstjänster från och med den 1 mars 1913 och ytterligare 2 nya sådana tjänster för år 1914 samt att följaktligen det av Kungl. Maj:t föreslagna extra anslaget till förstärkning av arbetskrafterna vid tullverkets lokalförvaltning skulle minskas med 57,790 kronor till 165,225 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att därav redan under 1913 disponera 36,235 kronor.

Herr Lindblad, Anders: Jag har även reserverat mig i denna punkt, som rör tillsättande av vissa kontrollörer, som utskottet här föreslagit. Jag har gjort det av precis samma skäl, som de varpå jag stödde min reservation i föregående punkt. Jag tror icke att det föreligger behov av tillsättande av de kontrollörsbefattningar, som äro här i fråga.

Med anledning av ett yttrande som fälldes under debatten om föregående punkt, därvid herr Olof Jonsson framhöll, att han jämte avdelningens övriga ledamöter på ort och ställe övertygat sig om nödvändigheten av dessa befattningar, ber jag endast få säga, att jag tror, att den övertygelse, man erhållit vid ifrågavarande besök, åtminstone icke vad alla avdelningens ledamöter vidkommer varit så synnerligen stark. Det blev nämligen även inom utskottet framfört, att man gjort besök i härvarande tullverk och det visade sig då, att en av avdelningens ledamöter kunde meddela, att när avdelningen infann sig i tullverket för att öfvertyga sig om ifrågavarande tjänsters behövlighet, det gått så till, att man inom tullverket ett par dagar förut fått veta, när avdelningens ledamöter skulle komma, varför en av de största varumottagarne i Stockholm fått en vink om att vid samma tillfälle deklarerat ut varor. Och naturligtvis såg det då ut, som om det var mycket att göra. Det var naturligtvis detta som gjorde, att herr Olof Jonsson jämte en del av de övriga utskottsledamöterna blev övertygad om nödvändigheten av flera kontrollörsbefattningar vid tullen. Men det är ju alldeles klart, att den som kommit underfund med, på hvilket sätt det gått till, icke kan hava samma övertygelse om nödvändigheten av ifrågavarande befattningar.

*Förstärkning
av arbets-
krafterna vid
tullverkets
lokal-
förvaltning.* Jag får för min del vidare med hänsyn till vad förut yttrats därom, att för närvarande frågan är under utredning, huruvida icke billigare arbetskraft kan i högre grad användas inom statens verk, yrka bifall till den reservation, som jag vidfogat betänkandet. Den avser såsom sagt endast dessa kontrollantbefattningar.

(Forts.)

Herr Jonsson, Olof: Utan att ingå i meningsutbyte med den föregående talaren skall jag helt enkelt yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindley: En af de senaste talarne i föregående fråga sade, att utskottet varit mycket betänksamt i fråga om stegringen i antalet av högre tjänstemän inom tullen. Alla tyckas sålunda vara ense om nödvändigheten av att spara, men den stora frågan är att kunna ena sig om, *var* man skall spara. Den ena parten vill spara på ett område, den andra på ett annat, och följderna är att man skruvar upp budgeten. För min del anser jag att just på detta område besparingar skola kunna göras. Den största och säkerligen väsentligaste orsaken till höjning i kostnaderna för tullverket är ju, att man skaffat sig ett så oproportionerligt stort antal kvalificerade tjänstemän. Jag har förut i motion inom Andra kammaren påpekat denna onaturliga stegring; den följer icke med ökningen i tullverkets inkomster. En ökning med flera hundra procent har visat sig i fråga om utgifterna, och det är uteslutande att skriva på det kontot, att man vill hava så många kontrollörer och kvalificerade tjänstemän. Vid en jämförelse med förhållandena i andra länder faller i ögonen, vilken mängd språkkunnigt folk man använder för dessa anspråklösa befattningar. I tullen kunna nästan alla tjänstemän tala flera språk, och personer med akademisk bildning användas för att sköta mycket enkla göromål. Kommer man till ett annat land och icke kan tala det landets språk, får man skaffa sig tolk eller ock gå till högre ämbetsmän och där få ärendet uträttat. Här återigen anses det vara på sin plats, att dessa alla tjänstemän behärska ett par tre främmande språk. Jag anser det vara slöseri att använda kvalificerad arbetskraft på detta sätt.

Man pekar på, att denna fråga föreligger till Kungl. Maj:ts omprövning genom en kommitté, men samtidigt går man med på att öka ut ifrågakvarande tjänster, visserligen avsedda att tillsättas på extra ordinarie stat, men det är dock en tillökning som man sedermera icke kommer ifrån, även om kommittén finner, att man mycket väl kan omrangera arbetet och lägga en hel del göromål på mindre kvalificerade tjänstemän. Jag tror, att det är oklokt att gå med på denna ökning, även om den skall ske på extra ordinarie stat, och får därför yrka bifall till reservationen.

Friherre Beck-Friis, Johan: Det tycks vara alldeles klart, att utskottet här försökt vara så sparsamt som möjligt. Vi ha försökt övertyga oss om, huruvida de nu föreslagna platserna äro behöfliga eller icke. Såsom nyss nämndes, har generaltullstyrelsen begärt många fler platser än Kungl. Maj:t upptagit i propositionen.

Att utskottsavdelningen gick till tullverket för att försöka bilda sig ett omdöme, huruvida dessa platser här i Stockholm verkligen äro av behovet påkallade, tycker jag var ordentligt gjort, och jag tycker inte det var snällt sagt av herr Lindblad, då han vill påstå, att man för detta tillfälle tog fram en stor firma, som hade stora kvantiteter varor att förtulla. Jag förmodar, att herr Lindblad icke vill påstå, att denna firma tagit in sina varor blott för att de skulle tullbehandlas, när vi gjorde vårt besök; funnos de i alla fall, borde de väl bliva tullbehandlade, antingen vi voro där eller icke.

*Förstärkning
av arbets-
krafterna vid
tullverkets
lokal-
förvaltning.
(Forts.)*

Vidare har man i fråga om användningen av överkvalificerad arbetskraft inom statens verk påmint om, att frågan håller på att utredas. Det är mycket sant. Men jag undrar, om det kan vara ett fel, att t. ex. en tjänsteman inom tullen kan ett språk. Detta finner jag vara en fördel. Jag tror att de personer, som arbeta på dessa platser, just därför äro så mycket lämpligare för dessa platser och sköta dem så mycket bättre.

Det kan icke vara möjligt för statsutskottets ledamöter att försvara varje plats, för vilken Kungl. Maj:t begärt en ny tjänsteman. Men utskottet har gjort så mycket, att utskottet försökt genom förfrågningar taga reda på, huruvida dessa platser med säkerhet behövas i framtiden. Statsrådet och chefen för finansdepartementet har även genom sin expeditionschef meddelat oss, att de platser, för vilka nu anslag begäres, enligt hans öfvertygelse för framtiden verkligen komma att vara behövliga inom tullverket. Jag får således yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herrar *A. G. Lindblad m. fl.* vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 49—54.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 55.

Lades till handlingarna.

Punkten 56.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 57.

Lades till handlingarna.

Punkterna 58—63.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 64.

Lades till handlingarna.

Punkten 65.

Utskottets hemställen bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets den 2 och 3 innevarande april bordlagda utlåtande nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter skomakaren Carl Gustaf Carlsson från Trosa, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om upprensning och ny-anläggning av inre farleder i Bohusläns skärgård.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 2 och 3 i denna månad bordlagda utlåtande nr 38, i anledning av väckta motioner angående utredning och förslag i fråga om upprensning och nyanläggning på statens bekostnad av inre farleder i Bohusläns skärgård.

Med tillstyrkande av vad i särskilda likalydande till statsutskottet remitterade motioner, nämligen nr 10 i Första kammaren, väckt av herrar *S. Neiglick*, *E. Hallén* och *K. A. Andersson*, och nr 70 i Andra kammaren, väckt av herr *O. Lundgren* jämte ett flertal kammarledamöter, föreslagits, hade utskottet i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att Riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida och i vilken utsträckning inre farleder i Bohusläns skärgård måtte på statens bekostnad upprenas eller nyanläggas, samt för Riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning kunde giva anledning.

Herr Ericson, Hans: Jag har icke annat yrkande att göra än det, vartill utskottet kommit, men vill dock framhålla såsom önskemål, att vid den utredning, som på grund av denna skrivelse eventuellt kommer att verkställas, även sjöförsvarets synpunkter måtte beaktas. Jag anser det vara berättigat att så sker, då det ifrågasättes, att statsmedel skola användas för upprensande och nyanläggning av dessa farleder. Det är ju så, att Bohusläns skärgård, under förutsättning att flottans verksamhet förlägges till västkusten, kommer att utgöra operationsbas för den sjöstyrka, som där befinner sig. Det är ju uppenbart, att den utvidgning av farleder, som här är i fråga, kan bliva till stor fördel för denna verksamhet, därest även de betingelser,

som från flottans sida kunna komma att framställas, bliva uppfyllda. Jag anser mig icke böra här närmare ingå på *vilka* önskemål jag härvid åsyftar, men vill endast nämna, att lederna böra framdragas på lämpliga ställen ävensom att krökningsförhållandena i lederna böra bliva sådana, att våra långa torpedfartyg, för vilka lederna skulle vara användbara, där kunna utan alltför stor tidsutdräkt taga sig fram. Jag har därför endast velat till protokollet uttala det önskemålet, att *redan från början* av den utredning, som här ställes i utsikt, de sjö-militära synpunkterna må bliva beaktade.

Om upprensning och ny-anläggning av inre farleder i Bohusläns skärgård.

(Forts.)

Eter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets den 2 och 3 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 39, i anledning av väckt motion angående ersättning till vissa lägenhetsinnehavare för förlust vid bortförande av byggnader från ett till statens järnvägar upplåtet område vid Gellivare, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 2 och 3 i denna månad bordlagda utlåtande nr 40, i anledning av väckt motion angående understöd åt förste postiljonen J. Andersson Almén.

Om understöd åt förste postiljonen J. Andersson Almén.

I en inom Första kammaren av herr *F. Hallberg* väckt, till statsutskottets förberedande behandling överlämnad motion, nr 12, i vilkens syfte herr *A. Antonsson* instämt, hade hemställts, att Riksdagen måtte medgiva, antingen att understöd bereddes förste postiljonen J. Andersson Almén å postverkets pensionsstat med 150 kronor om året eller hälften av vad honom av domstol tillerkänts för minskad arbetsförtjänst, räknat från och med år 1914, eller ock att ett understödsbelopp en gång för alla av 3,000 kronor å postverkets stat åt honom utbetalades.

Utskottet hade i detta utlåtande på anförda grunder hemställt, att herr *Hallbergs* förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Hallberg*: Jag ber att få beledsaga utskottets avslagsyrkande under denna punkt med en kort likbegängelse.

Utskottet har mycket frejdigt och tillika med rörande endräkt avstyrkt den lilla anslagssumma, som i denna motion ifrågasättes åt en statsfunktionär, som under utövningen av sin tjänst utsatts för ohyggligt våld och ådragit sig lidande för livstiden. Utskottet har lagt sig vinning om att påvisa ohållbarheten av några av de skäl, som utskottet anser vara anförda såsom grund för detta anslag. Men

*Om understöd
åt förste
postiljonen
J. Andersson
Almén.
(Forts.)*

om utskottet behagat läsa motionen, jag vågar säga med litet mera andakt, borde utskottet hava funnit, att jag icke åberopat berörda skäl såsom rättsgrunder för detta anslag. Ty rättsgrunder kunna tydligen icke åberopas. Utan jag har framhållit saken såsom en gård av ren billighet. Det gäller en tjänsteman, som tillfogats svår kroppsskada och lidande för livstiden, som av domstol blivit tillerkänd ersättning för både det ena och det andra, men icke kunnat få ut något av de betalningsskyldiga, och som under hela sin tjänstetid enligt enstämmiga uttalanden förhållit sig väl. Härtill kommer tillika, att efter all sannolikhet vid det omtalade tillfället värdepost blivit bortrövad mer än som skett och postverkets ersättningsskyldighet blivit större, därest icke denne postfunktionär uppträtt så företagsamt, som han gjort och som det varit honom möjligt, utrustad som han var med tre revolverkulor i huvudet. Jag har velat sätta Riksdagen i tillfälle att visa sin erkänsla och medkänsla med denne man, men jag har tydligen misslyckats. — Jag ber att mitt yttrande icke måtte fattas såsom ett uttryck för respektlöshet för utskottet, men jag kan icke neka till, att detta betänkande verkar känslolöst, jag vågar säga nästan iskallt, och dock sitta i detta utskott mänsklighetens yppersta i fråga om välvilja mot likar, ja samhällsvälgörare och samhällsförbättrare av prima valör.

Något yrkande vågar jag icke framställa, därest jag icke finner, att jag har att vänta stöd inom kammaren.

Greve Wachtmeister, Fredrik: Jag ber att mot den föregående talaren få framhålla, att utskottet med mycken uppmärksamhet och — för att använda hans terminologi — med verklig andakt läst igenom hans motion. Jag ber även få konstatera, att motionären själv säger, att han icke kunnat anföra någon enda rättsgrund för sin framställning, men han talar om att han anfört billighetsskäl. Ja, det kan ju vara så, men det är vår skyldighet i statsutskottet att väga dessa billighetsskäl, vilka anföras såsom grunder för de många motioner, vilka komma till utskottets behandling, och vi hava försökt väga skälen i fråga om denna motion så gott vi kunnat, men icke funnit dem tillräckliga för att föreslå Riksdagen att gå in på motionärens förslag. Det är i alla fall förhållandet, att denne man, som varit utsatt för attentat, under närmare tre år, då han måst sköta sin hälsa, hela tiden åtnjutit full lön och tjänstgöringspenningar, jag tror alla löneförmåner, som äro förenade med hans tjänst. Ävenså har han blivit befordrad, sedan han återställts. På grund av denna befordran har han, som förut hade 1,580 kronor i lön, erhållit 1,940 kronor och sitter således nu med en inkomst, som med 360 kronor överstiger den, han förut hade.

Nu anför motionären tvenne stora skäl, på vilka han anser sig kunna grunda anspråk om en extra gratifikation. Det ena är, att mannen i fråga icke längre orkar skaffa sig biförtjänster såsom förut. Motionären har icke omtalat, huru stora dessa biförtjänster förut varit, men det måste erkännas att, då i alla fall löneförmånerna uppgå till 360 kronor mer än förut, det icke är troligt, att förutvarande biförtjänster motsvara denna summa. Vidare säger den ärade motionären,

att arbetskrafterna äro nedsatta, och han fruktar, att mannen icke längre skall kunna sköta sin tjänst. Därpå svarar utskottet, att om förhållandet skulle bliva sådant, förväntar utskottet, att regeringen gör en framställning, så att personen i fråga icke därav blir lidande.

I anledning av detta uttalande av utskottet får jag säga den ärade motionären, att enligt vanligt begrepp skulle man anse utskottets avslagsyrkande såsom synnerligen välvilligt, och jag hade verkligen väntat mig att i stället för den straffpredikan, utskottet blivits utsatt för från hans sida, få höra ett tack för det löfte, som ligger inneslutet i utskottets hemställan. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Omanderstedt
 åt förste
 postiljonen
J. Andersson
Aimén.
 (Forts.)

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 2 och 3 innevarande april bordlagda utlåtande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring beträffande brottmålsdomarens i Norrbottens län avlöning.

Ang. ändring
 beträffande
 brottmåls-
 domarens i
 Norrbottens
 län avlöning.

I en till Riksdagen den 21 februari 1913 avläten, till statsutskottets förberedande behandling överlämnad proposition (nr 88) hade Kungl. Maj:t under åberopande av ett propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för samma dag föreslagit Riksdagen medgiva, att, med ändring av vad för närvarande gällde angående ersättning till den tillförordnade brottmålsdomaren i Norrbottens län, under åren 1913, 1914 och 1915 finge från det under andra huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till ersättning åt domare, vittnen och parter för rannsakingar med häktade till honom utgå dels ett årligt arvode av 1,200 kronor, dels 25 kronor för varje av honom för sådan rannsaking hållet urtima ting eller extra sammanträde under lagtima ting, dels resekostnads- och traktamentsersättning enligt tredje klassen i gällande resereglemente, dock med iakttagande att dagtraktamente ej finge beräknas för dygn, varunder förrättning ägt rum, dels ock traktamente av 16 kronor för var och en av de två expeditionsdagar, brottmålsdomaren ägde beräkna för varje av honom handlagt mål.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på åberopade skäl hemställt, att Riksdagen måtte medgiva, att, med ändring av vad för närvarande gällde angående ersättning till den tillförordnade brottmålsdomaren i Norrbottens län, under åren 1914 och 1915 finge från det under andra huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till ersättning åt domare, vittnen och parter för rannsakingar med häktade till honom utgå dels ett årligt arvode av 1,200 kronor, dels 25 kronor för varje av honom för sådan rannsaking hållet urtima ting eller extra sammanträde under lagtima ting, dels resekostnads- och traktamentsersättning enligt tredje klassen i gällande resereglemente, dock

*Ang. ändring
beträffande
brottmåls-
domarens i
Norrbottens
län avlöning.* med iakttagande, att dagtraktamente ej finge beräknas för dygn, var-
under förrättning ägt rum, dels ock traktamente av 16 kronor för var
och en av två expeditiionsdagar, för varje hållet urtima ting eller
extra sammanträde under lagtima ting.

(Forts.)

Reservation hade afgivits av herr *O. Jonsson*, friherre *J. G. Beck-Friis* och herr *O. M. Strömberg*, utan att dessa likväl däri framlagt sin åsikt.

Herr Jonsson, Olof: Utskottets nyss upplästa hemställan skiljer sig i två avseenden ifrån Kungl. Maj:ts proposition: för det första däri, att enligt utskottet arvodet skulle beviljas för åren 1914 och 1915, under det att enligt Kungl. Maj:ts proposition det skulle beviljas för både 1913, 1914 och 1915, således för ytterligare ett år; för det andra däri, att 16 kronor för var och en av de expeditiionsdagar, domaren äger beräkna för varje handlagt mål, av utskottet föreslagits att utbytas mot dagtraktamente för var och en av de två expeditiionsdagar, som beräknas för varje hållet urtima ting eller extra sammanträde under lagtima ting. Enär man måste förutsätta, att arvodets beviljande är nödvändigt för år 1914 och 1915 för att erhålla en brottmålsdomare, som på skickligt sätt handhar sina göromål, torde det vara lika nödvändigt att erhålla detsamma för år 1913. Huvudsakligen av denna anledning är det, som jag jämte tvenne kamrater i utskottet reserverat mig, och på grund härav ber jag att med avslag på utskottets hemställan få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Greve Wachtmeister, Fredrik: Den siste ärade talaren sade, att han jämte tvenne ledamöter i utskottet reserverat sig. Detta är sant, men jag ber få omtala för kammaren, att ifrågavarande beslut fattades inom utskottet efter votering, därvid majoriteten var mycket knapp, och jag tillhör dem, som stodo på samma sida som herr Olof Jonsson.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på föreliggande utlåtande annat yrkande ej förekommit än av herr *Jonsson, Olof*, att kammaren, med avslag å utskottets hemställan, såvitt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av berörda yrkande, och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

*Om faststäl-
lande av en
maximal-
arbetsdag för
lönarbetare.* Föredrogs änyo Första kammarens andra tillfälliga utskotts den 2 och 3 innevarande april bordlagda utlåtande nr 8, i anledning av herrar Steffens och Anders Lindblads motion, nr 94, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning om och på vad sätt för manliga och

kvinnliga lönarbetare en maximalarbetsdag av åtta timmar per dygn må fastställas m. m.

Om fastställande av en maximalarbetsdag för lönarbetare.
(Forts.)

I en inom Första kammaren väckt motion, nr 94, som hänvisats till behandling av kammarens andra tillfälliga utskott, hade herrar *Steffen* och *Anders Lindblad* hemställt, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, om och på vad sätt för manliga och kvinnliga lönarbetare och biträden inom industri, hantverk, handel och samfärdsel samt statens och kommunernas arbeten och företag kunde fastställas en maximalarbetsdag av 8 timmar per dygn samt i vilken utsträckning även inom andra områden av lönarbetare sådan maximalarbetsdag kunde fastställas eller, där så visades icke lämpligen kunna ske, på vad sätt motsvarande legala skydd för ett minimum av arbetsfri tid måtte kunna beredas dessa näringars lönarbetare.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda grunder hemställt, att herrar *Steffens* och *Anders Lindblads* förevarande motion icke måtte till någon Första kammarens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits

a) av herr *Rosén*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Första kammaren måtte för sin del besluta, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, om och i vad mån det jämväl i vårt land kunde anses påkallat att inom särskilda arbetsområden, med hänsyn till där rådande arbetsförhållanden eller eljest, träffa sådana anstalter, att för flera eller färre av där anställda lönarbetare och biträden måtte kunna genomföras maximalarbetsdag av viss längd eller visst minimum av sammanhängande fritid; samt

b) av herr *Steffen*, som hemställt, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, om och på vad sätt för manliga och kvinnliga lönarbetare och biträden inom industri, hantverk, handel och samfärdsel samt statens och kommunernas arbeten och företag kunde fastställas en maximalarbetsdag av 8 timmar per dygn, samt i vilken utsträckning även inom andra områden av lönarbete sådan maximalarbetsdag kunde fastställas eller, där så visades icke lämpligen kunna ske, på vad sätt motsvarande legala skydd för ett minimum av arbetsfri tid måtte kunna beredas dessa näringars lönarbetare.

Herr *Steffen*: Herr talman, mina herrar! Enligt den historik, med vilken utskottet inleder sin hemställan, är det nu nionde gången, som Riksdagen genom enskild motion föranledes att behandla frågan om lagstadgad maximalarbetsdag för vuxna arbetare, män såväl som kvinnor. Och det är att märka, att även vid andra tillfällen, såsom vid diskussionen av den allmänna lagen om arbetarskydd samt vid behandlingen av åtskilliga motioner om nattarbete och kvinnligt arbete inom vissa näringar och yrkesgrupper, utskott och kammare debatterat frågan om en allmän maximalarbetsdag, mer eller mindre

*Om jäststäl-
lande av en
maximal-
arbetsdag för
lönarbetare.*

(Forts.)

såsom huvudsaklig synpunkt. Det torde sålunda, allra helst som motionärerna låtit sig angeläget vara att göra motiveringen till sin hemställan så saklig och utredande som det stått i deras makt, icke från min sida påkallas en mera utförlig belysning av motionens principer och praktiska syfte.

Denna anledning för mig att här fatta mig jämförelsevis kort synes mig dock ingalunda kunna gälla såsom motiv eller ursäkt för utskottet att hava behandlat ärendet på det sätt som skett; d. v. s. på ett i hög grad knapphändigt sätt och utan någon verkligt saklig prövning av frågan. Det synes mig dock höra till ett riksdagsutskotts uppgifter att, vid sidan av den sakliga belysningen av en hemställan, som en motion kan innehålla, söka sakligt belysa den ställning utskottet självt finner sig föranlåtet att taga i förhållande till motionen. Då denna ställning nu är avvisande, hade man, synes det mig, från utskottets sida kunnat vänta en saklig motivering för denna avvisande hållning. I dess ställe finner jag i utskottets betänkande ingenting annat än obestyrkta påståenden, visserligen delvis av en för motionens syfte ingalunda helt ogynsam beskaffenhet.

Att själva frågan är i allra högsta grad aktuell, det finna vi ju, då vi iakttaga förhållandena i främmande länder och då vi därvid konstatera, att vi i avseende å den s. k. arbetsskyddslagstiftningen och särskilt vad beträffar lagstiftningen om en maximalarbetsdag för olika grupper av arbetare stå långt efter den övriga världen. Jag behöver blott påminna därom, att vår maximalarbetsdag för minderåriga över 14 år är tio timmar lång eller omfattande 60 timmar i veckan samt att vi sakna maximalarbetsdagslagstiftning för kvinnor. Däremot finna vi att en lagstadgad maximalarbetsdag å åtta timmar i mycket stor utsträckning är tillämpad för fullvuxna män i Australien samt i avsevärd utsträckning uti Förenta staterna och även i England, och under det att även andra länder, såsom t. ex. Tyskland, redan gått ganska långt i att införa lagstadgad maximalarbetsdag för vuxna män. Jag vill, särskilt vad Tyskland beträffar, erinra om, att man uti den tyska yrkeslagen, Gewerbeordnung, § 120, lämnat åt myndigheterna befogenhet i att införa lagstadgad maximalarbetsdag inom yrken, som synas ur arbetarnas hälsovårdssynpunkt påkalla sådant. Man har även använt nämnda befogenhet uti ett avsevärt antal fall. Vi finna sålunda, att enligt de tyska myndigheternas avvägande har lagstadgats maximalarbetsdag av olika längd för fullvuxna manliga arbetare i olika yrken allt efter hälsovårdligheten inom dessa yrken. Denna lagstadgade maximaltid går från 10 timmar ända ned till 4 timmar. Detta senare i det speciella fall att det är fråga om vulkanisering av gummivaror med användande av kolsvavla. I sådant arbete få inga arbetare användas mer än 4 timmar om dagen, och det måste inläggas tvenne timmars vila mitt uti denna fyra timmars arbetsdag.

Det visar sig alltså, att, om man lägger en mera realistisk syn på dessa frågor, än utskottet denna gången bekymrat sig om att göra, upptäcker man i hithörande företeelser ganska skiftande förhållanden, vilka kunna föranleda mycket avvikande bestämmelser, gående ut på lagstadgad maximalarbetsdag och till och med att garantera en

Kortare arbetsdag än denna åtta timmar dag, som tycks förefalla utskottet så rent utopisk. En annan punkt i den tyska lagstiftningen, som jag ber att få fästa uppmärksamheten på, är lagstadgad maximalarbetsdag för sjömän ombord på fartyg. Det är bestämt angående de transatlantiska ångarnas maskinpersonal, att ingen får vara i tjänst mer än fyra timmar i sträck och efter sådan tjänstgöring skall hava åtta timmars vila.

Om fastställande av en maximalarbetsdag för lönarbetare.
(Forts.)

Men, säger utskottet, motionen begär en utredning om och på vad sätt en maximalarbetsdag av åtta timmar skall fastställas inom alla arbetsområden eller på vad sätt ett visst minimum av fritid skall kunna beredas. Det är detta krav på en åtta timmars maximalarbetsdag, som utskottet icke kan vara med om. Utskottet har nämligen alldeles klart för sig, att vår industri efter införande av en åtta timmars maximalarbetsdag icke skulle kunna motstå konkurrensen från utlandet. Här synes mig nu, att utskottet gjort sig skyldigt till tvänne fel, som vittna om att utskottet icke ägnat alltför intensiv uppmärksamhet åt motionens egentliga syfte och art. Å ena sidan feltolkar utskottet detta krav på en åtta timmars maximalarbetsdag. Utskottet synes utgå från, att motionen innebär ett bestämt yrkande om ingenting annat än en åtta timmars maximalarbetsdag, varken mer eller mindre. I själva verket hemställer ju motionen om ingenting annat än en *utredning*, i vilken *utsträckning* en sådan maximalarbetsdag skulle i vårt land kunna tillämpas med skäligen hänsyn till å ena sidan arbetarnas krav i hygieniskt och kulturellt avseende och å andra sidan till det nationella ekonomiska kravet på produktionen. Utskottet har sålunda gjort sig skyldigt till felet, att måla någonting avskräckande på väggen, som dock icke är detsamma som motionen, för att därigenom vinna ett kraftigare stöd för sin avvisande ståndpunkt. För det andra uppställer utskottet vissa påståenden om verkningarna av en åtta timmars maximalarbetsdag. Jag vill blott fråga: vad *vet* utskottet om dessa verkningar? Det är endast genom en utredning, som vi kunna komma fram till en mera grundad uppfattning, vilka verkningarna skulle med skäl kunna tänkas bliva; och utredningen ensam skulle näppeligen kunna leda oss fram till någon visshet. Det är klart, att endast *försök* med förkortning av arbetstiden och iakttagelser över dessa försöks verkningar på produktionen i sista hand kunna giva någon verklig visshet på detta område.

Nu nöjer sig utskottet, vad industriarbetarna beträffar, med att hänvisa till den »internationella föreningen för arbetareskydd» och dess strävan att så småningom driva fram en maximalarbetsdagslagstiftning i alla länder samtidigt. Utskottet påpekar, att denna förening, som har officiellt erkännande och till vilken regeringarna skicka sina representanter, just nu arbetar med frågan om en tio timmars maximalarbetsdag för kvinnor samt att den för övrigt arbetar med frågor om förbud för nattarbete för minderåriga över huvud taget inom industrien. Detta talar ju starkt för motionens syfte. Men vad jag icke kan förstå är utskottets uppfattning, att vi här i Sverige icke skulle behöva åtgöra någonting i utredningssyfte eller icke skulle behöva arbeta på förverkligandet av maximalarbetsdagskravet på egen hand, därför att detta internationella arbete finnes. Det är

Om fastställande av en maximal-arbetsdag för lönarbetare.

(Forts.)

för mig alldeles tydligt, att det nationella och det internationella arbetet måste gå hand i hand. På dessa internationella sammankomster och kongresser redogöres för förhållandena, sådana de gestalta sig på lagstiftningens område inom de olika länderna, samt redogöres för de utredningar och dylikt som försiggå inom de olika länderna. Vad som skall anbefallas från kongressens sida åt de olika regeringarna, det grundar sig till stor del just på iakttagelser över vad som redan pågår inom de olika länderna. Man vill bygga på förefintliga behov och tendenser. Skulle alla länder förhålla sig så passivt på detta område, som utskottet rekommenderar att vi skola göra här i landet, kan jag icke förstå, att dessa internationella kongresser för arbetarskydd skulle ha någon grund att stå på. De skulle ju sakna ett viktigt material för sitt arbete och skulle i själva verket sakna förutsättningarna för sin strävan att kunna framlägga just de lagförslag, som ha bästa utsikten att bli antagna i alla länder samtidigt. Blott därför att andra länders statsmakter iakttagit en helt annan ståndpunkt, än vårt utskott vid detta tillfälle anbefaller, finns det verkligen ett värdefullt *internationellt*, så väl som *nationellt*, utvecklingsarbete på maximal-arbetsdagslagstiftningens område.

Till sist vill jag be att få för kammaren framhålla, att kampen om arbetsdagens längd varit ett av de mest framträdande dragen i hela den stora kampen mellan arbetare och arbetsgivare, som pågått allt sedan de nyare industriella, de »moderna» produktionsmetoderna kommit till. I början och mitten av förra århundradet, då dessa produktionsmetoder blevo införda, var arbetsdagen omätligt lång, för barn och kvinnor så väl som för män. Det erfordrades en skarp kamp mellan arbetare och arbetsgivare för att den fördärvligt långa arbetstiden skulle bli något avkortad. Samtidigt lärde sig statsmakterna inse, att här förelåg ett område för deras verksamhet och att det icke ginge an att överlämna hela denna stora fråga åt det privata kriget mellan arbetsgivare och arbetare. Maximalarbetsdagsfrågan är således en fråga, som har sysselsatt det moderna samhället, särskilt arbetarklassen, allt ifrån det ögonblick det storindustriella produktions sättet kom till. För omkring 24 år sedan tog detta den moderne lönarbetarens krav på arbetsdagens förkortande och på maximalarbetsdagens fastställande genom lagstiftning sig uttryck i beslutet att genom demonstrationer den 1 maj varje år och i varje land proklamera åtta timmars maximalarbetsdag såsom det närmaste målet för arbetarnes önskningar på detta område.

Vi hava sällunda i denna »åtta-timmars-rörelse» att göra med en hjärtesak för den stora lönarbetande klassen inom det moderna samhället. Det är ett ideal för våra lönarbetare att komma fram till denna högsta gräns av åtta timmars arbetsdag och att få denna lagstadgad. Det är ett ideal, som har mycket djupa rötter historiskt sett och är synnerligen väl grundat i deras levnadsförhållanden -- levnadsförhållanden, som kanske icke alla medlemmar av denna kammare hava så alldeles lätt att sätta sig in uti på grund av brist på personlig erfarenhet. Det är i denna punkt icke nog att vara arbetsgivare. Jag medger att man kan få rätt mycken kunskap och en ganska väl grundad uppfattning om arbetarne genom att vara arbetsgivare. Men

det är någonting helt annat att vara arbetare själv och att erfara, hur det känns att leva en modern lönarbetares enformiga, hårt discipline-
rade, ofta osunda och otrygga arbetsliv.

*Om faststäl-
lande av en
maximal-
arbetsdag för
lönarbetare.*
(Forts.)

Jag vill således framhålla, att i den omständigheten, att arbets-
klassen i vårt land och i de flesta andra länder tager denna fråga så djupt
och så allvarligt, ligger en synnerligen god grund för statsmakterna att
taga frågan allvarligt i övervägande och att hänskjuta den till behörig
utredning. Det kan ju synas för många, som icke inträngt i huru
frågan ter sig från arbetaresynpunkt, att det ligger något orimligt
schematiskt uti ett uppställande av detta ideal av åtta timmars lag-
stadgad maximalarbetsdag. Men för det första är kravet i grund och
botten icke så absolut menat, som utskottet tycks ha föreställt sig;
och för det andra visar ju *erfarenheten* från många länder och från
länder, där det arbetas intensivt och fullt modernt, såsom t. ex.
Australien, Förenta staterna och England, att det i många fall *är* full-
ständigt möjligt att med bibehållande av arbetets tillräckliga produk-
tivitet och billighet, gå ned ända till åtta timmar och därunder. Vad
som då hos oss kräves är framför allt en utredning, varest dessa ar-
betsområden äro att finna och huru nära vi för närvarande inom öv-
riga arbetsområden kunna vara till uppnående av ett sådant mål.

Jag ville endast med dessa ord försöka att, i den ringa mån det
står i min makt, anbefalla frågan till kammarens allvarliga övervä-
gande. Detta syntes mig vara nödigt, icke minst med hänsyn till det
sätt, varpå utskottet avfärdat motionen.

På grund av vad jag nu haft tillfälle att anföra, får jag, herr talman,
yrka avslag å utskottets hemställan ävensom å herr Roséns reservation,
samt bifall till min egen reservation, vilken är lika lydande med motionen.

Friherre De Geer, Fabian: Jag skall först be att få påpeka ett
fel som finnes i utskottsutlåtandet på sid. 5, i vars sista stycke står:
»Vad beträffar lagstadgad maximalarbetsdag för andra arbetare än in-
dustriarbetare». Vid den slutliga behandlingen av detta utlåtande
ströks ordet »lagstadgad», men det har dock kommit med i trycket.

Det stora och viktiga spørsmålet om en lagstadgad åtta timmars
maximalarbetsdag i hela dess vidd föreligger nu till kammarens be-
grundande, framlagt i en motion och omfattande industrien, hantver-
ket, jordbruket, kommunikationerna, arbetare i statens och kommunens
tjänst samt den stora skara av tjänstefolk i hemmen. Den föregående
talaren har meddelat vilken stor och viktig sak detta är för arbetarne,
och jag skall uppläsa ett par små satser ur motionen. Det står på
ett ställe: »På ett av de främsta standaren framför de arbetarproces-
sioner, som nu varje första maj under mer än tvenne årtionden i de
flesta länder demonstrerat för sina krav, läses: Till kamp för åtta-
timmars-dagen», och på ett annat: »De många årens demonstrationer
för de tre åttorna — åtta timmars arbete, åtta timmars vila, åtta tim-
mars andlig rekreation och kulturliv — ha vid varje mönstring sam-
lat ständigt växande skaror.» Detta är utan tvivel sant och manar
till eftertanke och prövning för att undersöka, huruvida dessa krav
äro berättigade, och om de äro möjliga att genomföra. I intet hänse-
ende torde det vara möjligt att på en gång införa så stora förändrin-

Om fastställande av en maximal arbetsdag för lönarbetare.

(Forts.)

gar i det bestående inom en så gammal kulturstat som Sverige, det skulle för mycket uppriva bestående förhållanden. Jag tager också alldeles för givet, att motionärerna icke hava väntat att deras motion skulle gå igenom, utan att de mera hava introducerat den för att bliva begrundad och därefter avvinnas några sympatier för däruti uttalade önskemål.

En åtta timmars arbetsdag inom industrien är under vissa förhållanden möjlig och har även på vissa ställen genomförts, men innan det kan gå här i landet, torde dels arbetsintensiteten i hög grad böra ökas och dels lusten för bildning och mera förädlade verksamhet ökas i synnerhet hos den yngre ogifta arbetarbefolkningen. Det kan väl ingen förneka, att för närvarande den unge ogifte arbetaren ej intager den ståndpunkten, att han på ett för sig nyttigt och för samhället gagnande sätt kan använda en längre fritid. Jag är övertygad om, att våra arbetare förr eller senare skola komma därhän, men ännu äro de icke där.

Om det är svårt att lagfästa en åtta timmars arbetsdag inom storindustrien, så är det ändå ofantligt mycket svårare när man kommer till hantverket. Hantverkarnas antal är stort; det har från denna plats förut sagts, att det uppgår till 60 å 70,000. Största delen äro småhantverkare. Dessa hava i de flesta fall en dräng, ibland två, och om man skulle tänka sig att denna hantverkare arbetar själv tio å tolv timmar av dagen, under det att hans dräng har laglig rätt att icke behöva arbeta mer än åtta timmar, så tror jag att det skulle leda till besynnerliga och svåra förhållanden för våra hantverkare.

Vad sedan jordbruket beträffar, behöver väl därpå icke spillas många ord, ty det ligger väl för var och en klart, att en åtta timmars maximalarbetsdag icke kan införas på jordbrukets område; våra klimatiska förhållanden och förhållandena i övrigt äro icke sådana, att det skulle kunna gå för sig.

Om vi vända oss till den stora grupp, som äro tjänare i hemmen, och antaga, att en lagstadgad åtta timmars arbetsdag skulle lagstaddas för dem, så bleve det nog en fullständig revolution i hemmens nu bestående organisation, och det kan väl icke vara lämpligt.

Tiderna kunna förändras, åskådningen kan skifta, men förhållandena inom vårt land torde icke vara sådana, att en åtta timmars lagstadgad maximalarbetsdag för närvarande är önskelig, och då tror jag icke heller, att det nu vore lämpligt att skriva och begära en utredning om lagstiftning i frågan.

Jag anhåller om bifall till utskottets hemställan.

Greve Lagerbjelke: Enligt motionärerna sammanhänger denna fråga mycket nära med dem om minimilön, och vill jag i sådant afseende erinra om, att i motionen bland annat säges: »Däremot synes oss frågan om arbetstidens maximala längd icke helt kunna skiljas från spörsmålet om arbetslönens minimum, ehuru vi av formella skäl ansett oss icke böra behandla de båda ärendena i samma motion», och vidare: »Det vore ur socialpolitiska synpunkter alldeles förfelat, om lönenämnder eller yrkesnämnder godtoge vilka faktiskt existerande långa arbetstider som helst såsom beräkningsgrund vid minimitim-

lönens fastställande. Ett maximum av arbetsdag är ett lika ofrånkomligt socialpolitiskt krav som ett minimum av arbetslön. Varje möjlighet att tillgodose behovet av ett inkomstminimum på bekostnad av arbetarens berättigade krav på tillräcklig fritid bör därför avskäras dessa nämnder genom *maximalarbetsdagslagstiftning*.»

Om fastställande av en maximalarbetsdag för lönarbetare.
(Forts.)

När nu frågan om en minimilön fallit, saknas sålunda en, enligt motionärernas uppfattning, viktig förutsättning för bifall till denna motion; och tydligt är också, att när kammaren avslagit den förra motionen, kammaren även kommer att avslå denna. Detta har emellertid icke hindrat herr Steffen, för att använda hans egna ord vid ett föregående tillfälle, att även denna gången uppträda som Antonius och hålla tal vid Cæsars lik.

Jag vill själv ej upptaga kammarens tid med att skärskåda denna fråga ur principiella synpunkter, huru frestande detta kunde vara, jag vill endast framhålla några ekonomiska konsekvenser.

Herr Steffen har nyss framhållit, att det här endast gäller en utredning om viss maximalarbetsdag, men när man läser motiveringen till motionen och även tager i betraktande det anförande, herr Steffen nyss hållit, är det påtagligt, att det är till en åtta timmars maximalarbetsdag motionärerna syfta. Det torde då tillåtas mig att också påvisa konsekvenserna av ett dylikt bestämmande beträffande samfärdseln m. m.

Jag har gjort en utredning angående kostnaderna för våra statsjärnvägar av en bestämmelse om en 8 timmars maximalarbetsdag. Jag vill icke trötta kammaren med att närmare redogöra för denna utredning, men jag har fått fram det resultatet, att en sådan bestämmelse skulle förorsaka statens järnvägar en årlig ökad utgift av icke mindre än 5,400,000 kronor. Nu kan ju detta giva anledning till antagandet, att statens järnvägar skulle på något olämpligt sätt utnyttja sina arbetare genom att taga ut av dem en alltför lång arbetstid, och vill jag därför upplysa, att vid statsjärnvägarnas stationer och banlinjer är arbetstiden för närvarande tio timmar; för den åkande personalen, d. v. s. den på tågen tjänstgörande personalen, ej fullt nio timmar, vid snabbare tåg dock endast sju timmar. För andra kategorier av arbetare vid järnvägarna är arbetstiden olika vid olika tider på året, men uppgår i medeltal till 9,3 timmar.

Huru skulle nu denna ökning af omkostnaderna med i runt tal 5¹/₂ miljoner uttagas? Skall den uttagas genom skattemedel eller genom höjning i frakterna?

Beträffande de enskilda järnvägarna i vårt land skulle kostnadsräkningen relativt bliva ungefär densamma. Statens järnvägar sysselsätta en lägre personal till ett antal av cirka 23,000 personer, de enskilda järnvägarna 20,000, och sålunda kan man vid dessa senare förutsätta en kostnadsökning av över 5 miljoner efter införande av en 8 timmars maximalarbetsdag. Här är det utslutet, att något annat än höjda frakter skulle kunna betäcka de ökade utgifterna, och det är så mycket säkrare, att ingenting annat stode till buds, som redan nu 44 enskilda järnvägar utvisa en brist i driftkostnaden eller åtminstone en mycket minimal vinst.

Vad industrien, hantverken och handeln beträffar medgives gärna,

Om fastställande av en maximalarbetsdag för lönarbetare.

(Forts.)

att vid nedsättning av arbetstiden kan en ökad arbetsintensitet i många fall motverka följderna av den minskade arbetstiden i produktionsavseende. Denna ökning i arbetsintensiteten giver sig dock helt naturligt mera tillkänna, ju högre den arbetstid är som nedsättes. Har man väl kommit ned till en arbetstid av tio timmar, är det tvivelaktigt om arbetsintensiteten annat än i undantagsfall kan avsevärt ökas.

Jag har endast velat framhålla dessa ekonomiska konsekvenser, och får, utan att gilla utskottets motivering, yrka bifall till dess hemställan.

Herr Danström: Herr talman! Troligen i känslan av att vara den ensamme starke har herr Steffen i sin reservation såväl som i sitt anförande i dag tillåtit sig ett ganska obehärskat angrepp mot utskottet, vilket dock icke utan välvilja behandlat hans motion. Det må därför tillåtas mig att med några ord söka parera denna för hans kamrater inom utskottet oväntade attack.

Herr Steffen yttrar: »Utskottets kanske något olyckligt formulerade dekret, att frågan om maximalarbetsdag för andra arbetare än industriarbetare lämpligast torde böra regleras genom frivilliga överenskommelser mellan arbetsgivare och arbetare, synes mig vittna om föga verklighetssinne.»

Då sådan reglering ju redan i många fall sker, att arbetstidens längd bestämmes genom överenskommelse såväl i kollektivavtal som andra arbetsavtal, och då detta med fördel för bägge parter tillämpats, synes mig utskottets uttalande — om något dekret kan ju icke bli fråga — vittna just om verklighetssinne. Den »olyckliga formuleringen» torde därför snarast kunna läggas reservationen till last.

Jag är också förvissad, att om den ärade reservanten varit i tillfälle att närvara vid utskottets förberedande behandling av hans motion, han måst medge, att tungt vägande sakskal därvid anfördes av de utskottets medlemmar, som i högre grad än han haft kontakt med verkligheten och känt till arbetsförhållandena på olika områden. I så fall hade nog också hans omotiverade angrepp mot utskottet uteblivit.

För övrigt kan man här skäligen använda den gamla liknelsen, att den icke bör kasta sten, som själv bor i glashus. Ty vilka förtjänster den av herr Steffen med känd formell talang författade motionen än må äga såsom bärare av en vetenskaplig teori, såsom en akademisk avhandling, vari han i dag hugnat kammaren med en half timmes repetitionskurs, icke lämpar den sig som ett praktiskt uppslag till lösande av en i landets hela näringsliv djupt ingripande fråga.

Redan vid första genomläsningen av den digra avhandlingen fick jag åtminstone den bestämda uppfattningen, att vilka sinnen än auktor använt vid dess utformande, verklighetssinnet allra minst fått göra sig gällande. Det är tydligen den välmenande idealisten, som söker på verklighetens kalla mark utplantera några ömtåliga drivhusplanter.

Efter den kritik, som i dag beståtts motionen i fråga av föregående talare, skall jag endast med ett par ord inlåta mig härpå.

Då reservanten påstår, att en lagstadgad maximalarbetsdag icke a priori är omöjlig att tillämpa ens för sjöfolk i allmänhet, tror jag

att dessa havets arbetare själva måste anse ett sådant påstående orimligt. Är det meningen, att en normal- eller maximalarbetsdag på åtta timmar skall kunna tillämpas även under svåra väderleksförhållanden, som ofta möta ett fartyg, då dygn efter dygn alla möjliga krafter ombord måste hållas i verksamhet för att färden ej skall gå olyckligt?

*Om faststäl-
lande av en
maximal-
arbetsdag för
lönarbetare.
(Forts.)*

Och när herr Steffen icke tvekar att i viss mån åtminstone under en sådan lagbestämmelse vilja inrymma jordbruket, där det gäller att icke blott vid skördens bärgning och vid husdjurens skötsel, utan ock ofta vid åkerns bearbetning taga tiden väl i akt för att icke en ekonomisk olycka skall uppstå — då måste jag säga, att reservantens verklighetssinne icke sträcker sig långt utanför hans egen studerkammare.

Och huru skulle en lagstadgad maximalarbetsdag å åtta timmar verka, om därigenom vid ett ackordsarbete arbetarne berövas rätten att själva bestämma över sin arbetstid? Detta måste dock bli följden, om det skall vara någon verklig mening med en sådan lag.

Det må vara sant, att på områden, där ett strängt, intensivt och hälsovådligt arbete bedrives, en till åtta timmar begränsad daglig arbetstid kan vara både nödig och skälig, t. ex. för kolgruvearbetare, maskinister och eldare å ångare. Här har ock i allmänhet en sådan begränsning av arbetstiden redan skett. Men att utsträcka en sådan bestämmelse såsom lag över alla arbetsområden, oavsett arbetets art och andra särskilda förhållanden, är lika orimligt som praktiskt ogörligt.

Den personliga erfarenheten ha vi nog litet var vunnit, åtminstone under någon period av vårt liv, att man ej behöver taga skada till vare sig själ eller kropp genom att arbeta mer än åtta timmar dagligen. Det är nog också icke så, att en längre ledighet från arbetet skulle av det stora flertalet användas på det estetiska sätt, som herr Steffen förutsätter. För mången skulle den längre ledigheten rent av medföra skada.

För mig är det uppenbart, att statsmakterna och särskilt den med svenska folkets auktoritet utrustade Riksdagen i denna fråga måste gå mycket varligt fram och icke begagna sig av sitt maktspråk. Själv har ju Riksdagen icke ens begagnat sin makt att begränsa sina egna utskotts och kamrars arbetstid till vare sig tio eller åtta timmar, oavsett nödigt hemarbete för ledamöterna — detta mest beroende på en del riksdagsmäns stora arbetsiver, som icke ens skyr det skadliga nattarbetet. Och härvidlag kan dock icke bli tal om, att en mera normal begränsning av arbetstiden skulle minska vår konkurrensförmåga på den internationella arbetsmarknaden.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Klefbeck: Enligt min uppfattning är Cæsars lik i detta fall så dyrbart, att jag skall taga mig friheten att en liten stund hålla ännu ett lovtal över honom, men jag vill till vår varmhjärtade vice ordförande i utskottet förutskicka att jag skall försöka göra detta på ett sådant sätt, att någon olja må gjutas på de upprörda vågorna i

*Om faststäl-
lande av en
maximal-
arbetsdag för
lönarbetare.*
(Forts.)

hans hjärta. Jag vill nämligen villigt erkänna, att behandlingen av en detta spörsmål har fått en helt annan karaktär nu än när frågan först framfördes i vårt land. Om man erinrar sig det löje, som kastades över denna fråga vid dess första framträdande, och huru man av den samma drog alla möjliga orimliga konsekvenser, och så ser på den motivering utskottet nu lämnat, kan man icke vara blind för att behandlingen av frågan är av en helt annan natur nu än förr i världen. Utskottet säger till och med: »Utskottet inser betydelsen av att arbetsdagens längd regleras så, att arbetaren jämväl beredes tillfälle till fysisk och psykisk utveckling.» Och utskottet säger vidare: »Erfarenheten visar ock, att förkortning av en för den mänskliga motståndsförmågan alltför lång arbetsdag kan medföra ökad arbetsintensitet, samt att sålunda en allför lång arbetsdag kan utan olägenhet för produktiviteten inskränkas.»

Och jag vill gärna till detta som i tryck kommit fram tillägga, att jag är icke blott vår värderade ordförande i utskottet utan även dess övriga ledamöter tacksam för den sympati, som kommit motionen till del, fastän utskottet från sin ståndpunkt ansett saken för närvarande icke kunna genomföras.

Vad själva saken beträffar vill jag till en början här påpeka, att området icke är så förfärligt vidsträckt, som den siste talaren gjorde gällande, alldenstund det icke är fråga om att utsträcka denna åtta timmars arbetsdag utöver alla möjliga områden av det ekonomiska livet, utan det hemställs till regeringen att företaga en utredning, om och i vilken utsträckning en sådan här normalarbetsdag skall kunna genomföras, varvid man naturligtvis tänkt, att denna utredning skulle kunna giva vid handen, vilka yrken bland de många som i första hand skulle kunna bliva föremål för en sådan normalarbetsdags införande.

I samband härmed skulle jag också vilja säga ett ord till greve Lagerbjelke, som talade om de stora ekonomiska vådor, som skulle följa av denna normalarbetsdag, om den på en gång infördes på alla möjliga områden. Jag har redan sagt, att härom är icke nu fråga. Och att det i första hand skulle tillämpas på järnvägarna, därom föreligger icke något särskilt uttalande. Jag kan icke neka mig att i detta sammanhang, ehuru det strängt taget ej hör hit, nämna, att inom stationspersonalen vid vår norra station torde det icke vara exempellöst, att stationskarlarnas arbetskraft toges i anspråk icke endast tio timmar, utan det har uppgivits — jag kan icke garantera sanningen härav — fjorton à sexton timmar, och det har sagts att de ofta arbeta så, att de alldeles digna under arbetsbördan och dessutom ganska ofta få gå i tjänstgöring på sin reglementerade ledighetstid. Om man sålunda behöver möta storartade utgifter på järnvägarnas område, därest en sådan här normalarbetsdag infördes, kanske det till stor del kan förklaras därav, att den nuvarande arbetskraften i alltför stor utsträckning utnyttjas. Men, som sagt, vår hemställan går endast ut på att få en utredning om i vilken utsträckning en sådan här normalarbetsdag möjligen skulle kunna införas.

Jag vill sedan framhålla, huru till och med den nye statschefen i Amerikas förenta stater vid tillträde till sin presidentpost yttrade,

att det är icke rättvist och icke billigt, att män och kvinnor och barn ej skyddas till liv och krafter från följderna av storindustrien; ty samhället har till uppgift icke att krossa eller försvaga sina egna beståndsdelar, utan att ställa dessa under lagar, som bevara det helas sundhet. Och jag menar att ett sådant uttalande på ett alldeles särskilt sätt äger sin tillämpning på det nu föreliggande spörsmålet. Ty det är väl otvivelaktigt, att det icke finnes många faktorer i det industriella livet, som i så hög grad inverka försvagande fysiskt och andligt som just en alltför långt utsträckt arbetsdag. Det är också genom statistiken konstaterat, att olycksfall under arbete inträffa oftast under sista timmen av en lång arbetsdag.

Man har såsom skäl mot normalarbetsdagen anfört, att därigenom vår konkurrenskraft gent emot den utländska industrien skulle minskas. Erfarenheten tyckes dock hava visat, att i samma stund en sådan här normalarbetsdag införes, kommer detta i och för sig att leda till att man av arbetarne kräver ett intensivare arbete och att arbetets ledning måste på ett mera omsorgsfullt sätt anordnas och själva tekniken samtidigt fulländas; och där, varest dessa anordningar blivit vidtagna, har det visat sig, att den inskränkta arbetstiden, långt ifrån att hava medfört minskad arbetsproduktivitet, tvärtom lämnat en större sådan. Vid L. M. Ericssons stora verkstäder infördes för några år sedan en arbetstid av nio i stället för tio timmar, och en kamrat till mig fick då vid utredning av en nära liggande fråga det besked från ledningen därstädes, att man hade alla skäl i världen att vara belåten med förändringen, ty arbetsprodukten hade ökats och kostnaden för hela den stora driftens igånghållande betydligt minskats.

En annan erfarenhet av den förkortade arbetstidens verkningar är den, att därigenom själva personligheten lyftes, på samma gång som tillfälle till ökade kroppskrafter gives. Det är nämligen en iakttagelse, som är ganska allmän, att sådana arbetare, som slitit ut sig i arbetet, använda sin ledighetstid sämst, men de, som hava litet krafter kvar när arbetet är slut, äro mera hågade och hava mera lust för en nyttig sysselsättning. Och jag vill i det stycket anföra ett exempel från statens telegrafverkstäder vid Mosebacke, som också för några år sedan införde nio timmar, där förut arbetstiden varit tio timmar. Varuti resulterade väl nu detta? Jo, arbetarne blevo lediga klockan 5, och en stor skara av dem skyndade att skaffa sig s. k. koloniträdgårdar, i vilka de kväll efter kväll nedlade både intresse och gagnande arbete. Andra vinnlade sig om att bilda studiecirklar, och intresset för att skaffa sig ökade kunskaper på annat sätt steg också. De begagnade sig av studiekurser i långt större utsträckning än förut; de besökte tekniska skolan för att inom denna göra teoretiska studier och för att mera teoretiskt kunna fullkomna sig särskilt i vad som hörer till elektrotekniken och telefonien i allmänhet. Det visade sig sålunda, att denna utsträckning av fritiden lände dessa arbetare till sannskyldigt och varaktigt gagn och bidrog att höja dem både kroppsligen och andligen, vilket ju i sin ordning återverkade fördelaktigt, när de kommo tillbaka till sin arbetsplats på verkstaden.

Om fastställande av en maximal-arbetsdag för lönarbetare.
(Forts.)

Om fastställande av en maximal-arbetsdag för lönarbetare.
(Forts.)

Jag skulle kunna anföra ännu flera erfarenheter, men jag har dock någon liten hänsyn till Första kammarens känslor vid denna sena timma och skall därför icke göra det, utan ber blott att varmt få rekommendera denna stora fråga till mina medrepresentanter. Jag förstår att frågan nu måste falla, men jag ville så gärna hoppas, att den måtte falla framåt.

Greve Spens: Herr Steffen har i sin reservation och i sitt inledningsanförande till denna diskussion anmärkt, att utskottet icke ens försökt att sakligt vederlägga de i motiveringen till motionen anförda sakliga skälen. Jag tror emellertid, att man kan säga, att där motionärerna verkligen framlagt sakliga skäl, utskottet nog ingått i sakligt bemötande av dem. Och jag skall för att visa, att utskottet så gjort, och i några fall ytterligare utveckla utskottets skäl, be att få något granska motionärernas sakliga skäl.

De i motionen anförda sakliga skälen äro först det *psykologiska*: att människan behöver vila såväl efter måltiderna som genom sömn. Att sådan vila behövs, har utskottet medgivit. Utskottet har nämligen sagt, att arbetsdagen behöver regleras, så att arbetaren får tillfälle till fysisk och psykisk utveckling. Men då motionärerna kategoriskt förklarat, att härför behövs, att arbetstiden i regel nedsättes till 8 timmar, och därför icke anfört något sakligt skäl, utan såsom skäl endast åberopat, att de socialdemokratiska arbetarkongresserna fordrat 8 timmars arbete, 8 timmars vila och 8 timmars andlig rekreation och kulturliv, har utskottet förklarat, att en så stark minskning av arbetstiden utan tvivel skulle i avsevärd mån minska och i många fall rent av omintetgöra vår industris konkurrensförmåga mot den utländska industrien, och hänvisat till den pågående internationella utredningen i detta hänseende, i den mån frivilliga överenskommelser icke kunna träffas mellan arbetsgivarne och arbetarne.

Det andra i motionen anförda sakliga skälet för 8 timmars arbetsdag är det *kulturella*: att man skall giva arbetaren tillräcklig ledighet att utveckla och i allmänna livet öva sina andliga förmögenheter eller, såsom motionärerna i slutet av motionen säga, för att utveckla sina själsanlag och kraftigt deltaga i det offentliga livet. Att därför behövas just 8 timmar, ha motionärerna ej alls visat. Tvärtom säga de å sid. 7 i motionen, att det är omöjligt att »i praktiken exakt precisera en dylik siffra». Utskottet har medgivit, att en sådan ledighet för andlig utveckling behövs, men i avseende på tidsbestämningen hänvisat till den pågående internationella utredningen och frivilliga överenskommelser mellan organisationerna.

Slutligen ha vi det tredje skälet i motionen för 8 timmars arbetsdag, det *nationalekonomiska*: att man ej skall misshushålla med arbetarnes arbetskraft, som är deras enda förvärvskälla. Motionärerna säga här kategoriskt: arbetstiden bör vara endast 8 timmar, och anföra såsom ett nationalekonomiskt skäl härför följande (sid. 9): »Höga arbetslöner och kort arbetsdag ha inom vissa gränser visat sig vara förenliga med en sådan ökning av arbetarens arbetsintensitet och yrkeskicklighet samt en sådan utveckling av maskintekniken och höjning av affärsorganisationen, att arbetsresultatet per arbetare både *ökats*

och blivit *billigare*. Icke blott arbetarne, utan även konsumenterna och företagsledarna ha haft ekonomisk fördel af denna utveckling. Det är enligt erfarenheten i det stora hela icke de lägst avlönade och de med längsta arbetsdagarna verksamma arbetarne, som producera billigast. Därför synes tillvaron af en lagstiftning, som framtvingar arbetsdagens laggiltiga förkortning till ett skäligt maximum, med goda skäl kunna betraktas som en *pådrivare till sund utveckling* af teknik och organisation, på samma gång som den vore en ovärderlig hjälp till större andlig och ekonomisk frihet för den enskilde arbetaren samt ett skydd för hans fysiska krafter.»

Om dessa skäl har utskottet rätt utförligt yttrat sig. Utskottet medger, att förkortning af en för den mänskliga motståndsförmågan alltför lång arbetsdag kan medföra ökad arbetsintensitet, samt att sålunda en alltför lång arbetsdag kan utan olägenhet för produktiviteten inskränkas, men utskottet framhåller, att, om en så stark begränsning af arbetstiden som den motionärerna föreslagit genomfördes endast för den svenska industrien, utan att den samtidigt eller dessförinnan införts i med oss konkurrerande länder, vår industri ej skulle kunna motstå konkurrensen med utlandets. Detta gäller företrädesvis all vår *exportindustri*. Emellertid har utskottet påpekat, att arbetstiden i vårt land liksom i utlandet under senare tiden alltmera förkortats. Under 1880-talet var arbetstiden i allmänhet 12 timmar, under 1890-talet 11 timmar, och nu har den i flera år varit 10 timmar. Härtill kommer den s. k. engelska veckan, eller att arbetstiden om lördagarna är kortare, endast omkring 7 timmar. Enligt uppgift i motionen hava nu över 70 procent af Sveriges arbetare 10 timmars arbetsdag eller därunder. Jag kan nämna, att typograferna arbeta endast 54 timmar i veckan. Denna sänkning af arbetstiden har ägt rum, sedan vid internationella föreningsens för lagstadgat arbetsskydd sammanträden i Luzern år 1908 och i Lugano år 1910 beslut fattats att genom internationell överenskommelse utsträcka giltigheten af 10 timmars arbetsdag till alla stater samt internationella arbetsbyrå i Basel anmodats att vidtaga nödiga mått och steg för genomförande af en dylik överenskommelse. Herr Steffens påstående under denna diskussion, att det internationella arbetet i detta avseende endast sysslat med arbetstidens längd för kvinnor, torde sålunda icke vara riktigt.

Till vad utskottet anfört vid frågans betraktande ur nationalekonomisk synpunkt ber jag att för egen del få tillägga, att enligt min mening en inskränkning af arbetstiden genom införande af en 8 timmars maximalarbetsdag uppenbarligen skulle förorsaka en minskning af världsproduktionen och ökning i produktionskostnaden, vilket skulle lända till förlust för samhällena och för antingen producenten eller konsumenten eller för bäggedera.

Jag skall också be att i likhet med greve Lagerbjelke få framhålla det nära sambandet mellan frågorna om maximalarbetsdag och om minimilönerna. Om arbetstiden minskas, vill och kan naturligtvis arbetaren ej gå in på nedsättning af arbetslönen. Anser sig då arbetsgivaren ej kunna gå i land med att betala så hög lön för det mindre arbetet, uppstå tvister mellan arbetsgivaren och arbetarna, och en följd af att staten bestämt en viss lägre arbetstid blir, att staten även får

Om fastställande av en maximal arbetsdag för lönarbetare.
(Forts.)

Om fastställande av en maximalarbetsdag för lönarbetare.

(Forts.)

bestämma minimilöner. Jag tror, att arbetarna själva många gånger skulle bli missnöjda med en lag om kortare arbetstid, som ej skulle lämna dem tillfälle att förtjäna så mycket som förut.

Vad angår maximalarbetsdag för andra arbetare än arbetarna i en exportindustri vill jag för min del medgiva, att där kunna finnas fall, där det väl, såsom utskottet säger, är »lämpligast» att tillämpa den allmänna regeln, att fastställandet av arbetstiden för vuxna män bör överlämnas åt frivilliga avtal mellan arbetsgivare och arbetare, men där sådant icke alltid låter sig göra, nämligen då arbetet är särskilt hälsofarligt eller där det gäller sådana yrken, där organisationsväsendet är ringa utvecklat. Beträffande sådana fall hyser jag samma åsikt som denna kammare förra lördagen vid behandling af en del motioner om lagstadgat skydd för arbetare i vissa yrken uttalat, eller att där bör dels yrkesfarelagen tillämpas och dels socialstyrelsen avgiva förslag till lämplig begränsning av arbetstiden.

Vad särskilt angår fastställande av en maximalarbetsdag för järnvägsfolk, sjöfolk och jordbruksarbetare, varom herr Steffen talar i sin reservation, anser jag, att stora, ja oöverstigliga hinder därför möta. Jag åberopar, vad greve Lagerbjelke och herr Danström yttrat i detta hänseende.

Vad butikfolk beträffar, bör lagen den 5 juni 1909 om förbud mot handels idkande under viss tid av dygnet vara tillräcklig.

Vidare hava motionärerna i slutet av motionen föreslagit, att föreskrifter om ett minimum av fritid under veckan skulle fastställas för sådana fall, då något flertal arbetare ej äro anställda i samma företag och arbetsbehovet i hög grad varierar under veckan eller året. Då sådana föreskrifter ej kunna göras likartade för hela landet, hava motionärerna tänkt sig, att de skulle utfärdas av särskilda lönenämnder eller yrkesnämnder, och hemställt om en utredning i sådant syfte.

Utskottet har i detta fall ansett, att ett sådant minimum av fritid, om behov därav gör sig gällande, lämpligen bör bestämmas genom överenskommelse mellan arbetsgivare och arbetare.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets betänkande.

Herr talmannen uppstod och avlägsnade sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertogs av herr vice talmannen.

Herr Petrén, Alfred: Herr vice talman, mina herrar! Som vi av den i motionen lämnade exposén över hittillsvarande lagstiftning angående maximalarbetsdag finna, är i flera länder åtskilligt utträtt på detta område. Vad Sverige beträffar ha vi däremot, som också utskottet framhåller, lagbestämmelser om maximalarbetstid endast för minderåriga, ty för kvinnor finns ju ännu allenast förbud mot nattarbete, men inga lagbestämmelser, som inskränka arbetstiden på dagen, och beträffande vuxna män saknas ju varje som helst lagbestämmelse angående reglering av deras arbetstid.

Den för folkhälsan intresserade måste emellertid beteckna detta som ett mycket stort missförhållande, då det ju dock finnes en mängd yrken, inom vilka hälsofaran för arbetarna är mycket stor.

Av sådana yrken är först och främst att nämna den stora grupp, som har det gemensamma karaktärsdraget, att arbetet är förenat med alstring af damm av ena eller andra slaget, som arbetarna icke kunna undgå att inandas. Inom sådana yrken äro bröstsjukdomar, icke minst lungsot, mycket vanliga, och medellivslängden för den skull kortare än bland befolkningen i allmänhet. På detta område hava inom Sverige några mycket upplysande undersökningar blivit verkställda, vilka jag skall be att med några få ord få beröra.

En av dessa undersökningar gäller Orsa kommun i Dalarne, där alltsedan mitten av 1700-talet och ända till långt in på 1860-talet slipstenstillverkningen var en huvudnäring, i det att socknens hela manliga befolkning deltog däri den del av året, då jordbruket icke gav sysselsättning. Under flera månader av året, då den s. k. hackningen av stenblocken pågick, var sålunda den manliga befolkningen utsatt för att inandas det fina stenmjöl, varmed luften i arbetslokaler måste bliva bemängd. Enligt vad som i den dåtida litteraturen upplyses, hade detta arbete, så god utkomst det än gav allmogen, dock mycket sorgliga följder, i det männen i allmänhet dogo före 40 års ålder av lungsjukdom, av befolkningen benämnd slipstenssot. Den nämnda undersökningen, som gick ut på att sammanställa och med varandra jämföra befolknings- och dödlighetsförhållandena under förra hälften av 1800-talet och under de sista två decennierna, då slipstensindustrien här alldeles upphört, visar också, att lungsotsdödligheten, medan den numera i Orsa som i det övriga landet är ungefär lika för båda könen, under förstnämnda tid i Orsa var dubbelt, inom vissa årsklasser nära tredubbelt större bland männen än bland kvinnorna.

Sedan slipstenstillverkningen i Orsa upphört, är det i synnerhet i vissa socknar på Gotland, som denna industri förekommer i någon mer avsevärd omfattning. Även här har en undersökning blivit gjord angående dödlighetsförhållandena, omfattande de två sista årtiondena, och har det därvid visat sig, att det bland de gottländska slipstensarbetarna alljämt förekommer en betydlig överdödlighet i lungsot, i det att denna sjukdom bland männen är en nära nog dubbelt så vanlig dödsorsak som bland kvinnorna, ett undersökningsresultat, vilket, såsom vi finna, väl stämmer överens med det nyss omnämnda från Orsaundersökningen.

En mera omfattande undersökning angående lungsotens förekomst inom olika yrkesgrupper bland järn- och metallarbetarne har blivit verkställd på initiativ av Svenska nationalföreningen mot tuberkulos. Som fält för denna undersökning valdes Eskilstuna, av vars till bortåt 30,000 invånare uppgående befolkning cirka 4- å 5,000 arbeta inom järn- och metallindustrien. Så gott som samtliga dessa arbetare blevo undersökta, och som resultat av undersökningen framgick, att bland sliparne, vilka ju också tillhöra ett yrke, vid vars utövande luften blir förorenad med fint stoff, tuberkulosen var mer än fyra gånger så frekvent som bland samtliga undersökta arbetare, ett undersökningsresultat, som ju är synnerligen beaktansvärt.

Av yrken, som på grund av arbetets dammalstrande natur måste räknas till de mera hälsovådliga, kunna vidare bland andra framhållas glasindustrien, cementindustrien och porslinsindustrien. Särskilt den

*Om faststäl-
lande av en
maximal-
arbetsdag för
lönarbetare.
(Forts.)*

Om faststäl- senare har ju av gammalt dåligt rykte i sanitärt hänseende, i det
lande av en tuberkulosdödligheten här är synnerligen hög. Det uppgives sålunda,
maximal- att ända till $\frac{9}{10}$ av alla dödsfall bland porslinsarbetarne försakas
arbetsdag för av lungsjukdomar.
lönarbetare.

(Forts.)

Mina herrar! Det synes mig verkligen, att de här anförda siffrorna utgöra ett nog så kraftigt vittnesbörd om behovet av arbetstidens reglering genom lag i de nämnda yrkena. I detta sammanhang må också nämnas, att det av styrelsen för den norska föreningen »Socialt arbete» hos norska regeringen väckts förslag, att Norge skulle inleda underhandlingar med Sverige och Finland för att utreda möjligheten att införa 8 timmars arbetsdag för åtskilliga yrken, bland vilka flera av de nu avhandlade ingå, nämligen cellulosa-, trämasse- samt järn- och stålindustrierna.

En annan stor grupp av mera hälsovådliga yrken äro de, inom vilka arbetarna bli utsatta för giftiga ångors inandande. Herr Steffen har ju redan anført exempel på ett dylikt yrke, kautschuktillverkningen, där det på grund av den alstrade gasens, kolsvavlans, giftighet är indicerat att högst betydligt förkorta arbetstiden. Inom den tyska lagstiftningen har man ju också tagit hänsyn till detta förhållande.

I den svenska medicinska litteraturen redogöres för en del industrier, som för arbetarna innebära fara för förgiftning med sådana ämnen som bly, kvicksilver, arsenik, koloxid, benzol, o. s. v. Jag skall emellertid vid denna sena middagstimme icke upptaga tiden med att anføra exempel på sådana industrier, utan vill endast framhålla, att i fråga om alla dylika industrier är högeligen indicerat, att arbetstiden blir reglerad genom lag, allt i den utsträckning, som kan vara betingad av yrkenas hälsovådighet.

Slutligen är att nämna ännu en stor grupp av arbetare, i fråga om vilka hygieniska skäl tala för en begränsning av arbetstiden, nämligen alla dessa, vilka under utförandet av sitt arbete måste vara i avsaknad av dagsljuset, alltså framför allt gruvarbetare och andra, som hava sin sysselsättning under jord. Som vi funnit av motionen, har England på detta område för några år sedan genomfört lagstiftning om maximalarbetstid, ett exempel, som, när man betänker, vilken stor betydelse solljuset har för den mänskliga organismen, är i hög grad förtjänt av efterföljd.

Vad jag med det nu anförda vill ha sagt är alltså, att rent hygieniska skäl tala för en starkare begränsning av arbetstiden inom åtskilliga yrken, och det ligger ju i sakens natur, att jag såsom läkare ansett mig böra särskilt framhålla denna synpunkt. Därmed är emellertid ingalunda frågan om lagstiftning angående maximalarbetsdag uttömd, ty som i motionen så riktigt framhållits, måste man, utöver vad hygienien kan fordra, från rent kulturell synpunkt upprätthålla det kravet, att arbetaren får tillräcklig fritid för hemlif, för tillfredsställelse av sina andliga behof, för fyllandet av sina allmänt medborgerliga plikter. Att denna fritid icke alltid kan nås genom stadgande om maximalarbetsdag, då det finnes arbetsområden, där svårigheter kunna möta för en sådans införande, utan att man allt efter de olika förhållandena kan bli nödsakad att gå olika vägar för att nå målet, har ju i motionen framhållits, varför den i utskottets moti-

vering liksom också av en föregående talare gjorda anmärkningarna, att det skulle stöta på hart när oöverstigliga hinder att införa 8 timmars arbetsdag i åtskilliga yrken, särskilt inom jordbruket, i själva verket icke drabbar motionen. Utskottet synes i sin motivering liksom dess ärade ordförande i sitt anförande hava utgått från, att kammaren, om den bifölle motionen, därmed också skulle ha uttalat sig för arbetstidens fastställande genom lag till 8 timmar dagligen för alla lönarbetare. Så är ju dock, som herrar Steffen och Klefbeck redan betonat, ingalunda förhållandet, ty i motionen begäres i själva verket ej annat än en utredning av frågan.

Herr talman! Då Sverige på detta lagstiftningsområde är synnerligen efterblivet, och då enligt mitt förmenande starka skäl tala för, att man även i vårt land bör gripa sig an med frågans lösning, men detta givetvis icke kan förväntas ske, med mindre Riksdagen beslutar en skrivelse i ärendet, så tillåter jag mig att på dessa grunder yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till motionen.

Herr Rosén: Jag har reserverat mig mot utskottets utlåtande, enär jag anser, att frågan är av den stora vikt, att en utredning är nödvändig. Å andra sidan har jag icke kunnat ansluta mig till herr Steffens yrkande, på den grund att detta går ut på begäran om utredning angående en maximalarbetsdag på 8 timmar, medan jag anser, att, när man begär denna utredning, man icke redan på förhand bör fastslå timantalet. Lämpligheten av just 8 timmars arbetsdag har, såsom förut här framhållits, icke heller motiverats på ett fullt övertygande sätt.

Utskottet säger i sitt utlåtande, att »förkortning av en för den mänskliga motståndsförmågan alltför lång arbetsdag kan medföra ökad arbetsintensitet, samt att sålunda en alltför lång arbetsdag kan utan olägenhet för produktiviteten inskränkas». Detta är efter min mening en fullt riktig syn på saken, men det är egendomligt, att utskottet efter ett sådant erkännande kan förklara, att »genomförandet av en så stark begränsning av arbetstiden, som den motionärerna föreslå, utan tvivel skulle i avsevärd grad minska vår konkurrensförmåga mot den utländska industrien».

Jag har någon erfarenhet på detta område och känner till, att en ganska avsevärd minskning av arbetstiden i regel icke medför någon som helst minskning av produktionen. Jag skall som ett exempel nämna, att uppe i Västerbotten vid en industriell anläggning, där arbetet bedrivs dygnet runt, arbetsdygnet är indelat i två skift. Arbetarna få arbeta 12 timmar i sträck; de få under dessa 12 timmar icke en enda stunds ledighet ens för intagande av måltid, utan de måste äta, under det arbetet och maskinerna äro i gång. Vid en annan liknande anläggning däruppe har man indelat dygnet i tre skift, och där arbetarna följaktligen ha 8 timmars arbetsdag. Båda dessa företag gå, såvitt jag kunnat få reda på förhållandena, med god vinst. Det är väl ej mänskligt, att arbetare skola sysselsättas 12 timmar i sträck, utan att få ens ledighet för måltid. Utskottets vice ordförande sade, att det är alldeles nödvändigt att arbetarna ha måltidsraster, men det är nog många arbetsplatser här i

Om faststäl-
lande av en
maximal-
arbetsdag för
lönarbetare.

landet, där förhållandena äro likadana som i det av mig omnämnda fallet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till min reservation.

(Forts.)

Herr Lindley: Efter mitt förmenande har utskottet här avlämnat ett ofärdigt utlåtande. Det är precis en tillämpning av, att den högra handen ej skall veta vad den vänstra gör. På en sida uttalar utskottet sina lovord över förslaget och säger sig inse »betydelsen av att arbetsdagens längd regleras så, att arbetaren jämväl beredes tillfälle till fysisk och psykisk utveckling. Erfarenheten visar ock», heter det i fortsättningen, »att förkortning av en för den mänskliga motståndsförmågan alltför lång arbetsdag kan medföra ökad arbetsintensitet, samt att sålunda en alltför lång arbetsdag kan utan olägenhet för produktiviteten inskränkas». Men så yrkar man — avslag. Avslag på vad? Avslag på yrkande om utredning. Utskottets ärade ordförande sade, att man genom ett bifall skulle uppriva bestående förhållanden. Skall en utredning om 8 timmars arbetsdag i vårt land åstadkomma en upprivning av bestående förhållanden, då beklagar jag alla dessa herrar, som bygga på de bestående förhållandena i vårt land. Herrarna tro icke på en sådan följd och icke jag heller; men huvudsaken är, att man avslår, och det är detsamma, vilket skäl man tager till, då man vill avslå.

Jag skulle i förbigående vilja säga något om greve Lagerbjelkes utredning, men jag skall hoppa över den. Jag må dock säga, att jag skulle vilja se utredningen på bordet, se, huru han räknat, då han kommit till en merkostnad för statens järnvägar på 5 1/2 miljoner kronor och för de enskilda järnvägarna på lika mycket, d. v. s. till en sammanlagd merkostnad av 11 miljoner kronor endast för att åstadkomma ett par timmars inskränkning i arbetstiden vid landets järnvägar.

Men det var med anledning av herr Danströms anförande, som jag begärde ordet, då han gav sig till att tala om det farliga i att gå fram på denna linje och påvisade sjöfarten som ett exempel på, att det vore omöjligt att åstadkomma något sådant som att övergå från den nuvarande arbetsindelingen till t. ex. 8 timmars arbetsdag. Jag skall då tala om, att redan de första åren på 1880-talet, då jag gick som sjöman på engelska fartyg, hade man 8 timmars arbetsdag införd i maskinrummen på alla engelska fartyg, och att man i närvarande stund tillämpar samma tjänstgöringstid i maskinrummen även på de flesta svenska fartyg, som gå i längre resor.

Jag har också här i min hand ett litet dokument, som jag tillställde herr Steffen i den här frågan. Jag översatte helt nyligen en australisk berättelse om ett skiljedomstolsutslag för handelsflottan i Australien. Ett skiljedomstolsutslag angående arbetstidens reglering för sjömän i Australien avkunnades i oktober 1911 och skulle träda i tillämpning den 1 juli 1912. Däri fastslog man, att generellt på alla fartyg skall gälla 8 timmars arbetsdag. Skiljedomstolens ordförande motiverande detta med bland annat följande — jag skall återgiva blott några satser: »Jag har därför försökt att studera frågan från 3 synpunkter: 1) från sjöfolkets synpunkt; 2) från en skepps-

redaresynpunkt och 3) från allmänhetens synpunkt. Sedd från den första synpunkten kan där icke bortresoneras utan att denna reform är högeligen önskvärd. Visserligen har det från motståndarehåll anförts, att sjöfolket icke skulle använda sin utökade fritid på nyttigt sätt — samma invändning, som framfördes av herr Danström — »och därigenom försvåra disciplinen ombord å fartyg, men samma farhågor ha förut framförts gentemot arbetstidens förkortning inom andra yrken och har där visat sig vara endast oberättigade antaganden, utan stöd i verkligheten».

Om fastställande av en maximal-arbetsdag för lönarbetare.
(Forts.)

Så tillägger han — och detta tycker jag är en sak, som man bör en liten smula skriva sig till minnes i vårt land: »Ansvarskänslan utvecklas icke genom att behandla män som barn eller genom att hålla dem i strama tyglar. Tjänstgöringstiden är för närvarande för lång. Enligt hittills gällande vaktindelning blir det alternerande 14 och 10 timmar pr dygn». Sedermera säger han också med avseende på tjänstgöringstiden: »Ett system som tillåter något dylikt måste utdömas, icke allenast med hänsyn till sjöfolkets överansträngning, utan även med hänsyn till sjöfartssäkerheten». Detta är precis samma ståndpunkt, som sjöfartskommittén intagit, då vi behandlade dessa spörsmål, som snart nog inkomma på kammarens bord. Vi ha också tittat på denna sak, fast kommittén ej velat gå så långt som jag. Kommittén har tagit hänsyn till den fara, som uppstår för sjöfarande genom att sjöfolket har för lång tjänstgöringstid. Jag skall också från min personliga erfarenhet peka på, att på alla dessa småfartyg, synnerligast kanalfurtygen, arbetstiden är oerhörd och osäkerheten kolossal, därför att det icke finnes någon, som kan hålla sig vaken och hålla ordentlig utkik, sedan man arbetat 14—16 timmar.

I det nämnda utlåtandet av den australiske skiljedomstolsordföranden behandlas indelning i tre vakter. Därefter säger han som följer: »Men vad kan å andra sidan från en skeppsredaresynpunkt anföras mot den begärda reformen? I enlighet med gängse tillvägagångssätt har jag först undersökt de ekonomiska och övriga konsekvenserna av åtta timmarsdagens införande. Jag har därvid blivit övertygad om, att sjöfarten kan bära de därmed förenade omkostnaderna, vilket skeppsredarne även ärligt och öppenhjärtigt ha medgivit. Något medlingsförslag har däremot av tekniska grunder icke varit möjligt, ens som övergång. Några rent praktiska invändningar ha icke heller kunnat anföras. En ny man till rors eller till utkik, möter inga svårigheter, när den avlösande utan ringaste svårighet kan övertaga och fortsätta den föregående tjänstgöring. Navigationen kan skötas lika väl med tre vakter på 8 timmar vardera, som med två vakter av 12 timmars varaktighet. Det är alltså endast en kostnadsfråga och i denna kostnad inrymmes även kostnaden för extra skansutrymme, för det ytterligare antal som eventuellt skulle vara behöfligt att anställa.»

Ja, jag skall icke gå längre i det där utlåtandet, fastän det är ganska intressant.

Sedan framställer sig för mig frågan, huru man skall bära sig åt för att lösa detta spörsmål. Att arbetarklassen icke kommer att släppa kravet på 8 timmars arbetsdag, bör vara självklart för en var i denna

Om fastställande av en maximal-arbetsdag för lönarbetare.
(Forts.)

kammare, huru förstodad han än må vara, liksom även att frågan förr eller senare skall fram, och att Första kammaren icke kan hejda den. Huru skola arbetarne då få vad de eftersträva? Skola de få det genom att strejka sig till det, genom att utnyttja sin fackliga organisation? Eller skall den lagstiftande församlingen försöka utreda, vad som är rätt och rättvist och försöka åstadkomma en så mjuk och behaglig övergångsform som möjligt? När man också pekar på, att 8 timmars arbetsdag icke precis är till nackdel för industrien, utan att den också kan vara till förmån för densamma, skiljer sig arbetsgivarnas sätt i detta fall från den kutym, som de pläga använda, då det är fråga om andra reformer, beträffande vilka man kan hänvisa till, att de äro till gagn för dem. Om frågan icke är fullt utredd, äro arbetsgivarne i vanliga fall till och med villiga att själva bekosta dyrbara utredningar och experiment; här föreslås, att staten skall bekosta utredning, men man avslår denna kostnadsfria utredning endast därför, att man befarar, att det för framtiden kan innebära någonting, man vet icke vad — och så är detta en social fråga, och då skall den avslås endast därför.

Redan år 1894 infördes 8 timmars arbetsdag vid engelska statens arbeten. Jag har här en rapport över en officiell undersökning, huru detta utfallit. Jag vill ej dra den, fastän nog skulle jag hava ganska stor lust att uppläsa några valda stycken för att därmed straffa den tendens, som jag vet här finnes att avslå alla dylika förslag. Den rätta taktiken är kanske att upptaga kammarens tid mera med att lämna faktiska bevis, så att man icke blott och bart avslår, utan nödgas tänka på skäl också, varför man avslår.

En sak till ber jag även att få påpeka — jag skall sluta ögonblickligen. Det har här förts fram, att det skulle vara synnerligen farligt att införa en 8 timmars arbetsdag inom exportindustrierna, där det förmenas kunna vara till skada för den svenska industriens förmåga att konkurrera med utlandets. Men vilka garantier har man, att icke arbetarorganisationerna inom exportindustrierna kunna bliva starkare än på andra håll och genom strejker eller andra kraftmedel, som arbetarne kunna hava till sitt förfogande, skola genomdriva reformen på exportindustriernas område, innan den vinner tillämpning inom andra yrken och sysselsättningar? Detta är en sak man bör tänka på.

Jag tror alltså, att man gör klokt i att ej motsätta sig en enkel framställning om utredning i frågan, och yrkar bifall till herr Steffens reservation.

Herr Beckman, Ernst: Jag tror, att man måste erkänna, att man av den långa diskussion, som här förts, fått ett bestämt intryck att en utredning verkligen behövs. Därom synes mig både motståndarne mot det framlagda förslaget och anhängarne av detsamma kunna enas.

Även utskottet har erkänt betydelsen av en utredning. Men utskottet har ansett, att utredningen bör ske internationellt, att det icke tillkommer en enskild stat, åtminstone icke vår, att företaga en sådan utredning.

Jag anser tvärtom, att, om en sådan internationell utredning verk-

ligen skall vara av värde och baserad på fast grund, den måste vila just på utredningar, som gjorts i de enskilda staterna.

Nu säger man emellertid, att denna utredning i alla händelser icke bör inriktas direkt på 8 timmars arbetsdag, ty därigenom skulle man, då man begär en sådan utredning, giva på hand, att man verkligen vill bestämma maximalarbetsdagen just till 8 timmar. Men för att undvika detta har en av reservanterna framställt ett särskilt yrkande, vari han just framhåller, att man icke bör ovillkorligen binda sig vid en åtta-timmarsdag, utan endast undersöka, i vad mån en *maximalarbetsdag* bör genomföras. Den åsyftade reservanten har också mycket försiktigt valt att säga, att detta endast bör ske på »vissa arbetsområden», med hänsyn till där rådande arbetsförhållanden.

Jag får säga, mina herrar, att jag finner det bra oklokt, om denna kammare icke skulle vilja gå med på ett så moderat yrkande. Det får dock icke förglömmas — jag kommer här tillbaka till vad den förste talaren yttrade — att det är av stort intresse ej blott för arbetarklassen utan för samhället i dess helhet, att frågan utredes. Först efter en utredning kunna de missförhållanden undanröjas, som kunna genom lag undanröjas. Jag anser också, att man icke bör förbise vikten av, att kammaren på detta sätt visar sina sympatier för denna arbetarklass, som med sina ständigt återkommande maj-resolutioner så ivrigt — låt mig säga — bönfaller om, att en sådan utredning må äga rum.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Rosén framlagda reservationen.

Herr Steffen: Herr talman, mina herrar! Om jag förstod greve Lagerbjelke rätt, försökte han i början av sitt anföraende att giva kammaren den uppfattningen, att det föreliggande utredningskravet i själva verket redan vore lagt på hyllan eller värdelöst, därigenom att kammaren förut beslutat, att ingen utredning skall göras rörande minimilönelagstiftning. Greve Lagerbjelke anförde nämligen ett ställe i motionen, där det påpekas, att minimilönelagstiftning naturligtvis vore värdelös, om icke lönenämnder finge rätt att samtidigt med fastställande av minimilön också fastlägga ett maximum av daglig arbetstid. Följaktligen — så uppfattade jag greve Lagerbjelkes yttrande — kunde det ej vara någon mening i att nu framställa krav på maximalarbetsdagslagstiftning. Men av det av mig nyss citerade yttrandet i motionen följer dock ingalunda motsatsen till vad däri ut-säges. Erfarenheten visar ju alldeles tydligt, att en maximalarbetsdagslagstiftning har sin ofantligt stora praktiska betydelse för arbetarne och samhället även oberoende av en minimilönelagstiftning.

Sedan får jag uttrycka min tacksamhet till greve Lagerbjelke för den rent *sakligt* intressanta privatutredningen rörande statens järnvägar och inverkan på dessa av 8 timmars arbetsdag. Jag vill dock på det bestämdaste opponera mig emot, att kammaren skulle godkänna en sådan *metod* som den, som här genom greve Lagerbjelkes anförande om statens järnvägar synes mig vara exemplifierad — den metoden nämligen att med en dylik privat utredning *bekämpa* ett krav på verkställande genom statsmakterna av allsidig utredning i en

Om fastställande av en maximalarbetsdag för lönarbetare.
(Forts.)

Om faststäl-
lande av en
maximal-
arbetsdag för
lönarbetare.

¶(Forts.) ¶

stor fråga. Motionärerna äro av den uppfattning, att allenast statsmakterna hava förmåga att utföra den ifrågavarande utredningen tillräckligt allsidigt och grundligt, och jag tror icke, att det finnes en enda medlem av kammaren, som är benägen att bestrida detta påstående. Då är det väl alldeles orimligt att, såsom skäl mot ett sådant utredningskrav som det föreliggande åberopa, att man har i sin hand en liten privatutredning, vars värde och beskaffenhet jag på intet sätt vill yttra mig om, varken i ena eller andra riktningen, men som för kammarens alla ledamöter och således även för mig måste vara obekant. Ett sådant bidrag till debatten kan tydligen på intet sätt tagas såsom argument mot utredningskravet, huru intressant och värdefullt inlägget i och för sig än kan vara.

Vidare skall jag belysa det »verklighetssinne», som kommit att spela en roll i debatten — å ena sidan utskottsmajoritetens och å andra sidan motionärernas. Friherre De Geer framhöll, att tjänstefolksfrågan skulle vara ett synnerligen svårt problem att lösa, om man utgår från lagstiftning om maximalarbetsdag, låt vara 8 timmars eller annan. Men senare delen av motionens kläm innehåller ju för sådana näringar, för vilka maximalarbetsdag ej lämpligen kan fastställas, förslag om utredning, »på vad sätt motsvarande legala skydd för ett minimum av arbetsfri tid må kunna beredas dessa näringars lönearbetare». Det är ju tydligt, att det är just för sådana fall som tjänstefolksfrågan, som motionärerna gjort detta tillägg. Det kan i vissa fall vara omöjligt att fastställa ett maximum av *arbetstid*, men det kan vara möjligt — och så är tydligen fallet vad tjänstefolksfrågan angår — att fastställa ett minimum av *fritid*. Motionärernas »verklighetssinne» är här belyst i en punkt.

Komma vi sedan till frågan om jordbruket, så få vi se till vad motionärerna där sagt. De hava till en början bevisat sitt verklighetssinne genom att anföra åtskilligt ur kommerskollegii publikation »Arbetarettillgång, arbetstid och arbetslön inom Sveriges jordbruk år 1911»; och sedan säga de: »Totalintrycket av denna undersökning av arbetstiden inom det svenska jordbruket blir, att den med gammal sedvana sammanhängande, men under nutida tekniska och sociala förhållanden onödiga och olämpliga utsträckningen av arbetstiden utöver visst, skäligt maximum ännu har en synnerligen stor utbredning i vårt land.» (Detta påstående är bevisat med siffror i det föregående.) »Härav synes oss framgå, att behov föreligger av en ytterligare utredning om hithörande förhållanden uti sammanhang med spørsmålet om möjligheten och lämpligheten av en legal reglering av maximalarbets-tiden inom det svenska jordbruket.» Här är ingen dogm om åtta-timmarsdag uppställd. På ett enligt min mening fullt resonabelt och verklighetstroget sätt framställes blott det krav på arbetsdagens förkortning eller fritidens garanterande, till vilket man kan komma genom att studera de närvarande förhållandena i Sveriges jordbruk.

En brist på verklighetssinne synas mig däremot de utskottsledamöter ådagalägga, vilka av sin inrotade motvilja mot *åtta-timmarsdagen* låta förleda sig till att avråda kammaren från att santytcka till den *utredning*, vilken allena kan *bevisa*, hur skälen för och mot åtta-timmarsdagen verkligen äro fördelade.

Greve Lagerbjelke: Då herr Steffen riktat några ord till mig med anledning av mitt yttrande nyss, vill jag, vad angår sammanhanget mellan den nu föreliggande frågan och den om minimilöner, endast erinra, att jag yttrade, att genom kammarens avslag på frågan om utredning angående minimilöner en förutsättning bortgått för bifall till den nu förevarande motionen. Att andra förutsättningar skulle kunna finnas, har jag på intet sätt förnekat.

Om fastställande av en maximal arbetsdag för lönarbetare.
(Forts.)

Beträffande vidare den av mig åberopade utredningen angående de ökade kostnader, som skulle uppkomma för statens järnvägar genom fastslående av 8 timmars maximalarbetsdag, vill jag erinra herr Steffen, att jag yttrade, att jag icke alls ville ingå på en principiell behandling av denna fråga utan endast framhålla några ekonomiska konsekvenser av hans förslag. Att jag därvid framlade en utredning om, vad bifall till hans förslag skulle förorsaka svenska staten för kostnader, kan jag icke anse vara på något sätt olämpligt.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag ber endast att i korthet få uttala den bestämda uppfattningen, att det icke kommer att gå i längden för en än så fast förstakammarmajoritet att avvisa det framställda kravet, om utredning rörande maximalarbetsdag med sådan motivering, som utskottet i detta fall presterat. Ty hurudant är sammanhanget mellan utskottets motivering och det slut, vartill utskottet kommit? Öfverst på sid. 4 säger utskottet: »Erfarenheten visar ock, att förkortning av en för den mänskliga motståndsförmågan alltför lång arbetsdag kan medföra ökad arbetsintensitet, samt att sålunda en alltför lång arbetsdag kan utan olägenhet för produktiviteten inskränkas». Detta är således ett erkännande, att den tidigare, ur principiell och industriell synpunkt framkomna invändningen: en maximalarbetsdag låter sig icke genomföras, icke är hållbar. I fortsättningen följer en hänvisning till, att man redan nu i Sverige i vissa hänseenden genom lagbestämmelser begränsat arbetstiden, och bakom dessa bestämmelser står ju en samstämmig erfarenhet, att detta låter sig väl förena med en kraftig utveckling av industrien. På sid. 5 hänvisar utskottet till, att denna fråga bör lösas genom internationella överenskommelser, men samtidigt med att man visar sympati för en sådan behandling av frågan, vägrar man att vara med om att föra fram det nationella material, som är nödvändigt, för att de internationella överläggningarna skola kunna medföra några positiva resultat. Det förefaller mig vara i längden omöjligt för kammaren att med dylik motivering hålla tillbaka detta utredningskrav.

Men det var ej för att säga detta jag begärde ordet, utan för att meddela, att, om majoriteten vid bestämmande av kontraposition i den blivande omröstningen vill undanskjuta det förslag, som för närvarande begränsar kravet så, att däri ligger endast en tydligt uttalad sympati för ett betänksamt fortgående på arbetstidsregleringens väg, och i stället föra fram ett förslag, till vilket den, som vill vara med om första början, ej kan känna sig benägen att ansluta sig, måste jag, trots att det är så sent, hota med votering om kontraposition. Man måste här göra klart, huru många som ej kunna godkänna ett avslag, grundat på sådan motivering som den föreliggande, och huru

Om fastställande av en maximal-arbetsdag för lönarbetare. många som vilja, att någonting göres, huru många sålunda som önska fylla den nationella förpliktelse, uttalanden av den art, som förekomma i utlåtandet, synbarligen pålägga oss.

(Forts.)

Herr Lindley: Jag har just fått tillfälle att blicka över det lilla papper, som stacks mig i handen, medan jag talade angående kostnaderna för 8 timmars maximalarbetsdag vid statsbanorna, och jag har funnit, att det är ett mycket enkelt dokument. Greve Lagerbjelke har utgått från de nuvarande kostnaderna vid statsbanorna med tio timmars arbetsdag och beräknat, huru mycket det i förhållande därtill skulle kosta att öka personalen med 20 procent, då man toge bort 20 procent eller två timmar av den dagliga arbetstiden. På detta sätt har han fått fram $5\frac{1}{2}$ miljoner kronor. Men detta förfarande strider ju mot utskottets eget medgivande, att man kan vänta ökning i arbetsintensiteten, trots att man förkortar arbetstiden.

Jag har intet vidare att tillägga.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, att beträffande förevarande utlåtande yrkats: 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o) av herr *Steffen*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av honom vid utlåtandet fogade reservationen; och 3:o) av herr *Rosén*, att det förslag måtte antagas, som innefattades i hans vid utlåtandet avgivna reservation.

Härefter gjorde herr vice talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av herr Roséns yrkande, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den som bifaller vad Första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Rosén vid utlåtandet avgivna reservation.

Omröstningen anställdes och vid dess slut befunnes rösterna hava utfallit sålunda

Ja — 62;

Nej — 42.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve *Ehrensvärd* avlämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

nr 176, angående anslag till bestridande av kostnaderna för en allmän pensionsförsäkring m. m.;

nr 171, angående pensionsrätt för den s. k. Hjertbergska antikvarien hos vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien;

nr 175, angående anslag till dränering och anläggning av trädgård å folkskoleseminariets i Falun tomt; och

nr 174, angående vissa ändringar i gällande föreskrifter i fråga om upplåtande av odlingslägenheter å kronoparker och överloppsmarker i de sex nordligaste länen.

Vid ånyo skedd föredragning av Första kammarens andra tillfälliga utskotts den 2 och 3 i denna månad bordlagda utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående undervisning i skogsvård jämväl vid andra statsunderstödda skolor än folkskolor och med dem jämförliga läroanstalter, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 5, angående regleringen av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till sjöförsvarsdepartementet;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av avlöningen för professorn i syfilidologi vid karolinska mediko-kirurgiska institutet,

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökning av förslagsanslaget till lappmarks ecklesiastikverk; och

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till utgiftsstat för postsparbanken m. m.; ävensom

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 13, i anledning av en av herr Tysk inom Andra kammaren väckt motion, nr 227, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ifrågasatt stadgande om förfaringssättet, då kvarstad meddelas å gods av viss beskaffenhet.

Vid föredragning av följande under dagen avlämnade kungl. propositioner:

nr 173, med förslag till överenskommelse mellan Svenska staten, å ena, samt Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan, angående ökad malmbrytning inom Kiirunavaara och Gellivare malmfält, samt

nr 176, angående anslag till bestridande av kostnaderna för en allmän pensionsförsäkring m. m.,
blevo dessa propositioner var för sig på begäran bordlagda.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet den under sammanträdet avlämnade kungl. propositionen nr 171, angående pensionsrätt för den s. k. Hjertbergska antikvarien hos vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade nådiga proposition nr 175, angående anslag till dränering och anläggning av trädgård å folkskoleseminariets i Falun tomt.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den under sammanträdet avlämnade kungl. propositionen nr 174, angående vissa ändringar i gällande föreskrifter i fråga om upplåtande av odlingslägenheter å kronoparker och överloppsmarker i de sex nordligaste länen.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser:

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter förre fanjunkaren Carl Ferdinand Lindqvist från Salems socken;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter bokbinderiarbetaren Nikolaus Edvard Wennersten från Kristinehamn;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter smedsarbetaren Nils Gustaf Karlsson från Gävle;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter änkan Karolina Kristina Torell från Brunnsbo i Tärna socken;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter förre arbetaren Anders Johan Larsson från Lilla Lund i Flistads socken; samt

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter Christina Augusta Lundberg från Lund.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 51, i fråga om tillhandahållande vid varje Riksdags början av förteckning över alla kungl. kommittéer och inom departementen tillkallade sakkunniga, som varit i verksamhet under det senast gångna året, och

nr 52, angående åstadkommande av en effektiv tandvård särskilt vid landsbygdens små- och folkskolor.

Justerades fjorton protokollsutdrag för denna dag.

På framställning av herr vice talmannen medgav kammaren, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 6,06 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 8 april.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr statsrådet *Larsson* avlämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

nr 172, angående utvidgning av koldepån å flottans varv i Karlskrona,

nr 178, angående pension å allmänna indragningsstaten åt förre maskinisten J. A. S:son Frisk; och

nr 179, angående pension å allmänna indragningsstaten åt tygarbetaren A. Johansson m. fl.

Justerades protokollen för den 31 nästlidne mars och den 2 innevarande april.

Anmälades och bordlades

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 12, i anledning av en av herrar Stadener och Gullberg väckt motion, nr 68, angående skrivelse till Konungen i fråga om införande av en friare församlingsbildning inom svenska kyrkan, och

nr 14, i anledning av en av herr Rydén inom Andra kammaren väckt motion, nr 213, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om beredande av möjlighet för utom äkten-skapet fött barn att erhålla kännedom om sin fader, ävensom

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 11, i anledning av herr Clasons motion, nr 86, angående skrivelse till Konungen i fråga om vidtagande av åtgärder för undanröjande av nu rådande fara av arsenikhaltig oljefärg.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den vid sammanträdet början avlämnade kungl. propositionen nr 172, angående utvidgning av koldepån å flottans varv i Karlskrona.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet de denna dag avlämnade kungl. propositionerna:

nr 178, angående pension å allmänna indragningsstaten åt förre maskinisten J. A. S:son Frisk, och

nr 179, angående pension å allmänna indragningsstaten åt tyg-
arbetaren A. Johansson m. fl.

Herr statsrådet Bergström, som förklarar sig ämna vid detta sam-
manträde besvara den av herr Trygger den 2 i denna månad fram-
ställda interpellationen om tillstånd för utländing att följa arméns
eller flottans övningar, erhöi nu på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Trygger har med kammarens tillstånd till
mig framställt följande interpellation:

Är Kungl. Maj:ts beslut att, trots chefens för generalstaben be-
stämda avstyrkande, medgiva norske kaptenen Trumpy tillstånd att
å krigsskolan vid Karlberg och vid något av arméns infanteriregementen
studera den svenska reservofficersinstitutionen — förutsatt att icke
några alldeles särskilda skäl varit i detta fall bestämmande — att
betrakta såsom uttryck för den nya uppfattning, att det i allmänhet
icke skulle vara förenat med fara för landets säkerhet att, emot regeln
i § 2 av förordningen den 1 april 1912, å utländsk officer medgiva
tillstånd att följa arméns eller flottans övningar, och är det följaktligen
att vänta, att det nu gjorda undantaget från berörda föreskrift kom-
mer att följas av flera undantag av dylik beskaffenhet?

Uti den motivering, som utgör inledning till det nu upplästa spörs-
målet, har herr Trygger till sist preciserat, att interpellationen blivit
framställd, för att de bekymmer, Kungl. Maj:ts i detta fall gjorda
medgivande »föranlett inom vidsträckta kretsar i vårt land, må kunna
så snart som möjligt skingras samt i sammanhang därmed de miss-
tydningar inom och utom Sverige, som beslutet kan vara ägnat att
giva anledning till, må helt och hållet undanröjas». Med dessa den
ärade interpellantens ordalag för ögonen, anser jag mig äga goda skäl
att utgå ifrån, att denne för egen del ingalunda omfattat den menin-
gen, att vid tillkomsten av Kungl. Maj:ts ifrågavarande, på min före-
dragning fattade beslut någonting skulle skett, som med avseende på
omvårdnaden om landets militära hemligheter vore obehörigt och ägnat
att inge farhågor för framtiden.

De påståenden i dylik riktning, som förekommit i vissa press-
organ, äga — det kan jag försäkra — ingen verklig grund. Det vill
dock mycket säga, då man sökt göra troligt, att den regering, som i
följ genom en särskild kungl. förordning uppdrog nödiga gränser för
utlänning tillträde till arméns och marinens etablissement och öv-
ningar, och som i år för Riksdagen framburit två sådana kungl. pro-
positioner som den ena om förbud för vissa utlänningar att här i riket
vistas och den andra innefattande vissa bestämmelser till skydd för
hemligheter av betydelse för rikets försvar, skulle vara färdig att slå
upp dörren på vid gavel till dessa hemligheter.

Vad har här inträffat? Härvarande norske minister har framställt
begäran, att namngiven norsk officer måtte erhålla tillstånd att i
Sverige bedrifva vissa militära studier, alltså en framställning av det
slag, som upphörligen förekommer länderna emellan och varmed vårt

*Om tillstånd
för utländing
att följa
arméns eller
flottans
övningar.*

*Om tillstånd
för utländning
att följa
arméns eller
flottans
övningar.
(Forts.)* eget land i icke ringa utsträckning årligen hänvänder sig till olika regeringar.

Chefen för generalstaben — vilken, då han på sin tid i skrivelse av den 4 augusti 1910 ingav det förslag, som legat till grund för den av mig nyss omnämnda förordningen angående utlännings tillträde till arméns och marinens etablissemang och övningar m. m., framhöll, att han vid detta förslags utarbetande utgått ifrån, att ingen annan grund än reciprociteten skulle kunna givas för utlännings tillträde och att dennas krav principiellt skulle i varje fall av Kungl. Maj:t tagas i övervägande — avstyrkte uti den 6 februari innevarande år avgivet yttrande den av norske ministern gjorda framställningen under formlig hänvisning till just de skäl, som i sagda skrivelse av den 4 augusti 1910 blivit av honom anförda. Den 7 sistlidne mars beslöt emellertid Kungl. Maj:t att på av mig anförda grunder och i enlighet med av mig gjord hemställan bifalla den gjorda framställningen.

Två frågor framställa sig nu: 1) Innebar detta bifall någon fara för landets säkerhet eller kunde det eljes vara till skada eller olägenhet för landets försvar? och 2) Har vid beslutets fattande kravet på reciprocitet blivit behörigen beaktat?

Jag skall först upptaga den senare av dessa frågor till besvarande.

Då Kungl. Maj:t den 7 mars fattade beslut i ämnet, har kravet på reciprocitet så litet lämnats ur sikte, att det bildade själva utgångspunkten för beslutet. Ett viktigt studiebehov hade nämligen framträtt på ett område, där Norge äger men Sverige är i saknad av en viss militär organisation, och krigsstyrelsen var beredd att för detta behovs tillgodoseende påkalla erforderliga hänvändelser till Norge liksom till flera andra länder.

I den skrivelse, varmed Kungl. Maj:ts beslut i avseende å kaptenen G. Trumpys studier rörande den svenska reservofficersinstitutionen den 14 mars från lantförsvarsdepartementet expedierades till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena, yttrade jag också till sist: »I sammanhang härmed får jag uttala den förväntan, att framställning, som eventuellt kan komma att härifrån göras angående ett motsvarande medgivande för en svensk officer att studera militära organisations- och utbildningsfrågor inom norska armén, måtte röna tillmötesgående.»

Jag torde här böra tillfoga den upplysning, att detta anspråk på reciprocitet rönt väntat tillmötesgående, i det att härvarande norske minister, jämte det han till svenske utrikesministern framfört norska utrikesministerns tack för det kapten Trumpy meddelade tillståndet, tillika tillkännagivit, att från norska regeringens sida intet hinder möter för att en svensk officer lämnas motsvarande tillstånd att i Norge studera militära organisations- och utbildningsfrågor.

Sedan detta besked ingått, har framställning jämväl blivit gjord, avseende att bereda tillfälle för namngifven svensk officer att i Norge vid militär skola och vid truppförband under repetitionsövningar bedriva dylika studier på det särskilda område, som af mig nyss antytts. Enligt mottagen underrättelse har norska regeringen bifallit denna framställning.

Jag övergår nu till den första av de båda frågorna, nämligen huruvida Kungl. Maj:ts den 7 mars lämnade bifall till den av mig gjorda hemställan innebure någon fara för landets säkerhet eller eljes kunde vara till skada eller olägenhet för landets försvar. Denna fråga är ju den avgörande. Ty även om aldrig så säker utsikt finnes till full reciprocitet, bör naturligtvis en framställning av *sådan* innebörd icke under några förhållanden av Kungl. Maj:t villfaras.

*Om tillstånd
för utlänning
att följa
arméns eller
flottans
övningar.
(Forts.)*

Jag vill då till en början i avseende å själva det medgivna studie-föremålet — reservofficersinstitutionen och särskilt reservofficerarnes användning såsom plutonchefer — erinra, att detta ämne i och för sig lika litet hos oss som i andra länder behandlas såsom hemligt eller slutet. Chefen för generalstaben framhåller i sitt yttrande, att frågan om reservofficerarnas användning som plutonchefer är avgjord i gällande reglementen, och att bestämmelserna rörande arméns reservbefäl återfinnas i svensk författningssamling, i kungl. krigsvetenskapsakademiens tidskrift samt i gällande reglementen, sålunda i för allmänheten lätt tillgängliga publikationer. Vad den praktiska utbildningen av infanteriets reservofficerare beträffar, bedrivs denna hos oss dels vid officersvolontärrekrytskolan och reservofficersvolontärskolan, vilka båda skolor äro förlagda inom området för en av rikets fästningar, dels vid kungl. krigsskolan å Karlberg, dels slutligen vid truppförbanden. Det medgivande, som lämnats kapten Trumpy att praktiskt studera ifrågavarande ämne, har lokalt begränsats till kungl. krigsskolan, där studierna skulle bedrivas under senare hälften av augusti månad 1913, sålunda under den allra sista delen av där pågående reservofficerskurs, och till något av arméns infanteriregementen under tiden från och med den 13 september till och med den 12 oktober.

De närmare bestämmelserna i avseende å den tid och de förhållanden, varunder samt det truppförband vid vilket den utländske officerens studier skola bedrivas, bliva liksom eljes i liknande fall meddelade i kommandoväg och honom vederbörligen delgivna, då han på angiven dag har att inställa sig i kungl. lantförvarsdepartementet härstädes.

Paragraf 6 mom. 1 i kungl. förordningen angående utlännings tillträde till arméns och marinens etablissement och övningar m. m. bestämmer, att icke allenast allt det, som enligt gällande föreskrifter skall hållas hemligt, utan även allt sådant, vars förevisande för eller meddelande åt utlänning kan vara till skada eller olägenhet för försvaret, skall fullständigt undandragas besökande utlännings uppmärksamhet och kännedom. Och är det *min fulla förvissning*, att cheferna för vederbörande skola och regemente var på sitt håll skola veta att hålla hand över sagda moments noggranna efterlevnad. Skulle några närmare bestämmelser om vad som för nämnda ändamål är att iakttaga visa sig erforderliga, komma sådana jämlikt mom. 2 i samma paragraf att utfärdas i kommandoväg.

Endast okunnigheten eller illviljan kunna göra sådana klumpiga försök som i vissa pressorgan skett att intala allmänheten, att våra militära reservformationers organisation, utbildning och tillstånd skulle genom regeringens beslut givas till pris åt främmande makt. Den

*Om tillstånd
för utlänning
att följa
arméns eller
flottans
övningar.
(Forts.)*

utländske officer, som på grund av detta beslut under behörig kontroll besöker vår krigsskola och ett av våra infanteriregementen, får där varken se något av eller inhämta något om våra reservformationer.

Vad han får praktiskt taga kännedom om är reservofficerarnes utbildning på vissa stadier, och ingenting annat. Sverige har under årens lopp haft flere tillfällen att genom särskilt utsända officerare göra motsvarande studier i olika länder, däribland även i ett av våra närmaste grannländer, och liksom dessa studier kunnat ske utan men för dessa länders försvar, så är jag också övertygad att så skall bliva fallet med de nu medgivna studierna i förhållande till vårt lands försvar.

Jag tror mig nu, herr talman, ha till fullo ådagalagt, att ingen fara för landets säkerhet bör vara att vänta av det av Kungl. Maj:t den 7 i sistlidne månad lämnade medgivande.

Jag vill till sist endast förklara, att de av mig i det föregående berörda skäl och dessa allena varit bestämmande vid fattandet av Kungl. Maj:ts ifrågavarande beslut.

På det misstag, vartill den ärade interpellanten gjort sig skyldig, då han i interpellationens motivering framhållit, hurusom undantag från bestämmelserna vare sig i paragraf 1 eller paragraf 2 av 1912 års förordning — eller med andra ord tillåtelser för utlänningar att vinna tillträde till arméns och marinens etablissemang och övningar — givas endast i statsrådet och följaktligen ej kunna beslutas i kommandoväg, har jag i mitt nu givna svar ej haft anledning att ingå. En blick på samma förordnings paragraf 3, jämförd med paragraf 2, skall genast visa den ärade interpellanten, hurusom för vissa angivna fall dylikt tillträde kan beviljas eller beredas just uti sistnämnda ordning samt genom beslut av arméfördelningsschef, stationsbefälhavare eller likställd chef.

Herr talmannen uppstod och avlägsnade sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertogs av herr vice talmannen.

Herr Trygger: Jag skall be att få tacka herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet, för att han har besvarat min interpellation, och det är med tillfredsställelse, jag konstaterar, att det undantag, som man här gjort ifrån 1912 års förordning, ej är avsett att innebära, att man inom regeringen skulle ha uppgivit den grundsats, varpå den ifrågavarande förordningen är byggd.

Herr statsrådet förvånade sig över, att man kunde ifrågasätta något sådant som att samma statsråd, på vars föredragning förordningen kommit till, skulle strax efteråt velat göra modifikationer i dess tillämpning, som i själva verket stredo mot avsikten med förordningen. Det kan tyckas så, men orsaken, till att jag hyst farhågor i den vägen, var den, att statsrådet mot generalstabschefens alldeles bestämt gjorda uttalande gjort medgivandet i fråga med avseende på norske kaptenen Trumpy, och det kan väl ej undgå att väcka en viss uppmärksamhet, att ett statsråd, som ej är speciellt militärt sakkunnig, i strid mot generalstabschefen gör ett sådant undantag från en

författning som den ifrågavarande. Men detta är ej det enda fallet, där man på ett ganska lätt sätt har medgivit undantag från denna författning. Det har skett även i andra fall, vilka enligt min mening häntyda på, att man ej hållit så noga på den sekretess med hänsyn till militära saker, som författningen av år 1912 varit ägnad att bevara. Här ett fall. Det gällde undantag från § 1. En officer begärde tillstånd för en norsk undersåte, som var förlovad med en broder till sökanden, att under en tid av två veckor få vistas i sökandens hem, ehuru detta vore beläget inom Karlsborgs fästning. Generalstabschefen, som yttrade sig häröver, avstyrkte bifall, men Kungl. Maj:t biföll ansökningen med villkor, att damen i fråga under nämnda tid förutom i sökandens hem allenast finge uppehålla sig vid huvudfästningens öppna verk samt därvid skulle vara åtföljd av någon inom fästningen bosatt person, vilken nämnes visserligen icke. Sedermera ha vi ett annat fall, som gäller Bodens fästning. En officer begärde tillstånd för sin svägerska, finska undersåten fru den och den, att under mars månad 1913 få vistas i hans inom Bodens fästning belägna hem. Det avstyrktes av befälhavaren för generalstaben, men bifölls av Kungl. Maj:t. Jag förstår i dessa fall ej, vad det är för viktiga hänsyn, som gjort, att man avvikit från den ståndpunkt, som generalstabschefen intagit. För dem, som ej känna till några dylika skäl, måste oneligen dessa undantag framstå, som om det enligt Kungl. Maj:ts mening ej vore så synnerligen noga med iakttagandet av denna 1912 års förordning.

Nu säger herr statsrådet, att man måste — det vore allmän sed och vi hade mångfaldiga gånger gjort detta i vårt land — göra undantag och bevilja utländska officerare rättighet att bevista våra övningar och överhuvud taget tjänstgöra här i Sverige. Det är nu visserligen intet tvivel om, att dylika undantag beviljats tidigare i ganska stor utsträckning. Vad då särskilt Norge beträffar, erinrar jag mig, att t. ex. åren 1901, 1902 och 1903 voro här norska officerare varje år vid de svenska övningarna, liksom ock svenska officerare voro i Norge. Men år 1904 antog denna trafik en betydligt större utsträckning. Det var, om jag ser bort från generalstabens fältövningar, icke mindre än 10 norska officerare, som tjänstgjorde i Sverige på alla möjliga punkter, såsom vid infanteriskjutskolan, Upplands infanteri, fältartilleriets skjutskola, taktiska kursen, Skånska husarerna, Södra Skånska infanteriet, ja även vid generalstaben. Jag vill nu ej draga någon som helst slutsats härav. Då man emellertid i alla fall vet, att 1905 följde efter 1904, kan man ej undgå att gripas av en viss oro, när det beredes tillfälle för främmande officerare att bevista våra övningar och tjänstgöra här i landet.

Ser man vidare på de fall, då tillstånd medgivits, och vill därmed jämföra det nu föreliggande, måste man utesluta alla sådana fall, då generalstabschefen tillstyrkt den främmande officerens anhållan att få tjänstgöra här. Ty när han gjort detta, har man anledning antaga, att de militära skälen varit tillräckligt beaktade. Särskilt för herr statsrådet synes mig generalstabschefens tillstyrkan eller avstyrkan bort ha mycket stor betydelse. Jag erinrar mig särskilt ett tillfälle här i kammaren — det var visst fråga om att minska de icke vapen-

Om tillstånd
för utländning
att följa
arméns eller
flottans
övningar.
(Forts.)

föras tjänstgöring — då herr statsrådet förklarade, att han hade stöd av generalstabschefen, och tillade: »På detta sakkunniga håll, där man måste känna stort ansvar för sin uppgift och äga förutsättning att kunna överblicka det hela, där kan man göra ett uttalande, som är av full auktoritet». Emellertid synes det mig, att denna auktoritet ej skulle bli mindre därför, att statsrådet och generalstabschefen äro av olika mening.

Sedermera måste vi, när vi bedöma fallet Trumpy, utrangera sådana fall, som inträffat före 1912 överhuvud. 1912 års förordning var nämligen avsedd att göra slut på en trafik, som man fann för landet farlig, och när justitieministern besvarade interpellationen i Andra kammaren förra året angående spionerilagen, betonade han på det kraftigaste, att det mest trängande behov skulle tillfredsställas genom denna 1912 års förordning. Sålunda avsåg denna förordning, när den kommit till stånd och blivit gällande, visst icke, att man skulle tillämpa de gamla principerna, utan man borde tillämpa de nya.

Vad nu frågan beträffar, huru denna 1912 års förordning skall tolkas, har herr statsrådet här i sitt svar åberopat, att generalstabschefen i det utlåtande av år 1910, som legat till grund för den ifrågasvarande förordningen, uttryckligen påpekat, att när det gällde tillstånd för främmande officerare att här tjänstgöra, bevista några övningar eller besöka militära etablissement, skulle man ta hänsyn till reciprocitetsgrundsatsen, och hade det enligt statsrådets mening just varit detta, som i förevarande fall hade skett. När man läser generalstabschefens ifrågasvarande uttalande, finner man visserligen, att han förklarar, att reciprocitetsgrundsatsen bör vara bestämmande i dylika fall. Men huru skall man fatta reciprocitetsgrundsatsen, sådan han framställer den? Hans uttalande kan ej gärna vara att fatta på det sättet, att så snart ett främmande land önskade tillstånd för någon sin officer att bevista övningar i Sverige, skulle vi, blott för att man ville bereda oss motsvarande fördelar, utan vidare vara skyldiga att bifalla en dylik anhållan. Detta är så mycket mindre möjligt, som då naturligtvis tillfälle skulle vara berett för vilken främmande stat som helst att tränga sig på oss för att utforska våra hemligheter. Jag vill i förbigående fästa uppmärksamheten därpå, att det kan ofta vara lika betänkligt, om man utforskar *bristerna* i vårt försvarsväsen, som om man utforskar de förtjänster, som i ett eller annat avseende kunna förefinnas. Generalstabschefens yttrande måste följaktligen förstås på annat sätt, och detta framgår ock av detta yttrande. Han säger nämligen, att i varje särskilt fall måste undersökas, till vilket resultat reciprocitetsgrundsatsen leder, och vidare, att man skall noga undersöka vad som kan vara den verkliga orsaken till den begäran, som framställts från det främmande landet, och till sist säger han, att dessa sakers prövning bör äga rum, först sedan generalstabschefen, vilken har tillgängliga upplysningar, varit i tillfälle att avge sitt utlåtande. Sålunda blir det nödvändigt att i varje fall undersöka, huruvida de fördelar, som kunna beredas oss av det ifrågasvarande landet, övertväga eller åtminstone uppväga de olägenheter, som vi kunna ha av att tillåta den främmande officeren att bevista våra övningar eller

bese våra militära etablissemang eller dylikt. Först i fall denna prövning ger ett för oss tillfredsställande resultat, kan det komma i fråga att bevilja den ansökan, som gjorts. Om man intager denna ståndpunkt, har man också den fördel att, ifall en främmande stat begär, att en dess officer skall få tillstånd att här tjänstgöra eller dylikt, kan man, utan att på något sätt riskera, att den främmande statens regering känner sig sårad, svara: »Nej, vi kunna ej bevilja detta på grund därav, att vi ej anse med vår fördel överensstämmande att begära motsvarande förmån hos er.»

Men det är ej nog med dessa rent militära synpunkter, vilka vid frågans avgörande böra beaktas, utan man kan väl ej komma ifrån, att även politiska synpunkter böra få göra sig gällande vid sådana frågors bedömande. Det beror naturligtvis på vilket förhållande som överhuvud råder mellan svenska staten och den stat, som gör en dylik anhållan. Det beror på det förtroende, man kan skänka den främmande staten, huruvida man har anledning antaga, att ett tillstånd t. ex. att bevista övningar för visst ändamål, icke kommer att utnyttjas för forskning, som ligga utanför ifrågavarande ändamål. Det beror vidare på, om man har full garanti för att vad den främmande officeren kan i vårt land få erfara kommer att stanna inom hans eget land och icke avsiktligt eller oavsiktligt sprides dit, där det skulle vara stridande mot vår säkerhet, ifall det bleve bekant. — Det är sålunda den lojalitet, som man kan vänta från den främmande staten, som gör ifrågavarande anhållan, vilken bör bli bestämmande för svaret. Allt beror därpå, huruvida man kan lita på dess ordhållighet, huruvida fråga är om en stat, om vilken man kan vara viss, att avtal och förpliktelser, som den åtager sig, verkligen bli iakttagna och uppfyllda. Det är ju klart, att det ej kan vara min mening att med avseende på detta specialfall gå in i någon undersökning angående det resultat, vartill en prövning av ifrågavarande politiska synpunkt skulle kunna ge anledning, ty det är tydligt att, i den mån resultatet ej skulle vara uppenbart, det är Kungl. Maj:t i statsrådet, som bör ha största möjligheten att skaffa sig det material, som för denna frågas bedömande bör vara avgörande. Om jag går in något på detta specialfall med anledning av herr statsrådets svar, sker det däremot för att undersöka, huruvida reciprocitetsgrundsatsen, huruvida denna grundsats, sådan den framgår av generalstabschefens yttrande 1910, har i detta fall blivit tillfredsställd. Se vi då efter, hur fallet föreligger, så är det ju så, att det ställts en fråga till chefen för generalstaben, vad han hade att säga om en begäran, som framställts från norska regeringen angående kapten Trumpy. I denna remiss till chefen för generalstaben finnes icke ett ord nämnt om lämpligheten av att utverka tillstånd för svensk officer att besöka Norge. Sålunda har man i själva verket kluyvit saken. Man har underställt generalstabschefen endast en del av det spörsmål, som föreligger. Man har handlat på samma sätt som i fall man skulle vilja fråga en finansiellt rådgivande myndighet angående ett fastighetsköp, och därvid blott frågat: skall jag köpa denna fastighet, men alldeles utelämnat, till vilket pris kan denna fastighet skäligen köpas. Man har sålunda icke underställt reciprocitetsspörsmålet i dess helhet generalstabschefens

*Om tillstånd
för utländning
att följa
arméns eller
flottans
övningar.*
(Forts.)

*Om tillstånd
för utlänning
att följa
arméns eller
flottans
öningar.
(Forts.)*

prövning, och han har på den gjorda frågan svarat nej. Han har avstyrkt bifall till ansökningen, för så vitt till grund därför skulle ligga en allmän reciprocitet med Norge. Men rörande den speciella reciprocitet, som enligt herr statsrådets utsago skulle vara berättigad, har han aldrig varit i tillfälle att yttra sig. Jag undrar verkligen, huruvida då man infordrar yttranden från vederbörande, innan beslut fattas i statsrådet, det är konstitutionellt riktigt att på detta sätt underställa myndigheten endast en del av en fråga men icke frågan i dess helhet.

Nu säger visserligen herr statsrådet, att enligt hans mening de förmåner, som skulle begäras hos norska regeringen och som den lär ha varit så god att bevilja, hava den betydelse, att de fullt uppväga den olägenhet, som möjligen kan uppstå på grund av det tillstånd, som lämnats kaptenen Trumpy. Ja, det säger herr statsrådet, men detta är ett påstående, som icke stödes av något uttalande från auktoritativt, militärt sakkunnigt håll. Och vid sådant förhållande är det klart, att samma ovisshet kvarstår fortfarande, samma anledning som förut kvarstår till frågan: finnas verkligen i detta fall tillräckliga skäl för att mot generalstabschefens avstyrkande lämna det tillstånd, varom nu är fråga?

Emellertid, herr statsrådet fortsätter och säger, att det som denne norske officer får studera i Sverige, sannerligen icke under några omständigheter kan vara farligt att låta honom se. Han skulle få studera dels vid Karlberg och dels vid ett infanteriregemente vår reservofficersinstitution och särskilt reservofficerarnas tjänstgöring såsom plutonchefer, någonting som han kunde få göra, så mycket mera som alla författningar angående reservofficersinstitutionen, såsom generalstabschefen sagt, äro offentliga. Jag undrar verkligen, om man har rätt att taga frågan på det sättet. Jag är själv icke militärt sakkunnig, men jag har ganska stor känning med det militära, och det förvånar mig, att en främmande officer kan utan risk få under en månad vistas vid ett regemente — låt vara i avsikt att studera reservofficersinstitutionen, ty huru lätt är det då icke för honom att studera det sätt, varpå det ifrågavarande regementet överhuvudtaget fyller sin uppgift. Och studerar man ett infanteriregemente i Sverige, förmodar jag, att man får kännedom om hela vårt infanteri. Vid sådant förhållande kan jag icke finna annat, än att även med full lojalitet från denne officers sida resultatet av det begärda tillståndet att studera vår reservofficersinstitution mycket väl kan bli, att den ifrågavarande officeren får fullkomligt klart för sig hela beskaffenheten av vårt infanteri och dess förmåga att i händelse av krig verkligen fylla sin uppgift. Det är sannerligen icke ett obetydligt medgivande, som man i detta fall sålunda har lämnat.

Nu hänvisar herr statsrådet till bestämmelsen i 6 § av 1912 års författning: »Förutom det, som enligt gällande föreskrifter skall hållas hemligt, skall allt sådant, vars förevisande för eller meddelande åt utlänning kan vara till skada eller olägenhet för försvaret, fullständigt undandragas besökande utlänningars uppmärksamhet och kännedom». Ja, detta står på papperet, men huru kan man tänka sig, att det skall kunna iakttagas, när man tillåter en person att vistas vid

ett regemente under dess övningar? Det är icke möjligt, det är icke tänkbart, att denna paragraf kan ha någon betydelse för det fall, som nu är i fråga. I samband därmed vill jag säga, att jag visst icke läst denna författning felaktigt med avseende på de undantag, som kunna beviljas från 1 och 2 §§ och att jag ingalunda förbisett, att inbjudning enligt tredje paragrafen kan beviljas i kommandoväg o. s. v. Dylika bagatellfall avse något, som icke här föreligger till bedömande.

*Om tillstånd
för utländning
att följa
arméns eller
flottans
övningar.
(Forts.)*

Det är mycket möjligt, att någon fara icke uppstått genom det beslut, som Kungl. Maj:t har fattat beträffande kapten Trumpy, men å andra sidan kan jag icke finna, att av herr statsrådet anförts skäl med tillräcklig bärkraft för att undanröja den oro, som detta beslut medfört. Det kvarstår dock trots allt, att chefen för generalstaben har avstyrkt det givna tillståndet. Herr statsrådet har icke själv lagt fram något papper eller något uttalande, som häntyder på, att chefen för generalstaben sedermera ändrat mening, när man fäst hans uppmärksamhet på den avsikt man hade att begära tillstånd för svensk officer att i militärt syfte tjänstgöra i Norge. Och vid sådant förhållande tror jag, att man icke kan undgå att fortfarande hysa sina tvivel angående åtgärdens berättigande med hänsyn till landets säkerhet. Det är så mycket viktigare, att man icke efterger något i den militära sekretessen, såvida den kan upprätthållas, som här i landet för närvarande råder en ganska stor obenägenhet att ordentligt tillgodose våra försvarsbehov. Jag tror, att herr statsrådet icke behöver gå långt för att finna, hurusom en dylik obenägenhet existerar till och med på håll, där man minst skulle kunna vänta den. Det är därför av en alldeles särskild betydelse, att det lilla man har tages tillvara. I den mån sekretessen kan öka vår försvarskraft — det må vara i aldrig så ringa grad — torde den böra bevaras. Och denna vår försvarskraft få vi icke offra för att utväxla internationella artigheter, vilka understundom antaga former, som äro farliga för landets säkerhet jämväl däri, att de på vissa håll väcka förhoppningar, på andra alstra misstroende mot vår utrikespolitik. Jag tror för min del alldeles bestämt, att vårt folk hellre vill klandras för kärv hemlighetsfullhet i fråga om sitt försvarsväsen än prisas för naiv godtrogenhet. Jag tror ock, att den utrikespolitik, som mest tillfredsställer oss, icke är en tvetydig vänskapslek med andra stater utan ett klart tillvaratagande av våra egna intressen, och endast våra egna intressen.

Herr Thyren: Jag vill endast tillåta mig att med ett par ord understryka en synpunkt, som upprepade gånger framhölls av den ärade interpellanten.

Jag skall lämna därhän — huruvida det är departementschefen eller generalstabschefen, som har haft rätt i sitt bedömande av det särskilda fall, som föranlett interpellationen. Möjligheten finnes ju alltid logiskt i dylika fall, att departementschefen är den som har haft rätt. Men herr statsrådet torde själv medgiva mig, att en civil försvarsminister är på förhand dömd att i ett sådant fall som detta hava en presumtion emot sig i den allmänna meningen. Han är dock lekmannen här, som opponerar mot fackmannen i en eminent fackmässig fråga. Misstanken, att han är den, som har orätt, ligger så nära

Om tillstånd
för utlänning
att följa
arméns eller
flottans
övningar.
(Forts.)

till hands, att den tvivelsutan kommer att hysas även inom hans eget parti och alltså ljudeligen utropas inom motpartiet, lika gott vad parti han tillhör. En fullt effektiv vederläggning, mot den militära auktoriteten, av denna uppfattning bland allmänheten är efter mitt förmanande så gott som omöjlig, även för det fall, att det är departementschefen som har haft rätt.

Skulle nu något sådant drabba en civil försvarsminister, som från olika håll — kanske från alla håll — erkänts såsom ovanligt samvetsgrann, energisk och duglig, så är det bara så mycket mera att beklaga, om han, kanske utan den allra ringaste kompenserande nytta, genom en dylik åtgärd spiller mer eller mindre av sin auktoritet. Och därför tror jag, att man bör uppställa som en absolut regel, att en civil försvarsminister aldrig bör göra undantag, stort eller litet, ifrån de bestämmelser, som kunna vara givna till skydd för militära hemligheter, annat än då han har fullt och uttryckligt stöd hos vederbörande fackman. Och även om herr statsrådet vill reducera meningsskiljaktigheten så mycket som möjligt, kan han dock icke komma ifrån att det är, som den ärade interpellanten understrukt: något tillstyrkande från fackmannahåll finnes icke, något återkallande av avstyrkandet föreligger icke. Jag medger gärna vad herr statsrådet sade, att i sådana fall som detta en viss portion okunnighet och dito illvilja *kan* spela in — ty det ligger i människonaturen —, men jag tror i alla händelser, att varje överträdelse av nyssnämnda regel kommer med ett slags naturnödvändighet att verka därhän, att civila försvarsministrar överhuvud diskrediteras, något som i varje fall är beklagligt från deras synpunkt, som anse, att försvarsministerns egenskap av civil med nuvarande förhållanden i vårt land *kan* erbjuda vissa fördelar. Icke minst därför, att denna regel har belysts genom interpellationen, vill jag be att få uttala min tacksägelse till interpellanten.

Herr statsrådet Bergström: Herr talman, mina herrar. Med anledning av vad herr Trygger här anförde efter mitt svar å hans interpellation skall jag tillåta mig att säga några ord.

Herr Trygger har velat säga, att den remiss, som på sin tid avläts till chefen för generalstaben icke skulle ha omfattat hela frågan utan endast en del av densamma. Denna remiss har skett på precis samma sätt som alla sådana remisser till generalstabschefen äga rum. Generalstabschefen har varit i tillfälle att uttala sig rörande frågan i dess helhet.

Herr Thyren, som var nog välvillig att vilja giva en anvisning åt de civila försvarsministrarna, huru de i dylika fall borde förhålla sig, antyde såsom sin mening, att mot varje civil försvarsminister skulle föreligga en given presumtion, att han såsom lekman skulle hava orätt i en dylik fråga. Men, herr Thyren, är det icke möjligt att i detta fall både generalstabschefen och lekmannen, den civile försvarsministern, skulle kunna hava rätt? Herr Thyren med sin logiska skärpa borde ha lagt märke till, att en avsevärd tid förlupit mellan avgivandet av generalstabschefens yttrande och Kungl. Maj:ts beslut i statsrådet. Det hade då sålunda även för honom kunnat framträda såsom tänkbart, att under denna tid just det viktiga studiebehov, om vilket

jag i mitt förra yttrande talade, gjort sig gällande. Det är för övrigt allddeles givet, att vid behandlingen inom lantförvarsdepartementet av spörsmål, som ligga inom området för såväl den ena som den andra sidan av lantförvarsdepartementets verksamhet, departementschefen ingalunda saknar tillfälle inom sitt eget departement att pröva en fråga även ur rent militär synpunkt. En civil försvarsminister skulle fylla sitt värv såsom konungens rådgivare mycket illa, ifall han icke begagnade sig av alla möjligheter att skärskåda den fråga, som föreligger.

Jag återkommer med ett par ord till herr Trygger. Han ville här giva 1912 års förordning utseende av att vara tillkommen för att göra slut på den trafik, som förut förekommit här i landet att vi mottagit en stor mängd utländska officerare, som hit ankommit i studieändamål, och vilka man helst hade velat vara fri ifrån. Även jag torde hava någon kännedom om syftet med 1912 års förordning, och jag får hänvisa den ärade interpellanten denna gång till studium av 5 §, där han torde finna det huvudsyfte, varför man önskat så snart som möjligt få förordningen utfärdad. Det var just därför, att under fjolåret flere större övningar av särskild betydelse förekommo inom vårt land, som man ansåg viktigt, att förordningen dessförinnan bleve utfärdad. Det var en helt annan trafik än den, om vilken herr Trygger talade, som man i främsta rummet ville träffa med förordningen.

Herr Trygger yttrade till sist, att vi skulle säkert stå oss bättre på detta område med en kärv hemlighetsfullhet än med naiv artighet. Men om det är något som är betänkligt är det tvivelsutan, om man satte hemlighetens stämpel i detta avseende på det som icke bör eller behöver hemlighållas, eller med andra ord om man ginge den vägen, som herr Trygger förordade, och sålunda skulle liksom försöka att från våra militära övningar o. s. v. utestänga så långt möjligt alla utländska officerare. Herr Trygger sade, att han haft kännning med det militära, men jag undrar, huruvida herr Trygger, om han tillfrågar de militärer, med vilka han haft kännning, får det svaret, att detta skulle vara till nytta. Vad skulle det ha till följd? Jo naturligtvis, att just de ledande myndigheterna på det militära området, vilka veta, att vi i ganska stor utsträckning begagna oss av och behöva begagna oss av de studietillfällen, som bjudas i andra länder, skulle se vägen fullständigt stängd för de svenska officerarna att bedriva studier i utländska arméer, i fall vi på detta sätt skulle sluta en fullkomligt kinesisk mur omkring allt vad militärt heter i vårt land, det må vara av hemlig eller icke hemlig beskaffenhet. Jag tror icke, att detta vore lyckligt, och är fullkomligt övertygad om, att en var, som på det militära området känner något ansvar för det hela, skall häri giva mig rätt.

Herr Kjellén: Då budet kom, att vid sista regeringsbildandet landet fått civila försvarsministrar, väckte den principen ingalunda ens på högerhåll en avgjord misstro. Man sade sig, att det kunde vara till fördel i vår tid, att försvarssaken fick ett starkare parlamentariskt stöd; en och annan tänkte kanske också tillbaka på tiderna före departementalreformen, då vi verkligen hade en civil försvarsminister, som icke gjorde särskilt mycken skada, i krigsstatssekreteraren. Men visserligen tänkte man sig icke möjligheten, att den nye försvars-

*Om tillstånd
för utländning
att följa
arméns eller
flotans
övningar.
(Forts.)*

Om villstånd
för utlänning
att följa
arméns eller
flottans
örningar.

(Forts.)

ministern skulle sätta sitt civila förstånd upp mot den militära auktoriteten i en *rent militärteknisk fråga*. Jag kan på denna punkt icke göra annat än understryka vad här förut talats, men då herr statsrådet framhårdar, nödgas jag ännu en gång taga upp frågan och litet mera utveckla dess innebörd.

Det är icke någon obekant, och regeringen allra minst, att här i landet finnes ett visst intryck, att regeringen icke med tillräcklig respekt betraktar sakkunskapen. Jag har till och med haft tillfälle att i konstitutionsutskottet rikta uppmärksamheten på denna sak. Jag hör nu icke till dem, som genast ropa på sakokunnighet, så snart den tekniska sakkunskapen icke kommer till sin rätt; jag vet och förstår, att vid sidan därom finnes ett slags »politisk» sakkunskap, den praktiskt erfarne mannens sunda förstånd på allting. Men jag tror, att vi kunna uppställa två absoluta fordringar för handläggning av allmänna ärenden: den ena, att icke *båda slagen* av sakkunskap saknas, och den andra, att icke den politiska sakkunskapen får tillvälla sig domen i frågor, som genom sin natur tillhöra den tekniska sakkunskapen.

Jag ber att få exemplifiera saken med att anföra ett praktiskt fall ur dagskrönikan. Herrarna ha själva läst i tidningarna, att ett militärt flygskepp råkat komma från Tyskland över till Frankrike. En oro har i Tyskland utbrett sig över möjligheten, att militära hemligheter härigenom blivit röjda. Om nu också själva Tysklands kejsare försäkrade, att det icke är farligt, så fruktar jag, att det icke skall lugna folkets oro, om den ingenjör, som konstruerat skeppet, förklarade, att saken är betänkelig.

Efter mitt förmenande föreligger något liknande just här, och jag kan icke annat än bestämt framhålla, att saken måste ses på det sättet. Det gäller att avgöra, huruvida militära hemligheter kunna slippa ut eller icke, därigenom att en utländsk officer får studera vår reservinstitution. Detta kan icke vara annat än en alldeles speciellt militärteknisk fråga. *Huru djup inblick* en man av facket kan på detta sätt förskaffa sig i vårt försvarsväsen, det kan endast en annan man av facket bedöma. *Hvilken betydelse* denna utländska kännedom om vårt försvarsväsende skulle kunna få i ett eventuellt krig, det kan åter endast den militärt skolade fackmannen bedöma. Ur *två* synpunkter komma vi alltså med nödvändighet till det resultat, att här är ett område reserverat åt den *tekniska* sakkunskapen.

Nu säger herr statsrådet, att det har förflutit lång tid sedan han från chefen för generalstaben fick det bleklagda nej, och fortsätter, att det finnes andra att fråga än honom, andra tillfällen för en civil försvarsminister att skaffa sig teknisk kunskap. I förra fallet undrar jag varför icke herr statsrådet då upprepat frågan, så att han fick tillfälle att stödja sig helt på den närmast ansvarige i detta fall. I senare fallet vill jag endast understryka, att landet oroas om det ser, att den närmast ansvarige i tekniska frågor förbigås, och man sedermera med välbehag erkänner, att man har använt *oansvariga* rådgivare.

Vi komma icke ifrån denna sakens kärna, att här står ett civilt ja mot ett militärt nej. Jag går icke vidare in på realiteterna, jag

»skall icke syssla med i vilken mån vi böra resa en kinesisk mur om vårt försvarsväsen eller sätta en hemlig stämpel på vad som icke bör hemlighållas. Jag håller mig till detta enda och enkla, att den närmast ansvariga militära sakkunskapen sagt ett och regeringen beslutat ett annat i en teknisk fråga, där regeringen icke bjuder någon som helst garanti för egen kompetens. Då måste vi pröva vitsorden, och den prövningen kan icke utfalla på mer än ett sätt. Detta beror icke på »klumpighet eller illvilja», som herr statsrådet behagade antyda, utan på vanligt simpelt förstånd och en viss blygsamhet. Den som icke själv är militärt utbildad, och som känner sin begränsning, måste säga: vilken skall man tro, en person, som ägnat sitt liv åt denna speciellt tekniska utbildning, eller en som med stora egenskaper för övrigt icke ägnat en dag av sin utbildning åt detta område? Herr statsrådet må icke misstycka att jag säger, att valet icke kan eller bör vara svårt. Det kan icke hjälpas, att vi måste i denna militärtekniska fråga tillmäta större auktoritet åt generalstabschefen än åt »rösträttsgeneralen».

Vad slutligen beträffar den reciprocitet som här skulle föreligga, ber jag få understryka vad en föregående talare yttrade, att det beror på med vilken reciprociteten skall äga rum, och detta är åter en teknisk fråga. Man bör höra svaret från fackmän. För att klart uttrycka vad jag menar skall jag anföra ett exempel med något skarpa konturner: om fråga uppstår rörande reciprocitet mellan Sverige och låt mig säga Montenegro, så tror jag icke att man kan känna sig tillfredsställd från svensk sida — detta nu sagt med all respekt för Montenegro.

Herr Kvarnzelius: Jag skall be att här få giva tillkänna, att jag icke under hela denna tid förnummit något av den oro, som den ärade interpellanten sade skulle hava gjort sig gällande här i landet med anledning av Kuugl. Maj:ts beslut i förevarande fall. Såvitt jag kunnat finna har denna oro endast kommit till synes i några få pressorgan, några tidningar, men därutöver har jag icke förnummit något av den vare sig ibland mina egna partikamrater eller hos andra. Då sålunda herr Thyrén vill påstå, att denna oro och detta misstroende även skulle hava gjort sig gällande inom det parti, som jag representerar, så tror jag, att herr Thyrén är dåligt underrättad. Jag vill tillägga, att därest någon oro gjort sig gällande, så synes mig, att efter den klara redogörelse och det svar, som krigsministern nu lämnat, skall det förutsättas en mycket stor portion av — jag skulle nästan vilja säga — fanatisk auktoritetstro för att fortfarande en oro skall göra sig gällande eller för att rum för sådan oro skulle förefinnas.

Jag vill vidare inlägga en bestämd gensaga emot, att det skulle vara riktigt som herr Thyrén proklamerade, att närhelst generalstabschefen i en viss fråga uttalat en mening, det icke skulle finnas någon möjlighet för en civil försvarsminister att i den frågan våga hävda en annan uppfattning. Det vore en militärdiktatur som jag tror att vårt folk icke komme att finna sig uti. Jag tror för övrigt, att det ligger en bestämd överdrift i detta herr Thyrens påstående, och grundar den uppfattningen därpå, att jag känner många militärer, som i flera frågor icke dela den nuvarande generalstabschefens åsikter. Jag har samman-

*Om tillstånd
för utländing
att följa
arméns eller
flottans
övningar.*
(Forts.)

Om tillstånd för utlänning att följa arméns eller flottans övningar. (Forts.)

träffat med mycket framstående militärer, som i mångt och mycket skilja sig från de uppfattningar, som hysas av den nuvarande generalstabschefen. Att bygga hela denna interpellation på den grunden endast, att Kungl. Maj:t i detta fall icke följt generalstabschefens förslag, anser jag därför vara fullständigt orimligt.

Herr Trygger: Det är blott två punkter, som jag skall be att få upptaga till bemötande.

Herr statsrådet förklarade, att mitt yttrande, att 1912 års förordning vore avsedd att stävja den trafik, som då ägde rum i Sverige, i det att utlänningar sökte utforska våra militära hemligheter, vore felaktigt. I avseende härå vill jag läsa upp några ord ur generalstabschefens motivering till hans yttrande av år 1910, vilket ligger till grund för förordningen: »Behovet av nya bestämmelser rörande tillträdet till militära etablissement och övningar torde väl även få anses föranlett av det alltmer ökade antal utlänningar, som i militära ändamål besöka riket, varvid även framträtt önskvärdheten av en mera effektiv kontroll.»

Vidare sade herr statsrådet, att även mitt påstående, att icke hela denna fråga blivit underställd generalstabschefen, vore oriktigt. Menar herr statsrådet med hela frågan spörsmålet, om kapten Trumpy skulle få det tillstånd, varom nu talats, så har han rätt. Men eftersom han talat om reciprocitetsgrundsatsen, förmodar jag, att med hela frågan afsåges, huruvida man skulle giva kapten Trumpy detta tillstånd för att kunna bereda motsvarande tillstånd åt svenska officerare i Norge. Då påstår jag bestämt, att, såvitt handlingarna visa, denna fråga icke varit underställd generalstabschefen.

Vad den siste talarens yttrande beträffar, är det väl ingen, som begärt, att chefen för lantförsvarsdepartementet skall i alla frågor rätta sig efter chefen för generalstaben. Det är orimligt att tro, att någon skulle vilja ifrågasätta något sådant, men att i en sådan fråga som denna fordra hänsynstagande till ett uttalande av generalstabschefen, som till sitt förfogande har hela det kunskapsväsen, som möjliggör bedömandet av saken, är någonting annat. Under alla omständigheter lär det väl icke vara förmätet att fordra, att generalstabschefen skall få se frågan i hela dess sammanhang och icke kluven på sätt nu varit fallet.

Slutligen sade herr statsrådet, att det vore icke märkvärdigt, om vid det förhållande att, när generalstabschefen avgav sitt utlåtande, en viss situation förelåg, och, när Kungl. Maj:t fattade sitt beslut, en annan, båda två kanske hade rätt, såväl statsrådet som generalstabschefen. Under tiden mellan den 6 februari, då generalstabschefen argav sitt yttrande, och den 7 mars, då Kungl. Maj:t fattade sitt beslut, kunde situationen hava blivit förändrad! Men då frågar jag: om det är fallet, finnes det icke en klar väg att reda sig i en sådan situation, nämligen att på grund av det enligt statsrådets uppgift senare uppkomna spörsmålet, huruvida icke svenska officerare borde beredas tilfälle att tjänstgöra i Norge, *på nytt* höra chefen för generalstaben? Det var sannerligen ingen fara i dröjsmål, det har icke blivit bråttom förr än efter det min interpellation kom fram.

Friherre Gripenstedt: Jag skall endast be att få inlägga en gen- *Om tillstånd*
saga mot ett yttrande av en talare i närheten. Han yttrade sig som *för utländning*
om vi skulle leva under en militärdiktatur och talade någonting om *att följa*
militarism. Jag tror att detta är fullkomligt obefogat. Har militarism *arméns eller*
förekommit och missbruk ägt rum, så var det i forna tider, och det *flottans*
är för länge sedan borta. Jag tror tvärt om att vi böra söka bevara *övningar.*
den lilla militära anda som finns kvar, den kan vara bra att ha. Det
är icke militarism, utan det är juristeri och advokatyri, som tager
överhand, och de hava tyvärr spritt sig t. o. m. bland militären.
Komma allvarliga tider för vårt land, är det av största vikt att det
verkligen finnes militär anda och fosterlandskänsla kvar, i främsta
rummet är det på officerskåren det beror, om arméns anseende upp-
rätthålles såsom hittills. Jag hoppas därför att officerarne icke måtte
förfalla till advokatyri.

Herr Thyren: I anledning av de bravorop, som hälsade herr
Kvarnzelius, när han påstod att jag sökte åvägbringa en militärdikta-
tur, skall jag be att få erinra om, att hvad jag uttalade, var, att i
fråga om bestämmelser till skydd för militära hemligheter, bör den
civila försvarsministern icke göra undantag från dessa regler, såvida
han icke har fullt stöd från vederbörande fackman. Om herr Kvarn-
zelius vill sätta likhetstecken mellan detta och strävan efter militär-
diktatur, må det vara hans sak.

Herr Kvarnzelius: Med anledning av friherre Gripenstedts ytt-
rande ber jag få fästa uppmärksamheten på, att jag ej sagt, att vi
leva under en militärdiktatur, utan jag sade, att, därest, så snart en
militär auktoritet sagt sin mening i en fråga, något utrymme för det
civila förståndet att hävda en annan mening, icke skulle finnas, då
kan man säga, att vi kommit in under en militärdiktatur, under vil-
ken jag tror att vårt folk icke skall finna sig. Det var vad jag sade
och denna min mening vidhåller jag.

Herr Trygger: I vad herr Kvarnzelius nu yttrade skall jag be
att till alla delar få instämma.

Herr Hellberg: Då herr Trygger så energiskt hävdade att det
varit krigsministerns skyldighet att böja sig under generalstabschefens
omdöme i en fråga som denna, vilken måste anses vara i eminent
grad militärteknisk, vill jag erinra, att när i fjol frågan om de icke
vapenföras övningstid förelåg, hade generalstabschefen uttalat sig på
ett sätt, som då åberopades av krigsministern, men att herr Trygger
då icke ville böja sig under generalstabschefens omdöme. När sålunda
herr Trygger har rätt att i en sådan militärteknisk fråga sätta sitt
omdöme mot generalstabschefens, så bör det icke vara krigsministern
förmenat att i en liknande fråga göra detsamma.

Herr Trygger: Jag vill upplysa min ärade kollega i konstitutions-
utskottet, att jag vid det ifrågavarande tillfället hade den uppfattning-
gen — och jag tror icke jag är ensam om den — att generalstabs-

Om tillstånd för utlänning att följa arméns eller flottans övningar.
(Forts.)

chefen i den punkten icke yttrat sig så tydligt, att det kunde anses säkert, att statsrådet hade rätt att stödja sig på hans yttrande. Det synes mig därför, att fallen alls icke kunna jämföras. För öfrigt när det gäller ett lagförslag, måste man intaga en viss ståndpunkt, rösta på ett visst sätt, och det är icke en militärteknisk lämplighetsfråga som denna varit för statsrådet. Jag förmodar, att herr Hellberg icke heller kommer att, fastän han sätter stort värde på herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet, anse sig bunden att följa honom i *alla* förslag som han framlägger.

Herr statsrådet *Petersson* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner till Riksdagen:

nr 180, angående ändrad lydelse av överrubriken till rubrikerna nr 1190 och 1191 i gällande tulltaxa;

nr 181, angående beredande av ytterligare medel för utlåning från fonden för rederinäringens understödjande;

nr 177, angående förslag till lag om köttbesiktning och slakthus; samt

nr 182, angående upplåtande av lägenheter från lotten nr 1 av Starby kungsladugård i Östergötlands län.

Ang. ökad malmbrytning inom Kiirunavaara och Gellivare malmfält.

Föredrogs Kungl. Maj:ts den 5 innevarande april bordlagda nådiga proposition, nr 173, till Riksdagen, med förslag till överenskommelse mellan Svenska staten, å ena, samt Loussavaara-Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund, å andra sidan, angående ökad malmbrytning inom Kiirunavaara och Gellivare malmfält.

Herr Kjellén: Det är mer än vanligt otacksamt att nu taga ordet i denna fråga, därför att det är alldeles klart, att den ligger i ett sådant läge, att man riskerar att bliva en ropandes röst i öknen. Men på grund av det intresse jag ägnat denna sak förut och den allmänna askådning jag har i politiska ting, känner jag mig icke försvaret inför mig själv, om jag icke vid denna remiss yttrar några ord.

Jag måste då säga, att det är i hög grad anmärkningsvärt och beklagligt, att denna stora fråga om sättet att tillvarataga landets främsta naturtillgångar icke skall få bedömas i och för sig, utan kommit såsom ett tillägg till en annan stor fråga, lik jätten som kastas efter degen i i ugnen. Nu vet jag, att av den degen skall bli bröd åt de ålderstigna; och det är därför den, som gör en anmärkning, får skenet emot sig att vilja rycka brödet från de ålderstigna. Jag beklagar, att en så viktig sak som denna kommit i detta läge.

Jag kan icke annat än lyckönska våra truster till att de kommit att få så god betäckning av småfolk. Nyss hade vi en liknande fråga om storkapitalet i landet; det var sockerfrågan, och trusten kunde då stödja sig på en massa småfolk, betodlarne. Nu ha vi en stor kapitalistisk fråga, och återigen se vi ett garde, som slås omkring det

stora kapitalet. Men vad jag särskilt vill anmärka är den bristande konsekvensen i regeringspolitiken i de båda fallen. I förra fallet löpte man till storms mot näringen, och avvisade till och med tanken att låta staten få en del av det man ville erövra; där ville man strypa kapitalet. Här återigen har kapitalet att glädja sig åt den präktigaste medvind för statens skull, som är intressent i saken. Detta är uppseendeväckande, då man observerar vad jag i ett föregående sammanhang tillåtit mig antyda, att det förra gången var fråga om en näring, som *ur alla synpunkter gör landet rikare*, men här, i avseende på malmexporten, är fråga om en näring, som *ur en synpunkt odiskutabelt gör detta Sveriges land fattigare*. Ty att taga delar och stycken av Sveriges mark, som aldrig återkomma, som aldrig kunna ersättas, och föra dem ur landet, det är att taga på själva kapitalet. Då måste man fråga sig: ha vi sört för tillbörlig ränta? Är här verkligen all försiktighet ådagalagd? Kan denna omedelbara vinning vara riktig ur nationalekonomisk synpunkt?

Nu är det alldeles klart, att hela problemet förfaller i banalitet, om man säger sig, att 20 miljoner naturligtvis är mer än en miljon: dessa ligga för våra fötter, varför kan man åtminstone icke böja sig ned och ta upp dem? Är det icke bättre med en fågel i handen än tio i skogen? På detta svarar jag, att 200 miljoner onekligen äro mer än 20 miljoner. Vi komma aldrig ifrån resonemanget med så enkla hjälpmedel. Blott så mycket kunna vi från början vara ense om, att högre vinst är nationalekonomiskt bättre än lägre. Men härvidlag representeras enligt mitt förmenande och allmänt erkännande den högre vinsten av järnförädlingen, och icke av råvaruexporten.

Då svarar man från den sida, som ser en export med lätt hjärta för att icke säga med glädje, att dessa synpunkter strida icke mot varandra. *Förädlingslinjen ligger i förlängningen av exportlinjen*. Genom att utskeppa mera malm skaffa vi det kapital, utan vilket en förädling är omöjlig, och således är även ur den synpunkten denna väg riktig. — Det är emellertid på denna punkt man måste mana till betänksamhet, emedan jag tror, att här föreligger en farlig synvilla.

Här är icke min mening att yttra mig i den tekniska frågan — det vore ren förmätenhet — men här föreligger en fråga, där den »politiska sakkunskap», varom jag alldeles nyss talade, bör hava ett ord med i laget; ty det gäller allmänna nationalekonomiska åskådningar. Och då ber jag att få göra två anmärkningar. Mitt sunda förstånd — om jag vågar återropa det — säger mig först och främst, att om vi forcera exporten, så är det ingalunda sagt, att revenyen därav kommer *just förädlingsindustrin till godo*; tvärtom är det sannolikt, att intresset för förädlingen hos det stora bolaget sjölv, blir mindre; ty det förhåller sig ju så med oss människor, att vi föredraga den mindre, lättare tillgängliga vinsten framför den stora vinsten, om den är mera komplicerad — och bolag äro icke mer än människor. Jag fruktar således, att genom denna ökade export man minskar intresset för förädlingen just på det håll, där man skulle hoppas, att det vore störst. Så länge man icke belägger den ökade exporten med villkoret t. ex. att den får ske endast i proportion till antalet ton förädlad malm, så länge står den betänkligheten kvar.

*Ang. ökad
malmför-
ning inom
Kivuna-
våra och
Gallivare
malmfält.*

(Forts.)

Ang. ökad
malmbryt-
ning inom
Kärna-
vaara och
Gellivare
malmfält.
(Forts.)

Den andra betänkligheten, som mitt sunda förstånd inger mig, är ännu mer avgörande och riktar sig på den punkten, att denna malm, som vi skicka ut, *kommer till godo våra främsta och farligaste konkurrenter just på järnförädlingens område*. Vi veta det, och vi läsa det för övrigt i denna så skickligt skrivna proposition. Den skall komma ett samhälle till godo, där man använder sig därav för att sedermera till väsentlig del sända åter produktionen till oss. Men då, mina herrar, kan man fråga sig, är det icke för mycket, att vi använda denna export till att *mata en industri, som är farlig för vår egen industri?* Detta kan väl icke sägas vara till förmån för vår industri!

Alltså kan jag icke se saken på annat sätt än att vi stå inför ett val. *Förädlingslinjen ligger icke i fortsättningen på exportlinjen utan dessa båda linjer skära varandra*. Detta betyder med andra ord, att ju större export av malm vi hava, dess mera förmörkas utsikterna att någonsin få hälsa den stora tid, som mången här i landet väntar sig, då Sverige får självt tillgodogöra sig sina utomordentliga resurser just för järnförädlingen.

Man säger, att denna tid är icke inne. Man styrker detta med sakkunniga intyg, och det kan aldrig falla mig in att sätta mitt lekmannaomdöme upp däremot. Men jag svarar, att det finns dock i denna fråga två olika meningar i landet, som kämpa med varandra och kämpa sedan länge. Här pågår en process mellan två åskådningar i dessa frågor, och det är icke bekant, att den ena åskådningen har givit vika för den andra. Här ha vi nu i vår hand två experters omdömen: professor Walfrid Petersson förklarar, att bergen räcka till, och doktor Brinell förklarar å sin sida, att vi måste passa tillfället för export. Nåväl, men det finns andra vetenskapsmän, som hava andra åsikter. Det är nämligen här ingalunda vetenskapen, som står emot allmänheten, utan strecket går inom vetenskapsmännens eget läger tillika. Och då frågar jag, är det icke rimligt att denna vittutseende fråga får utredning från mer än ett håll? När frågan sist var före inför Riksdagen, så hörde man samma experter, professor Petersson om bergen och doktor Brinell om industrien, och sedan skulle statsmakterna rätta sig därefter. Vi känna redan deras åsikter; är det icke rimligt att också få höra den andra sidans skäl? Är detta icke ett läge, där utredning är rent nödvändig?

Vad skall den omfatta, frågar man då. Jo, naturligtvis närmast sakens tekniska sida. Metallurgin gör i våra dagar ständigt nya framsteg; vi hava ju för den svenska ingenjörskonsten ytterst hedrande arbeten, som här pågå vid Trollhättan, Domnarvet och Höganäs. Är det för mycket begärt, att en utredning av den ståndpunkt, vartill dessa prov hava kommit, föregår varje bindande beslut i denna fråga — beslut som kanske sedermera icke kunna tagas igen, beslut som kanske skulle döda de stora förhoppningar vi hava om en verklig järnförädlingsindustri i vårt land! Ty jag säger, som jag sagt förr: skall Sveriges rike bara mata en stormakts industri med råvaror, då äro vi i verkligheten och till gagnet ingenting annat än en koloni till denna stormakt — det är nämligen det betecknande för en koloni,

att den skickar råvaran, och sedan får den köpa det färdiga fabrikkatet tillbaka.

Böra vi då icke ägna denna fråga åtminstone så mycket betänketid, att vi hinna övertyga oss i denna punkt? Jag hoppas livligt, att mina farhågor skola finnas överdrivna, men jag kan icke för min del gå in i denna sak med förbundna ögon. Jag vill alltså hoppas, att då saken nu går till utskottet, utskottet ser till, att även andra meningar vid sakens utredning komma under sakkunnig belysning ända den, på vilken regeringen har stött sig. Denna sak är dunkel, och den står icke för livet. En annan fråga, som jag tycker är klar, och som enligt mitt förmenande står för livet — försvarsfrågan — den hava vi tid att ligga på år efter år. Jag förstår icke den politik, som handlar, när man skall utreda, och utreder, när man skall handla.

Om nu dessa bekymmer som sagt skola visa sig överdrivna, må herrarne hava överseende med deras framställande. Det är dock många här i landet som tycka, att detta är en för allvarlig sak att på något sätt slarvas med. Det är icke för oss, som hysa dessa bekymmer, bara ett talesätt att man här kan göra landet fattigare. Vi fatta ställningen så, att den nu levande generationen är *förvaltare* av riket med alla dess tillgångar, icke ägare. Och även de som dyrka folkviljan allra mest, måste känna ansvar inför *framtidens folkvilja* — ty det finns, mina herrar, även en framtidens folkvilja. Folket är icke »herre i sitt hus» ända därhän att det har rätt att riva ned delar av huset; ty kommande generationer skola också bo där. Därför hava vi att förvalta landet så, att ingen människa i framtiden skall klandrande kunna säga, att det gick fattigare ur våra händer, än det var när vi togo emot det.

Det är därför att jag fruktar, att statsmakterna äro på väg att fatta ett farligt beslut, som jag icke kunnat underlåta att framlägga dessa anmärkningar, till den kraft och verkan det hava kan.

Herr Steffen: Herr talman! Med anledning av min ärade kollegas anförande kan jag icke underlåta att uttala, att i rak motsats till hans uppfattning har motiveringen för ifrågavarande kungliga proposition på mig gjort intrycket av att vara just ur nationalekonomiska synpunkter synnerligen stark. Jag har icke den kungliga propositionen till hands, så jag kan icke med citat ur densamma noggrant belägga detta mitt påstående, men jag kan likväl icke annat än framhålla, att det förefaller mig, som om de farhågor, vilka min ärade kollega har gjort sig till tolk för, äro ytterligt svagt grundade samt synnerligen överdrivna.

Det finns åtminstone två punkter i den kungliga propositionen, som, om jag erinrar mig dem rätt, bekräfta min uppfattning. Den ena är den, där det framhålles, att undersökningar beträffande malmtillgångarna i de järnmalmfält, varom nu är fråga, hava visat, att dessa tillgångar äro betydligt större, än man hade anledning förmoda, då den nu gällande mängden av export blev bestämd och beslutad. Detta förhållande bör dock vara *ett* argument emot herr Kjelléns farhågor.

*Ang. ökad
malmbryt-
ning inom
Kärruna-
vaara och
Gullivare
malmfält.
(Forts.)*

*Ang. ökad
malmbryt-
ning inom
Kärna-
vaura och
Gellivare
malmfält.
(Forts.)*

Det andra argumentet har på mig, om jag erinrar mig detsamma fullt riktigt, gjort ett synnerligen starkt intryck. I den kungliga propositionen, eller av de sakkunniga, som där äro åberopade, framhålles, tror jag, att behovet av järnmalm från en av de största avnämarna, Tyskland, har tillväxt i den enorma grad, att det skulle vara fara för oss att förlora denna kund, om vi icke satte oss i stånd att under den närmaste tiden tillfredsställa kundens växande behov. Vår otillräckliga leveransförmåga kunde för honom bliva en anledning att på annat håll söka fylla hela sitt behov eller en större del av detsamma.

För övrigt förefaller det mig egendomligt, då man talar om den förlust det för framtiden skulle innebära, om malmexporten ökades, att man icke tänker på, att den sålunda brutna och exporterade malmen utbytes emot kapital, som just är ett av de huvudsakliga villkoren för uppdrivandet av den stora järnförädlingsindustri i vårt land, som min ärade kollega och för övrigt vi alla i synnerligen hög grad längta efter. Så länge malmen ligger där i berget, kan den icke främja utvecklingen av vår järnförädlingsindustri, vilken kräver mera kapital, än vi för närvarande förfoga över. Utbyta vi en del av denna järnmalm emot penningar, kommande utifrån, få vi ju ökat kapital och förmåga att påskynda denna utveckling, vars angelägenhet jag är livligt övertygad om.

Herr Larsson, Knut: Herr talman! Endast några ord med anledning av herr Kjelléns yttrande.

Jag för min del finner, att regeringens utredning i denna fråga är synnerligen förtjänstfull, och jag skulle därför anse, att därav framgår såsom någonting klart och naturligt, att man tillgodogör sig våra stora malmtillgångar.

Vad nu Tyskland angår, så vill jag säga med avseende å vad här yttrats beträffande dess järnförädling: tror verkligen någon, att Tysklands järnförädling skulle gå ned, om den icke finge malm från oss? Å nej, i så fall skaffa sig tyskarna nog malm från annat håll. Dessutom är det så, att dessa fosforrika norrbottensmalmer äro synnerligen värdefulla för Tyskland, men de äro icke i samma grad värdefulla för vår järnförädling. För övrigt hava vi fullt av malm i de mellansvenska gruvorna, som lämpar sig för tillverkningen av det kvalitetsjärn, på vilket vi skola leva. Jag undrar, hur länge det skulle dröja, om vi, såsom här på sina håll förordas, väntade till dess vår järnförädling gått så långt, att vi kunde tillgodogöra oss hela våra malmtillgångar. Ja, då få vi allt vänta länge! Vad skulle man hava sagt, om England hade väntat på att man där i landet själv skulle bränna upp sina kol? Tvärtom tror jag det är klokt, att vi tillgodogöra oss de rikedomar vi hava, och även på det sättet får vår järnindustri det i alla fall till godo genom landets större kapitaltillgångar.

Dessutom ser jag verkligen i denna fråga, som regeringen har kommit fram med, ett medel, varigenom vi skola kunna tillfredsställa vårt behov av försvarets ordnande, och det är väl icke heller bland det minst viktiga, att en del av inkomsterna från dessa gruvor kunna lätta de bördor, vi annars finge på debetsedlarna.

Jag har, herr talman, blott velat säga dessa ord.

Herr Kjellén: Jag kunde ju icke begära, att man i denna stund skulle så noga kunna följa med vad jag sade; men jag finner nästan för mycket bekräftelse på denna farhåga i min ärade kollegas från Göteborg anförande. Just de synpunkter, han där framställde såsom avgörande, har jag nämligen i mitt första yttrande sökt besvara på förhand. Det är således icke bergen såsom sådana jag är rädd om; därvidlag har jag förtroende till sakkunskapen, när den sagt, att bergen räcka länge. Nej, vad jag rest invändning emot, det är att de skola användas *så*, att man, om jag får använda detta uttryck, *av vårt järn smider vapen mot vår egen industri*. Detta sker genom att skicka dem ut just till den marknad, som sedan sänder dem förädlade tillbaka till oss. Det är detta, som gör, att jag anser denna malmexport vara ett hinder för utvecklingen av vår egen järnindustri. En stor industri måste nämligen byggas först på handelsvälde över den egna marknaden.

*Ang. ökad
malmbrytning
inom
Kivru-
vaara och
Gellivare
malmfält.
(Forts.)*

Om malmen ginge åt andra håll, skulle denna anmärkning försvinna. Men föreliggande förslag är motiverat just därmed att vi måste gå in på detta håll. Varom icke, säger föregående talare, riskera vi att »förlora denna kund». I den frågan har jag denna ståndpunkt: det vore bättre att vi förlorade denna kund, än att vi förlora utsikten till en stor framtid.

Vidare har man här framkastat den invändningen, att först genom malmexporten få vi det kapital, som skall upphjälpa vår förädlingsindustri. Häremot har jag endast att upprepa mitt redan förut anförda skäl: jag är icke säker på, att detta kapital kommer förädlingsindustrin till godo. Om ett sådant villkor kunde uppsättas, som att exporten finge utvidgas endast i viss proportion till antalet ton förädlad järnmalm, då är jag den förste att vara med härom. Då först ägde vi en verklig garanti, att det kapital, som exporten tillför landet, verkligen lägges ned i förädlingsverk och icke på annat sätt förbrukas.

Det finns en annan export i Sverige, som också lämnar betydlig valuta, och det är *emigrationen*: exporten av levande kött och blod, som ger en betydlig valuta i form av »amerikapengar». Men det synes mig vara bättre för landet, om man tillgodogör sig människornas arbetskraft här hemma, även med förlust av dessa pengar. Är det icke en viss likhet mellan denna export och malmexporten, som också lämnar en närliggande vinst, mycket liten mot vinsten av att behålla malmen hemma och själva tillgodogöra oss den genom en utvecklad förädlingsindustri?

Därmed har jag, jag upprepar det än en gång, ingalunda ställt mig emot hela saken. Jag har endast försökt rikta uppmärksamheten på förhållandet och velat fråga, om det icke vore skäl i att sådana synpunkter beaktades, under en tillbörlig betänketid i ärendet, innan Riksdagen går att fatta sitt för framtiden avgörande beslut.

Herr Ekman, Johan Emilson: Jag uppskattar till sitt fulla värde herr Kjelléns tanke, att den dag kan komma och måhända icke är så avlägsen, då vi i Sverige kunna förädla våra egna malmer samt tillfredsställa icke blott landets behov utan även exportera förädlad vara till andra länder.

*Ang. ökad
malmbryt-
ning inom
Kärna-
vaara och
Gällivare
malmfält.*

(Forts.)

Men för att kunna göra detta, för att kunna förädla malmen i stor skala, behövs icke blott malm, utan även gott och billigt bränsle. Detta hava vi icke, utan det finns i andra länder, och därför är det ju en nödvändighet tillsvidare, att malmen föres dit, där man har kol.

Nu invänder man, att den tid kommer snart, då de vita kolen, den elektricitet, varmed våra vattenfall skola förse oss, här skall vara att tillgå. Men när den dagen kommer och när denna metod blivit utexperimenterad, så att detta blir ekonomiskt möjligt, då kommer nog den tanken fram, då komma nog stora svenska järnverk för mass-tillverkning att komma till stånd.

Herr Kjellén påstår, att exportlinjen skär förädlingslinjen; exportlinjen går icke i förädlingslinjens förlängning, utan dessa båda linjer skära varandra. Då frågar jag, tro icke herrarna att även med de kvantiteter vi snart komma att besluta att utskeppa från landet, det i alla fall finns tillräckligt med järnmalm kvar i landet för att under århundraden mata den förädlingsindustri vi kunna komma att bedriva? Vi skola icke, sade herr Kjellén, mata den utländska tillverkningen med järnmalm. Vi skola tvärtom döda den, stoppa den genom att neka att exportera vår malm. Tror någon, att detta är möjligt? Tror någon, att följderna härav bleve någon annan än att malmen köptes från annat håll, så att vi icke finge den ekonomiska fördel, som ligger i att vi få sälja vår malm, tills vi en gång kunna själva förälda den?

Var och en som är intresserad av svensk industri, och det äro vi väl alla, ser framåt till den dag denna utveckling av vår förädlingsindustri skall kunna ske, men jag kan för min del icke finna det vara någon orätt i att, till dess vi själva kunna åstadkomma denna stora järnförädlingsindustri, vi sälja vår malm till dem, som behöva den. Göra vi icke detta, blir följderna därav som sagt helt enkelt den, att någon annan gör det, och att vi förlora den vinst, som därpå kan uppstå.

Jag tror, att förslaget är välbetänkt, helst vi behöva dessa medel under en lång rad av år. Jag tror, att herr Kjelléns farhågor — som jag förstår, men icke delar — icke komma att resultera i att vår en gång uppstående förädlingsindustri kommer att bliva lidande.

Herr Steffen: Herr talman! Jag tror, att under herr Kjelléns argumentering ligger en ofantlig överskattning av behovet hos t. ex. Tyskland eller andra från oss järnmalm köpande nationer att skaffa sig sitt förråd av järnmalm just från oss. Det är visserligen sant, att vi genom en sådan export hjälpa till att, såsom herr Kjellén säger, smida vapen åt den industri, mot vilken vår egen i framtiden uppväxande järnindustri skall hava att kämpa. Men det är ett läge, i vilket vi nu en gång befinna oss, och detta kan enligt min uppfattning icke ändras genom några som helst manipulationer med vår järnmalmsexport. Vi få tillgodogöra oss de ekonomiska tillgångar, vi kunna erhålla genom exporten, och för övrigt få vi taga våra konkurrenter på järnindustriens område samt deras tillväxande för framtiden såsom ett faktum, vilket vi icke kunna ändra i någon avsevärd mån. Det förefaller mig att herr Kjelléns jämförelse mellan malm-

exporten och exporten av svenska medborgare är synnerligen olycklig. Skillnaden dem emellan är stor. När vi exporterar järnmalm, erhålla vi i utbyte en ekonomisk ekvivalent med så att säga större ekonomisk vitalitet är den vara vi exporterar. I det kapital, vi sålunda vinna, ligger större möjlighet att tillgodose våra ekonomiska behov såväl för befolkningens omedelbara konsumtionsändamål som för industrins utveckling. Exporten av vuxna eller halv vuxna invånare, som det kostat landet mycket penningar att uppföda och uppfostra, är exporten av den mest vitala, för hela vårt ekonomiska liv betydelsefulla produktionsfaktorn, och denna export är därför den olyckligaste formen av export, man gärna kan tänka sig.

Herr Kjellén: Jag anmärker mot den siste talaren, att han endast kunde framhålla en *gradskillnad* mellan malmexporten och emigrationen. I båda fallen gäller det värden, som gå ut, och värden som komma in. Han bör icke heller underskatta amerikapengarna, vilka kunna räknas i tvåsiffriga miljontal kronor om året, eller i varje fall högst avsevärda summor.

Men jag framhåller, det är just på graden det kommer an. Skola vi över en viss grad exporterar vår bästa naturtillgång, järnmalmen, blir det all sannolikhet för, att vi för framtiden äro bundna. Att vi nu äro det, återstår att bevisa. Är det då klokt att sålunda föregripa framtiden?

Jag kan icke fatta detta såsom en huvudsak, att vi skola tillgodose Tysklands behov av järnmalm. Jag fattar icke Sveriges uppgift sålunda, att Sverige skall vara en furnissör åt Tyskland. Jag tror för övrigt, att herrarna uppfatta saken orätt, då ni synas betrakta järnmalmen såsom en synnerligen svårarbetad artikel, som vi få vara noggranna med att bevara en marknad åt. Den artikeln är icke svår att inarbeta i det allmänna varubyttet; den tar sig nog fram!

Efter härmed slutad överläggning hänvisades den kungl. propositionen till statsutskottet; och skulle dit jämväl överlämnas de i anledning av propositionen inom kammaren nu avgivna yttrandena.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet Kungl. Maj:ts den 5 i denna månad bordlagda nådiga proposition, nr 176, till Riksdagen, angående anslag till bestridande av kostnaderna för en allmän pensionsförsäkring m. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran konstitutionsutskottets den 5 innevarande månad bordlagda utlåtande, nr 17 ävensom statsutskottets samma dag bordlagda utlåtanden nr 5 och 42—46.

Vid föredragning av bevillningsutskottets den 5 i denna månad bordlagda memorial nr 27, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut

*Ang. ökad
malmbryt-
ning inom
Kiruna-
vaara och
Gällivare
malmfält.*

(Forts.)

rörande bevillningsutskottets betänkande nr 24, i anledning av väckt motion om upphävande av tullen å ris, risgryn och rismjöl, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran följande den 5 innevarande april bordlagda ärenden, nämligen bevillningsutskottets memorial nr 28, bankoutskottets utlåtanden nr 26—28, Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 13, ävensom Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 10.

Greve Wachtmeister, Fredrik, erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman, jag tillåter mig föreslå, att bland nu två gånger bordlagda ärenden statsutskottets utlåtande nr 5, angående regleringen av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till sjöförvarsdepartementet, måtte få uppföras främst på föredragningslistan för i morgon.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den under dagen avlämnade kungl. propositionen, nr 180, angående ändrad lydelse av överrubriken till rubrikerna nr 1190 och 1191 i gällande tulltaxa.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet avlämnade nådiga proposition, nr 181, angående beredande av ytterligare medel för utlåning från fonden för rederinäringens understödjande.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade nådiga proposition, nr 177, angående förslag till lag om köttbesiktning och slakthus.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den under dagen avlämnade kungl. propositionen, nr 182, angående upplåtande av lägenheter från lotten nr 1 av Starby Kungsladugård i Östergötlands län.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till delar av riksdagsbeslutet:

- nr 1, ingressen;
nr 2, slutmeningen;
nr 3, angående val av Riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare;
nr 4, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken;
nr 5, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksgäldskontoret;
nr 6, angående ändring i 6 kap. 4 § strafflagen;
nr 7, angående ändring i vissa delar av förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm;
nr 8, angående framläggande av förslag till bestämmelser rörande utseende av suppleanter för stadsfullmäktige;
nr 9, angående förslag till ändrad lydelse av §§ 32, 40 och 59 i förordningen om landsting;
nr 10, angående ändrad lydelse av § 63 i förordningen om kommunalstyrelse på landet;
nr 11, angående ändrad lydelse av § 37 i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd;
nr 12, angående tullfrihet för nickelsulfat;
nr 13, angående tullfrihet för bariumoxid och bariumsuperoxid;
nr 14, angående tullfrihet för visst slag av järnplåtar; samt
nr 15, angående ändrad lydelse av § 8 mom. 4 i gällande förordning med tulltaxa för inkommande varor.

Justerades tio protokollsutdrag för denna dag.

Avgåvos och bordlades följande motioner:

- nr 113, av herr *Larsson, Knut*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmän pensionsförsäkring m. m., och
nr 114, av greve *Hamilton, Alexander*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om allmän pensionsförsäkring.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 5,16 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
